

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANA BİLİM DALI

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN VERİMLİLİK AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sadık Karadaş

Tez Danışmanı

Prof.Dr.ERİŞAH ARICAN

İSTANBUL –2006

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANA BİLİM DALI

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN
VERİMLİLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: SADIK KARADAŞ

İSTANBUL- 2006

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNİN VERİMLİLİK AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

İÇİNDEKİLER

TABLolar VE ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
GİRİŞ	1
BÖLÜM I BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ FONKSİYONALRI VE TÜRLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	1
1.1. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Durumu	2
1.2. Bankaların Fonksiyonları	4
1.2.1. Hizmet Üretme Fonksiyonu.....	4
1.2.2. Kaynak Aktarma Fonksiyonu	5
1.2.3. Satın Alma Gücü Üretme Fonksiyonu.....	6
1.2.4. Kaydi Para Üretme Fonksiyonu	7
1.3. Bankaların Sınıflandırılması.....	8
1.3.1. Şahıs Şirketi Olan Bankalar	8
1.3.2. Sermaye Şirketi olan Bankalar.....	9
1.3.3. Özel Yasalarla Kurulan Bankalar	9
1.3.4. Mülkiyet Yapılarına göre Bankalar	10
1.3.4.1. Kamu Bankaları	11
1.3.4.2. Özel Sermayeli Bankalar	11
1.3.4.3. Yabancı Bankalar.....	11
1.3.5. Şube Sayılarına Göre Bankalar	12
1.3.5.1. Tek Şubeli Bankalar.....	12
1.3.5.2. Çok Şubeli Bankalar	12
1.3.6. Kuruluş Yerlerine Göre Bankalar	13
1.3.6.1. Uluslararası Bankalar.....	13
1.3.6.2. Diğer Uluslararası Bankalar ve Belirleyicileri	13

1.3.7. Ulusal Bankalar.....	16
1.3.7.1. Bölgesel Bankalar.....	16
1.3.7.2. Yerel bankalar.....	17
1.3.8. Faaliyet Konularına Göre Bankalar.....	17
1.3.8.1. Yatırım ve Kalkınma Bankaları.....	18
1.3.8.2. Tarım Bankaları.....	19
1.3.8.3. İpotek ve Emlak Bankaları.....	19
1.3.8.4. Halk Bankaları.....	20
BÖLÜM II VERİMLİLİK NEDİR, BANKACILIKTA VERİMLİLİK.....	21
2.1. Verimlilik Kavramı.....	21
2.1.1. Verimlilik Yöntemi ve Verimliliği Etkileyen Faktörler.....	23
2.1.2. Verimlilik Nelere Bağlıdır.....	25
2.1.3. Verimlilik Ölçümü.....	28
2.1.4. Verimlilik Ölçümünde Yaklaşımlar.....	29
2.2. Bankacılıkta Verimlilik.....	30
2.2.1. Yönetim ve Personel Kalitesi.....	31
2.2.2. Kaynakların Verimli Kullanımı.....	32
2.2.3. Risk Yönetimi.....	33
2.2.4. Likidite ve Kârlılık.....	34
2.2.5. Yenilikler ve Teknoloji Kullanımı.....	35
2.3. Bankacılık Sisteminde Verimlilik Ölçümü.....	37
2.3.1. Veri Zarflama Yöntemi.....	38
2.3.2. Camels Yaklaşımı.....	39
2.3.3. Camels Yaklaşımı Bileşenleri.....	39
BÖLÜM III TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNDE VERİMLİLİK ve	
VERİMLİLİĞİ ETKİLEYEN UNSURLAR, BİREYSEL BANKACILIK	
ALANINDA GELİŞMELER VE BEŞ YILLIK BANKACILIK GELİŞİMİ.....	42
3.1. Kamu ve Özel Sermayeli Bankalarda Verimlilik.....	42
3.2. Kamu ve Özel Sermayeli Bankalarda Sermaye Yeterliliği ve	
Aktif Büyüklüklerin Kârlılığa Etkileri.....	43

3.3. Banka Personel Profillinin Verimliliğe Etkisi.....	66
3.4. Banka Organizasyonu ve yönetimin Verimliliğe Etkisi	68
3.5. Bireysel Bankacılık Alanındaki Gelişmeler.....	69
3.6. Bankacılık Sektörünün Mevduat Kredi ve Takipteki Kredi Alacaklarını Beş Yıllık Gelişimi	73
3.7. Türk Bankacılık Sistemi 2004 - 2005 Verilerin Değerlendirilmesi.....	77
SONUÇ	82
KAYNAKÇA	86

TABLOR LİSTESİ

Tablo 1- Bankaların kaydi para yaratması.....	7
Tablo 2- Verimlilik ölçümünde kullanılan değişkenler	37
Tablo 3- Aktif büyüklüklere göre ilk 10 banka.....	43
Tablo 4- Bankacılık sektörü sermaye yeterliliği	44
Tablo 5- Kamu sermayeli sermaye yeterliliği.....	45
Tablo 6- Özel sermayeli bankalar sermaye yeterliliği.....	45
Tablo 7- Yabancı bankalar sermaye yeterliliği	45
Tablo 8- Kalkınma ve Yatırım bankaları sermaye yeterliliği	46
Tablo 9- İş Bankası 2004 yılı sermaye yeterliliği	46
Tablo 10- Akbank 2004 yılı sermaye yeterliliği.....	46
Tablo 11- İş Bankası 2004 yılı aktif kalitesi	47
Tablo 12- İş Bankası 2004 yılı kârlılık	47
Tablo 13- Akbank 2004 yılı aktif kalitesi	47
Tablo 14- Akbank 2004 yılı kârlılık	48
Tablo 15- Özel sermayeli ilk on bankanın aktif büyüklükleri ve kârları	48
Tablo 16- Kamu bankaları aktif büyüklükler ve kârları 2004 yılı	49
Tablo 17- Ziraat Bankası 2004 yılı sermaye yeterliliği.....	49
Tablo 18- HalkBankası 2004 yılı sermaye yeterliliği.....	49
Tablo 19- Ziraat Bankası 2004 yılı aktif kalitesi.....	50
Tablo 20- Halk Bankası 2004 yılı aktif kârlılık	50
Tablo 21- Ziraat Bankası 2004 yılı kârlılık	51
Tablo 22- Halk Bankası 2004 yılı kârlılık	51
Tablo 23- Bankacılık sektörünün kârlılık rasyosu.....	52
Tablo 24- Kamu sermayeli bankaların kârlılık rasyosu.....	52
Tablo 25- Özel sermayeli bankaların kârlılık rasyosu.....	53
Tablo 26- Kalkınma ve yatırım bankalarının kârlılık rasyosu	53

Tablo 27- Yabancı bankaların kârlılık rasyosu	54
Tablo 28- Tüm sektör gelir gider kalemleri	55
Tablo 29- Kamu sermayeli bankalar gelir gider kalemleri	56
Tablo 30- Özel sermayeli bankalar gelir gider kalemleri	57
Tablo 31- Yatırım ve kalkınma bankaları gelir gider kalemleri.....	58
Tablo 32- Yabancı bankalar gelir gider kalemleri	59
Tablo 33- Bankaların mevduat vade yapıları.....	60
Tablo 34- Bankaların şube ve personel sayıları	61
Tablo 35- Kamu sermayeli bankaların mevduat yapısı	62
Tablo 36- Özel sermayeli bankaların mevduat yapıları	63
Tablo 37- Yabancı sermayeli bankaların mevduat yapıları	64
Tablo 38- Kamu sermayeli bankaların şube ve personel sayısı	67
Tablo 39- Özel sermayeli bankaların şube ve personel sayısı	67
Tablo 40- Bireysel bankacılık ürünleri	70
Tablo 41- Beş yıllık mevduat gelişimi	73
Tablo 42- Beş yıllık kredilerin gelişimi	75
Tablo 43- Takipteki alacaklar	76
Tablo 44- Türk Bankacılık Rasyoları	77
Tablo 45- Aktifler	78
Tablo 46- Pasifler	79
Tablo 47- Bilanço Dışı Yükümlülükler ve Gelir Gider Kalemleri	81

ŞEKİLLER

Şekil 1- Bir ekonomide fon kaynakları, mali araçlar ve fon akımı	5
Şekil 2- Verimlilik Çemberi	28

GRAFİK

Grafik 1- Bankaların kredi kartları sayısının gelişimi	71
Grafik 2- Bankaların banka kartı sayısının gelişimi	71
Grafik 3- Bankaların ATM ve POS sayısının gelişimi	72

GİRİŞ

Ülkemizde bankacılık uygulanan ekonomik ve siyasi politikalar ışığında kimi zaman dünya bankacılık piyasası ile her konuda yarışır durumda ilerleme kaydetmiş,kimi zamanda yanlış yönetim,mali yapılarının yetersizliği ve gerekli denetimlerin zamanında yapılmamasından dolayı zor duruma düşmüş piyasada banka sayısının yeterli mi değimli tartışmaları arasında çoğu banka faaliyetlerine son vermek zorunda kalmıştır.

Türkiye de faaliyette bulunan ve piyasayı oluşturan bankalara bakıldığında ağırlıklı olarak ticaret bankaları sektöre hakim durumdadır.

Ticaret bankaları yapısal açıdan kamu sermayeli büyük ticaret bankaları ve özel sermayeli ticaret bankalarından oluşmaktadır.Günümüzde ,kamu sermayeli kamu bankalarının sayısı azalmış ancak piyasalardaki ağırlığı değişmemiştir.

Bu çalışmamın birinci bölümün de Türk bankacılık sektörünün gelişimi fonksiyonları ve türleri açısından değerlendirilmesi ile ilgili anlatımlar olacak.

Verimlilik elde buluna bir girdiden ne kadar çıktı elde edileceğinin ölçülmesidir. Genellikle üretim sektöründe eldeki girdi sonucunda ne kadar çıktı hedeflendiğini ölçmeye yarayan teknik ya da teknikler kullanılır.Bu sayede maliye ve neticesinde katlanılan maliyetten elde edilen verim ölçülür.İkinci bölümde verim konusu ayrıntılı bir şekilde anlatılmakta verim nedir verim ölçümü, etkileyen faktörler ve bankacılıkta verimlilik nedir nasıl ölçülür anlatılacaktır.

Üçüncü ve son bölümde bankaların varlılığının en büyük nedeni olan verimlilik konusunda Türkiye'deki kamu ve özel sermayeli bankaların verimliliğın artırmada temel unsurlar olan sermaye yeterliliği karlılık banka şube sayıları öz kaynak ,personel yapısı ve eğitim durumunun ne şekilde etkilediği konusunu tablolar yardımı ile anlatmaya çalışacağım. Ayrıca 2000 lı yıllardan sonra bankacılık sektöründe özellikle bireysel bankacılık alanında yaşanan gelişmeler ve bankacılık sektörünün son beş yıllık mevduat krediler ve takipteki alacakların gelişimi konusunda oluşan gelişmeleri inceleyeceğiz.Son olarak 2004 2005 bankacılık verileri ile ilgili tablolar bankalarımızın bugünkü durumu hakkında bilgi sahibi olacağız.

BÖLÜM I BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ FONKSİYONLARI VE TÜRLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1-1 Türk Bankacılık Sektörünün Genel Durumu

Türkiye’de son yıllardaki olumsuz gidiş ve bozucu yönlü ekonomik bekleyişlerden kaynaklanan aşırı tüketim harcamaları tasarruf eğiliminin küçülmesi paradan kaçış üretime dönük orta ve uzun vadeli yatırım arzusunun kaybolması her türlü spekülâtif girişimlerin yaygınlık kazanması hat safhaya ulaşan dış ödeme güçlükleri ve benzeri olumsuz faaliyetlerin etkisiyle parasal finansal hareketler ve özellikle de bankacılık konularına olan ilgi yükseldi. Gelişmiş ülkelerdeki benzerlerine göre Türkiye’de bankacılık dışında kalan finansal aracı kurumların özellikle sermaye piyasasının oturmuş ve sağlıklı bir çalışma düzeni içinde bulunmaması her türlü finansal hareketler ve para politikasıyla ilgili uygulamalar açısından bankacılık kesiminin önem ve sorumlulukları daha çok artmaktadır.(1)

Birikimi toplama birikimleri kredilendirme kullanma kaynaklara akıcılık sağlama para politikasının etkinliğini artırma kaynak dağılımını iyileştirme kısa süreli fonları uzun süreli fonlara dönüştürme gibi önemli işlevi olan bankacılık sisteminin ekonomide büyük önem taşıdığı açıktır.(2)

Ülkemizde özellikle batı ülkelerindeki gibi banka dışı finansal araçların gelişmiş olmaması sebebiyle bankalar finansal sistemimizin omurgasını oluşturmakta ve ekonomimizin işleyişini halkın tasarruflarının toplanması ve bunların kullanım alanlarına dağıtılması açısından önemli rol oynamaktadır.(3)

Piyasada bulunan bankalar büyük ölçekli ticaret bankaları tam anlamı ile gelişmemiş sermaye piyasaları ve yatırım kalkınma bankalarının yeterince önemini anlayamadığı sektörde, mevduat hizmetleri kısa vadeli krediler bireysel krediler dış ticaretin finansmanı, sendikasyon kredileri, şirketlerin halka açılması konusunda aracılık faaliyetlerinde bulunmaktadır.

¹ -Halil Çivi ,Türkiye’de Bankacılık Teori Uygulama ve Sonuçlar Cumhuriyet Üniv. Yardımcı Ders Kitabı Yayın No 1 , Fon Matbaası 1995, Ankara , s. 12.

2- Çivi, a.g.e , s. 7.

3- M.İlker Parasız, Para Banka ve Finansal Piyasalar, Beşinci Baskı ,Ezgi Kitabevi Yayınları , Ekim 1994, s 111.

Sektörde kesin bir çizginin bulunmaması ticaret bankalarının bazen ticaret bankacılığı faaliyetlerine ağırlık vererek şube ağını genişletip mevduat toplayarak kaynak yaratması bazen de ekonominin düşük enflasyonla seyrettiği durumlarda ticari kredilere önem vermeyerek daha fazla kar sağlayacağına inandığı bireysel bankacılık faaliyetlerine yönelmesi bu bankaların piyasaya tamamen hakim olduğunun bir göstergesidir. Bu yapı Türkiye'deki finans piyasalarını olumsuz yönde etkilemekte uzun vadeli yatırım projelerin değerlendirilmeye alınması zorlaşmaktadır.

Yatırım ve kalkınma bankalarının piyasa yapıcı rolünde olamayışı ile bu bankaların faaliyet konuları ile ilgili alanlarda ticaret bankalarının faaliyetlerine kısıtlama konulmaması sermaye piyasalarında yeterli gelişmelerin ortaya çıkmamasına sebep olmaktadır.

Ticaret bankalarının piyasaya tam anlamı ile hakim olması ve piyasaları piyasa kurulları içinde değil kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmesi sektörde eksik rekabete yol açmaktadır. Bu da bankaları esas faaliyet alanları olan fon fazlası bulunandan fon toplayarak kaynak ihtiyacı olan reel sektöre kaynak yaratma işinden uzaklaştırıp paradan para kazanma yolu ile devlet tahvili ve senetlerine yatırım yapmışlardır.

Ekonominin kötü gidişi ,siyasal iktidarın yanlış ekonomi politikaları sonucunda esas faaliyet alanlarından çıkan ticaret bankaları yanlış yönetilme ve yetersiz kalan sermaye yapıları neticesinde zor durumda kalmışlar açık pozisyonlarını kapatmak için yüksek faiz ile para toplamaya çalışmışlar ancak yüksek açık ve aşırı faiz yükünü taşıyamayan çoğu ticaret bankası faaliyetlerine son vermek zorunda kalarak sektörden silinmişlerdir.

Bankalarımızın yeteri kadar denetlenmemesi sektörde bankaların tam anlamı ile faaliyet alanlarının kesin çizgilerle ayrılmamış olması her ekonomik krizde bankaların batmasına yol açmıştır. Bu da ekonomide telafisi zor yaralara neden olmuştur.

1.2 Bankaların Fonksiyonlar

Bankalar gerçek ve tüzel kişilerin belli bir zaman için harcadıkları paraları toplayarak bunları ikraz ve plasman yolu ile nemalandırmaya çalışan işletmelerdir.(4)

Bankaların günümüzdeki uğraşı alanları oldukça çeşitlenmiştir.Dolayısıyla bankaları aynı tip işlem yapan homojen bir grup olarak ele almak hatalıdır.Bu açıdan uzlaşma eğilimine paralel olarak bankaların fonksiyonlarının da farklılık göstermesi doğaldır.(5) Bankaların fonksiyonlarını dört başlıkta toplayabiliriz.;

Hizmet üretme fonksiyonu,-Kaynak aktarma fonksiyonu-Satın alma gücü üretme fonksiyonu,-Kaydi para üretme fonksiyonu

1.2.1 Hizmet Üretme Fonksiyonu

Bankacılık hizmetleri de ticaret kadar eskidir. Robinson Crusoe ekonomisinde ne bu tür hizmetlere ne de bir değişim aracına ihtiyaç bulunmadığı açıktır.Fakat insanların ticarete başlamaları ile birlikte ödeme aracı ve miktar ölçüsü ihtiyacı da kendisini hissettirmiştir.Ticaretin daha da gelişmesi ile birlikte özel uzmanlığı gerektiren mali hizmetlere de ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır.(6)

Bankalar mevcut kanalı ile mevduat toplar,para transferi yapar,kredi taleplerini yerine getirir.Danışmanlık faaliyetlerinde bulunur.Kişilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılaya bilmek için fon oluştururlar.

Banka hizmetleri genellikle birbirlerini tamamlayan hizmet bileşimleri olarak sunulmaktadır.Banka işletmelerinin çalışma şeklinin niteliği nedeniyle görülen bir diğer özellik hizmetlerin tek, tek birbirlerinden ayrı politika ve yöntemlerle pazarlanamayacaklarıdır.

Zorunlu olmamakla birlikte kredi müşterilerinin aynı zamanda mevduat hesabı bulunmakta bunlar hizmet işletmelerinden de yararlanmaktadırlar.Bu hizmetlerin bir kısmının bedelsiz olarak sunulması nedeniyle,banka bazen maliyetinin altında hizmet sunma durumunda kalabilmektedir.

Karlı olmayan hizmetlerin arzından vazgeçilmesi halinde bankanın müşteri kaybedebileceği göz önünde tutulursa banka hizmetlerinin bir hizmet bileşimi şeklinde sunulması gerektiği açıkça görülmektedir.

4-Tezer Öcal , Para Teorisi ,Doktrinler,Gelişim,teori,Analiz,Gözden Geçirilmiş 3 Baskı, Çağ Matbaası,Ankara Mayıs 1981,s. 15.

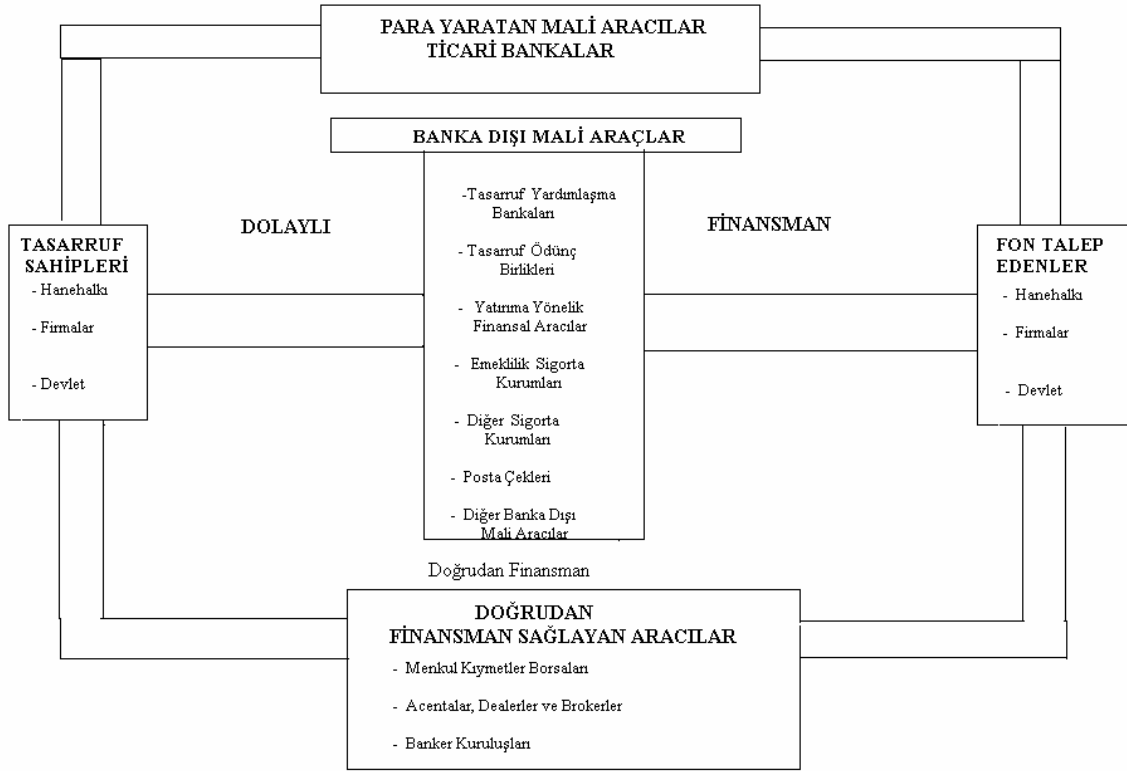
5- Çivi ,a.g.e, s. 26.

6- M.İlker Parasız, Para Banka ve Finansal Piyasalar, Beşinci Baskı ,Ezgi Kitabevi Yayınları , Ekim 1994, s 16 .

1.2.2 Kaynak Aktarma Fonksiyonu

Ekonomideki işlevlerinden etkilenererek bankalar, özellikle ticaret bankaları geniş kitlelerden mevduat ve diğer isimler altında kaynak toplayan bu kaynakları kredilendirme ve diğer mali işlemlerde kullanan, bu işlemleri devamlı uğraşı olarak yapan, ekonomide kayıtsal para yaratan mali kurumlar olarak tanımlanır. Bankacılık kesiminin kaynak aktarmadaki önemini arttıran diğer önemli olay da ' süre uzatma ' olanağıdır. Tasarruf sahiplerinin kısa vadeli ödünç verme eğilimleri ile, yatırımcıların uzun süreli kaynak sağlama arzuları bu sistem içinde dengelenir.

Şekil 1- Bir Ekonomide Fon Kaynakları, Mali Aracılar ve Fon Akımı

Kaynak : M.İlker Parasız Para ve Banka Sayfa 68

1.2.3 Satın Alma Gücü Üretme Fonksiyonu

Bir ekonomide toplam satın alma gücünün üretildiği kesim bankacılık kesimidir. Sistemin üst noktasında merkez bankası bulunur. Ufaklık para üretme görevi hazinenindir. Ticaret ve mevduat bankaları normal sistemin içinde merkez bankasıyla diğer bankalar arasında yer alırlar.(7) Merkez bankasının para politikasına ilişkin olarak kullandıkları tüm araçlar (avans ve reeskont faiz hadleri açık piyasa işlemleri, karşılık oranlarının belirlenmesi, seçici kredi kontrolü , kredi tavanları saptaması) ancak gelişmiş bir bankacılık sisteminin varlığı koşuluyla ekonomi üzerinde etkisi olmaktadır.

Ticaret bankaları para politikası uygulamasında başlıca rolü oynamakta tüm para politikası araçları bankalar aracılığı ile etkili olmaktadır. Gelir ve servet dağılımını etkisi bankacılık sistemi izlediği kredilendirme politikası ile ekonomide gelir ve servet dağılımın etkileyebilmektedir. (8)

Para ve kredi talepleri bankaları satın alma gücü üretme fonksiyonuna itmektedir.

Satın alma gücü üretim ve tüketim arasındaki faaliyetleri düzenlemede önemli bir rolü vardır.Düzgün kredi politikaları sayesinde bankalar ekonominin büyümesine para ve kredi taleplerini karşılayarak fayda sağlarlar.

Yüksek enflasyonların olduğu ekonominin fazla gelişmediği ülkelerde satın alma gücü fonksiyonu tam manası ile işlemez.Bu durum para ve kredi taleplerinin tam olarak karşılanamamasına yol açarak ekonomiyi durgunluğa sürükler.

Tüm bu olumsuzlukları düzgün bir ekonomik ortamda faaliyette bulunan bankalar yardımıyla yok edebiliriz.

7- Çivi ,a.g.e , s. 30

8-Öztin Akgüç ,100 Soruda Türkiye'de Bankacılık Genişletilmiş 2.Baskı ,Gerçek Yayınevi Aralık 1989,s.7.

1.2.4 Kaydi Para Üretme Fonksiyonu

Kaydi para 'serbest para' olarak nitelenmektedir çünkü kaydi paranın emisyonu nispeten eylem serbestliği olan bankalar ve banka dışı bazı mali araçlar tarafından yapılmaktadır. (9)Kayıtsal (kaydi) para veya banka parası yaratma.Ticaret veya mevduat bankalarının en önemli ayırıcı özelliğidir.Bu bankaların ekonomide borçlanarak , diğer bir deyişle mevduat toplayarak , satın alma gücü yaratabilmeleridir. Bankaların üzerine çek çekilebilmesi olanağı, çeklerin bir ödeme aracı olarak kullanılması , bankalarda paraların bir hesaptan diğer bir hesaba kolaylıkla aktarması bankaların kayıtsal para veya banka parası yaratmasına olanak vermektedir. (10)

Bankaların kaydi para yaratma konusunda gösterdikleri başarı emisyon hacmini de etkilemektedir. Paranın banka dışına efektif olarak çıkmayarak sistemde kalması banka parasının kaydi olarak artmasına neden olur.

Banka mevduat olarak topladığı parayı kredi olarak talep edenlere kullanır. Verilen kredinin bankadan dışarı çıkmadan tekrar sistem içinde ödemelerin yapılması neticesinde yeni banka parası yaratma yolunu açar.

Dönemler	Bankalar	Mevduat	İhtiyat	Sızıntı	Kredi
1	A	D1=1000	100	100	C1=800
2	B	D2= 800	80	80	C2=540
3	C	D3= 540	54	54	C3=432
4	D	D4= 432	43,2	43,2	C4=345,6
,	,	,	,	,	,
n	Toplam	Dt=5000	500	500	C= 4000

Tablo 1 Bankaların Kaydi Para Yaratması

Kaynak Türkiye'de Bankacılık ,Halil Çivi

9- Parasız, a.g.e., s .4.

10- Akgüç ,a.g.e,s .6.

1.3 Bankaların Sınıflandırılması

Tüm dünyada bankalar faaliyet gösterdikleri ülkelere ve o ülkenin ekonomik ve sosyal yapısına, kanunlarına ,ve dış etkenlere bağlı kalarak yapısal açıdan farklılık arz etmektedir. Bankaların sınıflandırması kanuni açıdan yapıldığında örgütlenme yapısından söz etmek gerekir.

Yasaların imkan tanıdığı ölçüde bankalar örgütlenme bakımından şahıs şirketi olan, sermaye şirketleri şeklinde , özel yasalarla kurulan bankalar olarak sınıflara ayrılır. Diğer taraftan mülkiyet yapısı bakımından özel bankalar sermayesinin tamamı özel kesime ait olan bankalar, sermayesinin tamamı kamuya ait olan kamu bankaları, bir kısım sermayesi kamuya diğer kısmı özel sektöre ait karma bankalar, sermayeleri tamamı ile yurt dışında yerleşik bankalara ait yabancı bankalar olarak sınıflandırırız. Şube yapılarına göre bankaları tek şubeli ve çok şubeli bankalar olarak adlandırırız. Kuruluş yerlerine göre bankaları ulusal ve uluslar arası , bölgesel ve yerel mahalli bankalara, faaliyet konularına göre de Ticaret Bankaları, Yatırım Bankaları, Kalkınma Bankaları, Tarım Bankaları, Maden Bankaları, Halk Bankaları, İpotek ve Emlak Bankaları olarak gösterebiliriz.

Yukarıda sözü edilen bankalar faaliyette buldukları ülkelerin amaçlarına yönelik olarak faaliyet gösterirler. Tüm dünyada aynı özellikleri göstermesi gereken kamu bankaları genelde esas faaliyet konusu dışında farklı alanlarda ve siyasi otoritenin baskısı altında faaliyette bulunabilir.

Aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı olarak bankaların yapılarını göreceğiz. Ülkemizde de bu bankaların bir kısmı bankacılık sektöründe faaliyet göstermekte olup, bir kısım özel amaçla kurulmuş kamu sermayeli bankalar, yanlış ekonomik uygulamalar ve siyasi otoritenin bu bankaları farklı amaçlarda kullanmasından dolayı kapatılmak zorunda kalmıştır.

1.3.1 Şahıs Şirketi Olan Bankalar

Örgütlenme bakımından bankaları incelediğimizde şahıs şirketleri olarak kurulan bankalardan söz etmek gerekir. Şahıs şirketleri şeklindeki bankalar 19. yüzyılda Avrupa'da özellikle zengin ailelerin o dönemdeki ekonomik liberalizmin olanaklarından faydalanarak kurdukları bankalardır. Batı ekonomilerinde orta ve küçük bankaların hukuksal statüleri farklılık göstermektedir. Bankalar anonim, komandit , hisseli komandit, kolektif yada kişisel olabilmektedir. Kolayca anlaşılacağı üzere banka sermayelerinin önemli bir kısmı gerçek kişilerin ve özellikle yöneticilerin yada ailelerin ellerinde bulunmaktadır. Ülkemizde eski 2999 sayılı Bankalar Yasası'na göre; bankaların anonim, limited , veya hisseli komandit şirketler olmaları zorunluydu.

7129 sayılı Bankalar Yasası bankaların anonim şirketi olarak kurulmaları esasını getirmiştir. (11)Bu tip bankalar ticari ortaklık olarak kurulmuş bankalardır.genellikle ticaret ile uğraşan zengin Avrupalıların sahip olduğu bankalar ileriki dönemlerde bankacılık faaliyetlerinin ekonomik alanda öneminin artması ile birlikte toplumsal fayda sağlayan bankacılığın gelişmesine yarar sağlamıştır.

Türkiye’de yasa çıkmadan önce de bu tip bir bankacılık yapısı görülmemiştir.Bunun başlıca sebeplerinden biri o dönemlerde yeterli sermayenin olmayışı bir yana para piyasasını yönlendirecek ,yeterli sermaye yapısına sahip olmayan kişilerin varlığı önemli bir etken olarak görülebilir.

1.3.2 Sermaye Şirketleri Şeklinde Bankalar

Günümüzde çağımızın modern bankalarının hemen, hemen hepsi sermaye şirketleri şeklinde kurulmaktadır.Genellikle bu şirketler anonim, limited veya sermayesi paylara bölünmüş komandit ortaklıklardır.(12) Bu tür bankalar büyük bankalardır.Büyük banka olmaları onları mevduat sahipleri açısından daha çok güvenilir yapar. Büyük bankalar mevduata daha az faiz verdikleri halde halk parasını bunlara yatırır.Büyük bankalar şubeleri ile ülkenin her tarafına yayıldıkları için müşterilerine bir takım kolaylıklar sağlar.Büyük bankalar ülkenin her yöresine ve her iş alanına kredi verirler.

Türkiye’de bankalar anonim ortaklık şeklinde kurulmuş şirketlerdir.Kuruluş ve faaliyet konuları ile ilgili düzenlemeler bankacılık kanununda yer almaktadır. Sermayedarların güçlü olması, tek sermayenin yönetimi altında bulunmaması,sermaye sahiplerinin ticari ahlaka sahip kişilerden oluşması kurulan bankalara güven açısından önemlidir.

1.3.3 Özel Yasalar İle Kurulan Bankalar

Diğer bankacılık faaliyet sahalarına göre karlı olmayan ancak kurulması zorunlu bulunan bankalar özel kişi ve veya kurumlar tarafından ,kurulmayıp devletin ekonomik politikası gereği kurulan ve belli başlı alanlarda faaliyet gösteren bankalar özel yasalar ile kurularak faaliyette bulunurlar. Merkez Bankaları, Tarım ve Madencilik,Emlak,Halk ve Kalkınma Bankaları özel yasalar ile kurulmuş bankalardır.

11- Çivi ,a.g.e., s.41.

12- Çivi, a.g.e , s. 41,42.

Özel yasalarla kurulan bu bankalar kurulma şekline ve sektörüne göre faaliyette bulunmaktadır.Hemen hemen her ülkede bu banka örneklerine rastlamak mümkündür.Sektördeki faaliyetlerine bakıldığında normal ticaret bankaları gibi şube yapılarına sahiptirler.

Ülkemizde bu amaçla kurulan Ziraat Bankası;çiftçilere kredi sağlamak ve tarımı güçlendirmek, Etibank; maden işletmelerini faaliyete geçirecek kaynak yaratmak, Emlak Bankası;konut edindirmek için fon sağlamak ve konut sektörünü fonlamak,Halk bankası; küçük esnaf ve sanatkara işlerini sürdürebilmeleri için uygun krediler sunmak, Vakıflar Bankası ise Osmanlı'dan günümüze intikal eden vakıflar ile ilgili kuruluşlardan sağlanan fonları yönetmek başlıca görevleri olmasına rağmen esas iştiğal konuları dışında faaliyet göstermişlerdir.

Çoğu zaman siyasi otoritelerin, başta bulunan hükümetlerin kasası gibi kullanılan bu bankalar,yanlış yönetim ve kredi politikaları yüzünden kar edemez duruma düşürülmüşlerdir.Özelleştirme yolu ile özel sektöre geçen Etibank,son krizde batmış Emlak Bankası ise özelleştirilemediği için Halk bankası ile birleştirilmiştir.

1.3.4 Mülkiyet Yapılarına Göre Bankalar

Mülkiyet yapılarına göre,banka sermayesinin kimler tarafından meydana getirildiğine göre bankaları özel,kamu , karma ve de yabancı bankalar diye sınıflayabiliriz. Özel bankalar sermayelerinde kamunun payı olmayan bankalardır.Bu bankalarda sahiplik özel kişi ve kuruluşlara aittir.Bu tip bankalar genellikle ticaret, mevduat,yatırım bankacılığı alanlarında faaliyet gösterirler.

Devlet tarafından desteklenmesi gereken sektörlerle fon sağlamak amacı ile kurulan kamu sermayeli bankaların sermayesinin tamamı devlet tarafından oluşturulur.Son olarak sermayesi yabancı ülkelerde kurulu bankalara ait olan ve o ülke sınırları dışında faaliyet gösteren yabancı bankalar olarak bankaları üç ana katagori ye ayırmamız mümkündür.

1.3.4.1 Kamu Bankalar

Bu bankaların sermayelerinin tümü kamuya aittir.Yani kamu adına hazineye diğer kamu tüzel kişilerine ait olan bankalardır.Bu bankalar devlet açısından kamu eliyle kurulmasında zorunluluk olan ekonomik faaliyetler, özel kişi ve kuruluşlar için karlı olmayan konularda faaliyet gösterirler.Kamu bankaları ekonomide devletçilik döneminin yaşandığı zamanlarda ortaya çıkmış banka yapısı olup,hükümet bu banklar vasıtası ile ekonomiye kaynak sağlama ve bu yolla yine bir kamu kuruluşu olan büyük ticaret ve sanayi kuruluşları kurmayı hedeflemiştir. Kamu bankları özel bankaların yapamadığı yatırımları uzun vadeli fonlarla destekleyen,diğer yandan ülkedeki üreticiye subvansiyon desteği yaratan devlet bankalarıdır.Gelişmekte olan ülkelerde görülen bir bankacılık yapısıdır.

1.3.4.2 Özel Sermayeli Bankalar

Bu tip bankaların sermayeleri belirli oranlarda özel kişi ve kuruluşlar arasında pay edilmiş bankalardır. Özel sermayeli bankalar daha çok ticaret,mevduat ve yatırım bankaları şeklinde faaliyette bulunan bankalardır.Ülkemizde özel bankacılık 1940'lı yıllarda faaliyete başlamış, bu yıllarda özel sektör tarafından birçok banka kurulmuş daha sonra bu bankalar ülkenin içinde bulunduğu ekonomik şartların kötüye gitmesi ile faaliyetlerine son vermişlerdir.

Özel sermayeli bankalar 1960 yılından sonra ülkemizde tekrar yapılanmaya başlamış bu dönemde yeni ticaret bankaları,yatırım ve kalkınma bankaları sektörde faaliyette bulunmuşlardır.1960 yıllarından günümüze özel sermayeli bankacılık yapısı ara,ara krizler yaşasa da artarak ülke ekonomisinin kamu bankaları ile birlikte lokomotifi olmuştur.

1.3.4.3 Yabancı Bankalar

Sermayeleri ve sahiplikleri yurt dışındaki kişilere ait bankalar yabancı bankalardır.Temsilcilik,şube ve ortaklık yolu ile piyasa girenler genellikle çok uluslu devlet bankalarıdır.Bu tür bankalar gittikleri ülkelerde genellikle daha eski yöntemlerle çalışan bankalara örnek olurlar.Onları modernizasyon,rasyonalizasyon, otomasyon çalışmaları yapmaya ve hizmetlerini çeşitlendirmeye zorlar.Yabancı bankalar ölçek ekonomilerde farklılaşma ve riski yayma özelliklerinden ve uluslar arası finansman merkezleri ile doğrudan bağlantılarından dolayı esnekliğe sahip arz eğrisi ile faaliyette bulunmaktadır.(13)

13- Sudi Apak ,Uluslar arası Bankacılık ve Finansal Sistemler,İkinci baskı
Bilim Teknik Yayınevi,Eylül 1993, s. 10.

1.3.5 Şube Sayılarına Göre Bankalar

Bankaları sahip oldukları şube yapılarına göre iki guruba ayırmak mümkündür: Tek şubeli bankalar, çok şubeli bankalar. Özellikle ülkemizde ekonomik gelişme ve coğrafi yapının farklı olmasından dolayı Anadolu'da özel sermayeli bankaların kurulması ve bu bankaların faaliyette bulunduğu alanların günün koşulları neticesinde ortaya tek şubeli ihtisas bankalarının var olduğu, daha sonraları gelişen ekonomik yapı ve dünyada oluşan yeni bankacılık yapısı sonucunda çok şubeli bankacılık alanında gelişmeler gösterdiği bir sektör şeklini kazanmıştır.

1.3.5.1 Tek Şubeli Bankalar

Tek şubeli bankacılıkta banka hizmetleri tek bir üretim biriminden üretilmektedir. İşletmenin ikinci bir şubesi yoktur. Günümüzde tacir bankalar toptancı piyasalarda büyük şirket ve kurumlara çalışan müşterilere kredi yanında birçok hizmet veren uluslar arası düzeyde çok geniş biçimde örgütlenen az şube ve uzman personelle çalışan hızlı karar alan müşteri ile yakın ilişki içinde ve aynı zamanda onların finansal danışmanı gibi çalışan iç ve dış piyasalarda yaygın haberleşme ağı kuran finansman kuruluşlarına dönmüşlerdir.(14) Bu tip bankalar dış ticaret finansmanı ve danışmanlığı, şirket birleşme ve satın alma konularında hizmet sunarlar. 1923 -1933 döneminde ülkemizde çok sayıda tek şubeli yerel bankalar faaliyette bulunmuştur.

1.3.5.2 Çok Şubeli Bankalar

Çok şubeli bankacılık genellikle Avrupa tipi bankacılığın bir özelliği sayılabilir . Başta İngiltere, Fransa ve Almanya olmak üzere hemen, hemen tüm Avrupa ülkelerinde az sayılı ile merkezli ve çok şubeli örgütlenme biçimi egemendir.(15) Mevduatın bankaların en büyük kaynağı olması ve bu kaynağı elde edebilmek için hemen, hemen her yerde her köşede şube açılması ve tüm bankacılık faaliyetlerinin ülke geneline yayılması çok şubeli bankacılık yapısının en büyük özelliğidir. Ülkemizde çok şubeli bankacılık modeli yaygındır. Yurdun ticarete gelişmekte olan ve gelişen bölgelerine şube açarak hizmet alanlarını genişletirler. Maliyet açısından bankalara yük getiren bu sistem mevduatın toplanmasına büyük katkı sağladığı ve müşteri memnuniyeti göz önüne alındığında kaçınılmaz bir olgudur.

14- Parasız, a.g.e. ,s. 127.

15- Çivi a.g.e.,s. 45 .

1.3.6 Kuruluş Yerlerine Göre Bankalar

Tek bir ülke ve tek bir finansal sistem yapısına doğru hızla giden dünyamızda bankacılık oluşumuna baktığımızda ekonomik yapılanma, gelişmişlik, ve kurulduğu yer yapısından dolayı bankaları ;sınırlar ötesi bankacılık faaliyetleri yürüten ve bulunduğu ülke kural ve kanunları çerçevesinde ülkelerin gelişimine ve finansal yapısına dünyada gelişen yenilikleri sunan ,uluslar arası bankalar ve oluşum süreçlerini inceleyeceğiz.Diğer yandan ulusal sınırlar içinde oluşan ve ülkenin yapısına göre şekil alan ulusal ,bölgesel,ve yerel bankaların hakkında fikir edineceğiz.

1.3.6.1 Uluslar Arası Bankalar

Uluslar arası bankacılık tanım olarak bankacılığa dayalı uluslar arası finansal ve ekonomik işlemlerde aracılık işlemlerini kapsar.Bu işlemlerin müşteriler arasındaki fon akımları ve global bankacılık yapısı içinde finansal ve finansal olmayan kaynakların transferini içermektedir.Uluslar arası bankacılık faaliyetlerinin Avrupa'da Orta Çağ'da İtalyanlar tarafından başlatıldığı bilinmektedir.(16)

Sermayesi devlete ait uluslararası özel nitelikli bankalar,sermayeleri devlete ait dolayısıyla yöntemleri de devletin elinde bulunan bankalardır.Kuruluşlarında ekonomik gereksinimler kadar politik yaklaşımlarında önemli etkisi olduğu uluslar arası ölçekte örgütlenmiş özel nitelikli bankalara örnek olarak batı bloğundan Uluslar arası Kalkınma ve İmar bankası ,Dünya Bankası Ve Avrupa Yatırım Bankası'dır.(17)

Bu tip bankalar global özellik gösteren devletler arası fon sağlayan kuruluşlar olup genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ekonomik faaliyetlerini ileri düzeyde sürdürmek alt yapı harcamaları karşılamak üzere faaliyete bulunan finansal kuruluşlardır.

1.3.6.2 Diğer Uluslar Arası Bankalar Ve Belirleyicileri

Diğer uluslar arası bankalar daha öncede belirtildiği gibi sermayeleri birden fazla ülke mensuplarına ait olup uluslar arası ölçekte faaliyet gösteren çok uluslu nitelikli bankalara sermayeleri bir tek ülkeye ait olup da bir çok ülke sınırları içinde faaliyet gösteren bankaları içine almaktadır.(18) Bu bankaların oluşumlarını maddeler halinde incelediğimizde aşağıdaki özellikler ortaya çıkmaktadır.

16- Apak ,a.g.e.,s 3.

17- Çivi, a.g.e., 49

18- Çivi, a.g.e .,s. 49.

Bankacılığa Özgü Özellikler ;

Ticari zihniyet Bankaların gelişmekte olan Ülkerlerdeki kuruluş amaçları ülkeden ülkeye değişmekle beraber,en yaygın neden dış ticaretin finansmanıdır.Başlangıçta yabancı bankaların faaliyetleri,zirai ürünlerin ve hammaddelerin ev sahibi ülkelerden sömürgeci ülkeye ihracı olarak başlamıştır.Mal ve Hizmet hareketlerindeki değişik kredilendirme operasyonları ve fon transferleri günümüzde de yabancı bankaların önemli faaliyet alanları içersindedir(X)bu faaliyet alanları;

Üretimde mukayeseli avantaj ve işlem etkinliği, Döviz işlemleri,ticari hukuki,teknik ve finansal içerikli danışmanlık ve kredi sendikasyonu gibi spesifik hizmetlerde uzmanlaşma,önemli finansal merkezlerde veya piyasalarda bir pozisyona sahip olma isteği, otomasyon,kredi kartları ve yeni kredi türleri gibi sonuçlar hasil eden bankacılık sistemindeki değişiklik ve yenilikler,sermaye ve yönetim kapasitesi,birden fazla parayı içeren kredi türlerinde uzmanlık,yurt dışındaki yan kuruluşlarla kredi değiş tokuşu (Swap),firmalara veya özel kişilere oluşturulmuş hesapları koruma, gibi konulardan oluşmaktadır.

İktisadi ve Coğrafi Faktörler;

Yabancı bankaların ulusal bankacılık sektöründe yarattığı rekabetçi değişiklikler zincirleme reaksiyon etkisiyle bir dizi değişmeye neden olabilmektedir.Örneğin kredi hacmi dağılımındaki değişiklikler yabancı ve ulusal bankaların piyasa payında ortaya çıkacak değişiklikler, Kar potansiyeline sahip deniz aşırır alanlar,faiz arbitrajı Döviz riski,paranın konvertibilitesi,piyasa mükemmelsizliklerinin bankacılık endüstrisinin de monopol karları yaratması,riski azaltıcı ve daha istikrarlı bir gelir tabanı sağlayıcı potansiyele sahip farklılaştırma fırsatları,düzenleme,rekabet veya yavaş büyümeden dolayı ulusal piyasaların doyuma ulaşması veya durgunluğu,uluslar arası alanda büyüme beklentileri,geniş yatırım ve finansman imkanı, tasarrufların konsolidasyonu para ve sermaye piyasaları ile sigorta hizmetlerinin gelişmişlik derecesi,endüstriyel firmaların ulusal sınırlar dışında genişlemesi,ödemeler bilançosu fazlalıklarının veya açıkların büyümesine ve hacmine bağlı olarak fonların yeniden devreye sokulması ihtiyacının doğması,geleneksel ithalat-ihracat işlemleri,ülkelerin ekonomilerinin veya gelir düzeylerinin fiili ve/veya potansiyel büyüme oranı,bu değişimin temel nedenleridir. (19)

19-Ekren Nazım Uluslar arası bankacılık ve Türkiye Örneği,Türkiye İş Bankası Yayınları,Ekonomi Dizisi,İstanbul,1986,s.8,9

Uluslar arası ticaret ve yatırım düzeyindeki artışlara bağlı olarak,bankaların değişik örgütsel yapıları kullanmaları sonucunda uluslar arası bankacılık faaliyetleri hızla gelişmiştir. Bu gelişmenin başlıca nedenleri;savaş sonrası dönemde bazı ülkelerin (özellikle ABD'nin)dünya ekonomisinde temel ekonomik ve finansal güç olarak ortaya çıkışı,1950'ler den sonra dünya ekonomisinde görülen iyileşme ve büyüme,uluslar arası ticaret ve sermaye akımlarındaki kısıtlamaların giderek azalması,ulaşım ve haberleşme de sağlanan teknolojik yenilikler,temel mal (örneğin petrol)fiyatındaki ani artış,deniz aşırı faaliyetlerin ekonomik gücün yoğunlaşması üzerindeki etkileri,ülke riski,anahtar (konvertible) paraların içsel arzını doğrudan artırmanın sağladığı avantajlar.

Diğer taraftan,İstikralı bir mevduat ve /veya kredi tabanı kaynağı,Gelecekteki gelirler ve mevduat akımına ilişkin beklentiler,-Dividantlarda artış ve/veya toplam ölçekte ve piyasa payında çok daha hızlı artış beklentileri,Sosyal ve politik normlar,farklı bankacılık piyasalarındaki rekabetin derecesi,zaman farklılığını giderici yerleşim,belirli alanlara da politik ve ekonomik entegrasyon,yeni finansman aletlerine duyulan ihtiyaç,bankaların ulusallaştırılmasına yönelik tutum,ekonomik olarak dinamik piyasalar,teşebbüs ruhunun yoğun olduğu ülkeler,çok uluslu bir firma tarafından yapılacak global işler,doğal kaynakların zenginliği,pasiflerine ve garantilerine oranla uluslar arası rezervlerin hacmi,etkin ulaşım veya haberleşme sistemlerinin varlığı,kültür ve çalışma anlayışındaki farklılıklar,bu gelişimi hızlandırmıştır.

Ana Ülkedeki Yasal ve Düzenleyici Kısıtlamalar;

Ulusal bankacılık işlemleri ile ilgili yasal ve /veya düzenleyici kısıtlamaların nedeni,uluslar arası bankacılık içinde geçerlidir. Bununla beraber,bankacılığın çok hızlı bir şekilde uluslar arasılaşması ,yasal ve düzenleyici kısıtlamalara yeni boyutlar kazandırmıştır.(20) Bu yeni düzenlemeler;Deniz aşırı faaliyetlere getirilen kısıtlamalar,-Sermaye akımlarına ilişkin düzenleyici kısıtlamalar,karşılıkların yokluğu,mevduat veya kredilere getirilen faiz oranı sınırı,kar transferine getirilen kısıtlamalar,liberal vergi yasaları,mevcut bankacılık tiplerine getirilen kısıtlamalar,perakende mevduat kabulünün yasaklanması,döviz kontrolleri,reeskont kolaylıklarının artışı,kredi tavanları,spesifikleştirilmiş kredi portföy yapısı,kapitalasyon limitleri ile birleştirilmiş aktif oranına ilişkin sermaye pozisyonu,ulusal parayla verilen kredilere tavan getirilmesi,şube açmanın yasaklanması ve sınırlandırılması,yabancı bankalara yönelik ulusal tutum,girişe ilişkin kısıtlamalar,eyaletler arası bankacılığa getirilen kısıtlamalar,ticari banka pasiflerinin ülkenin merkez bankasınca garanti edilmesi,döviz pozisyonlarında ve vade belirlemede serbestçe davranabilme,ulusal piyasalarda faaliyette bulunan büroların banka içi fon kaynağı olarak hizmet görmesi,gibi alanları içermektedir.

Uzun Dönemli Politikaların Etkisi;

İktisadi,askeri,siyasi ve diğer nedenlerle uygulamaya konulan politikalar,değişik ekonomik ilişkileri gündeme getirdiğinden,bankalar işlem veya faaliyetlerini bu çerçeveye göre yeniden düzenlemektedir.(21) Bu düzenlemeler;diğer ülkelerle kurulan dostça ilişkiler,ulusal firmaların ve/veya müşterilerin yabancı bankanın girişini istememesi,spesifik dış politika eylemleri,spesifik ödemeler bilançosu politikaları,(özellikle ABD de),ülkeler ve coğrafi bölgeler arasında iktisadi ve askeri alandaki entegrasyon,,geleneksel bankacılık gizliliği ve ülkenin politik tarafsızlığı,yabancı bankaların '*büyükbabalığı*' ,ülkelerde uygulanan genişletici para politikası,(özellikle ABD'de),-Özel kaynaklardan ödünç verme istekliliği,bölümlü piyasalar,sömürge ilişkileri,alanlarında yapılmaktadır.

1.3.7 Ulusal Bankalar

Ülke sınırları içinde faaliyet gösteren bankacılık yapısına ulusal banka denir.Ulusal banka ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve politik yapıya göre çok şubeli veya az şubeli bankacılık yapısına sahiptir.Bölgesel ve yöresel bankacılık olmak üzere iki grupta örgütlenme yapısına sahip olabilirler.Türkiye'de Cumhuriyet kurulduktan sonra yerel ve bölgesel bankacılık faaliyetleri görülmektedir.Niğde Bankası,Akşehir Bankası,Bor Zürra ve Tüccar Bankası,Adapazarı Emniyet Bankası gibi yerel bankalar kurulmuştur.

Günümüzde sanayi ve ticaretin belli bölgelere kurulması ile birlikte bankacılık bu bölgelerde kurularak faaliyetlerini sürdürmektedir.Dünyada coğrafi ve ekonomik yapılardan dolayı bölgesel ve yerel bankacılık yapısına rastlamak mümkündür.

1.3.7.1 Bölgesel Bankalar

Bu bankalar faaliyetlerini bir ülkenin belirli bir coğrafi bölgesinde yürüten bankalardır.Özellikle yüzölçümü bakımından büyük ülkeler söz konusu olunca bölgesel bankaların önemi artmaktadır.Örneğin günümüz Fransa'sında bölgesel nitelikli faaliyet gösteren altı banka mevcuttur. Fransız bankalarının bu davranışları sadece halka kolaylık sağlamakla kalmamakta bizzat kendi örgütlenme,personel ve benzeri işletme maliyetlerinin düşmesine de neden olmaktadır.

21-Ekren,a,g,e,s 11

1.3.7.2 Yerel Bankalar

Bu bankalar bölgesel bankalara oranla daha küçük bir alan üzerinde çoğu kere de sadece bir il yada ilçe merkezinde faaliyet gösteren bankalardır. Yerel bankaların mutlaka tek şubeleri olması gerekmez. Aynı yörede birden fazla şube açarak faaliyetlerini sürdürebilirler. Ülkemizde cumhuriyet döneminde tek şubeli yerel bankalar 1923-1932 yılları arasında çok şubeli yerel bankalar olarak faaliyette bulunmuşlardır. Örneğin Akhisar Tütüncüler Bankası Karaman Çiftçi Bankası, İstanbul Esnaf Bankası gibi.

1.3.8 Faaliyet Konularına Göre Bankalar

Bankalar faaliyet konuları açısından ,Ticaret Bankaları,Kalkınma ve Yatırım Bankaları,İpotek ve Emlak Bankaları ,Halk Bankaları olarak ayırım gösterirler. Ticaret bankalarının faaliyet alanları konusunda kesin bir ayırım yapmak mümkün değildir. Bu bankalar karlı gördükleri ve yasaların imkan sağladığı ölçülerde hemen her sektöre finansal işlemlerde aracılık etmektedir.

Bankalar (mevduat kurumları) fon talep eden kesime fonları kanalize eden yatırım fırsatları yaratan ve finansal sistem ile ekonominin etkinliğini sağlamada önemli roller üstlenmiş kurumlar olarak kabul edilmektedir.

Bununla beraber bir ticari bankayı diğer mevduat kurumlarından ayıran yönü ticaret bankalarının sahibine veya sahiplerinin isteği üzerine üçüncü kişilere vadesiz mevduatlar sunabilmesidir. Özellikle , pasifler içinde yer alan vadesiz mevduatlara düşük veya sıfır faiz ödenmesi ülkelere önemli bir avantaj sağlamaktadır. Ancak vadesiz mevduatların ödeme taleplerinin miktarı ve zamanlaması ise belirsizlik yaratmaktadır.

Ayrıca bankaların diğer vadesiz mevduata ek olarak tasarruf mevduatı uzun vadeli tahvil ve hisse senedi ihraç edebilmektedir.

Böylece ticari bankalar kendi pasiflerinin yönetiminde diğer mevduat kurumlarına göre daha fazla serbestliğe sahip olup çeşitli alternatifler yaratabilmektedir. Ticari bankaların aktifleri daha çok kısa vadeli kredilerin yanında, kısa vadeli hazine kağıtlarını kapsamaktadır. Bununla beraber ,orta vadeli aktifler olarak ,kamu kesimine ait senetler işlemlere açılan krediler ve tüketicilere verilen taksitli krediler, uzun vadeli aktifler olarak ise ,özel kesim tahvilleri hükümet tahvilleri, ipotek kredileri yer almaktadır.(22)

Ticaret bankaları diğer yandan uluslar arası ticaret alanlarında müşterilerine dış ticaretin finansmanı, yurt dışından kredi temini gibi konularda gelişmiş muhabirlik ağları yardımı ile hizmetler sunmaktadır.

1.3.8.1 Yatırım Ve Kalkınma Bankaları

Yatırım kurumları olan yatırım ve kalkınma bankaları sermaye piyasasında faaliyet gösterirler. İşletmelere orta ve uzun vadeli krediler açarak yatırımlara destek sağlayan finansman kurumlarıdır. Yatırım bankaları sermaye piyasaları yoluyla tasarrufları yatırımlara yöneltir.

Kalkınma bankacılığı yatırım bankacılığına çok benzemekle birlikte bazı noktalarda bu bankalardan ayrılmaktadır. Yatırım bankacılığının gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmasına karşın kalkınma bankacılığı daha çok sermaye piyasasının gelişmemiş sermayenin ait olduğu ülkelerde ortaya çıkmıştır.(23)

Kalkınma ve yatırım bankalarının birikimleri çekebilme çabaları;

-ya öteki yatırımcılarla birlikte şirketler katılarak bir portföy oluşturmak ve bu taşınır değerleri olgunlaştırdıklarında (yani bunları çıkaran şirketin karlı hale gelmesi, yöntemin oturması, temettü politikasının belirlenmesi gibi durumların ortaya çıkmasında) kişisel ve kurumsal birikimcilere satmak,

-ya da çıkarılacak taşınır değerleri kendi hesabına toptan satın alarak dağıtımını yapmak (underwriting yapmak)

-yahut kendi tahvillerini satmak biçimlerine görüntüler kazanır.(24)

Yatırım bankaları orta ve uzun vadeli krediler vermektedir. Yatırımcı firmalara iç ve dış kaynaktan bulunduğu fonlar ile yatırımları finanse eder.

Kalkınma bankaları hükümet politikalarına uygun olarak yurt sermaye akımının ülkeye getirilmesinde aracılık hizmetlerinde bulunur. Ülkemizde yatırım ve kalkınma bankacılığı sermaye piyasasının tam anlamıyla uluslar arası ölçüde gelişmemiş olması, ekonominin zaman, zaman istikrarını yitirme tehlikesi ile karşı karşıya kalması başlıca sebepleridir.

Ülkemizde sanayileşme ve kalkınma çabalarına ağırlık ve öncelik verilmeye başlandığı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yatırımların finansmanı her zaman önemli bir sorun olarak görülmüş ve bu amaçla ihtisaslaşmış mali kurumlardan yararlanılması çözüm yollarından biri olarak ele alınmıştır

23- Parasız,a.g.e.,s. 24,26.

24- Aslı Yüksel, ,Ülkü Yüksel, Ali Sait Yüksel. Banka Yönetimi El Kitabı ,Alfa Basım Yayın Dağıtım, 2002.s.19.

Genel olarak kalkınma bankaları,kalkınma çabası doğrultusunda yatırımların orta ve uzun vadeli finansman ihtiyacını karşılamak ana fikri ile oluşturulmuştur.

Yatırımların kredilendirilmesinde ticari bankalar ve diğer kredi kurumlarının toplumsal öncelikten ziyade kar ve risk ekseninde hareket etmeleri çoğu zaman kalkınma bankalarının oluşmasında önemli bir etkidir. 1950 yılında Dünya Bankası ve T.C Hükümetinin desteği ve T.C Merkez Bankası ile bazı ticari bankaların işbirliği ile özel sektörün sanayi yatırımlarına orta ve uzun vadeli finansman sağlamak amacıyla T.Sanayi ve Kalkınma Bankası kurulmuştur.1960 lı yıllardan başlayarak Beş Yıllık Kalkınma Planlarında öngörülen ilkeler doğrultusunda ,ekonominin farklı ihtiyaçlarını karşılamak üzere orta ve uzun vadeli krediler sağlayacak kalkınma ve yatırım bankaları kurulmuştur.

Türkiye deki kalkınma ve yatırım bankaları,1980 sonrası değişimin paralelinde gerekli yapısal değişimi gerçekleştirememiş ve sistemde yer alan diğer bankalara nazaran sahip oldukları ucuz kaynak avantajlarını bir takım nedenlerle verimli ve etkin biçimde plase edememişler,dolayısıyla bu banka grubunun toplam banka sisteminin aktif büyüklüğü içindeki payı giderek azalmıştır.

1.3.8.2 Tarım Bankaları

En ileri sanayi ülkelerinde bile tarım kesimi üretim finansman paralar ve fiyat politikası açısından genellikle devletin koruyucu kanadı altındadır.Tarım bankaları genellikle kamu tarafından özel yasalarla kurulan ve bu kesimin kaynak gereksinimini karşılamayı tarımsal faaliyetle teknik ve ekonomik bilgi düzeyini geliştirmeyi amaçlayan bankalardır. Ülkenin tarımsal üretim potansiyelinin akılcı bir biçimde kullanılmasına yardımcı olmak tarımsal dolayısıyla ulusal gelirin artırılmasına katkıda bulunmak; sonuçta bu kesimde yaşayanların ekonomik ve sosyal refah düzeylerini olumlu yönde etkilemek tarım bankalarının en önemli görevleri arasındadır.(25)

25- Çivi ,a.g.e.,s. 56.

1.3.8.3 İpotek Ve Emlak Bankaları

İpotek Bankaları taşınmaz malların ipoteği karşılığında genellikle orta ve uzun vadeli kredi veren bankalar olarak tanımlanabilir.Uzun vadeli kredi sağlamanın yolu,sermaye piyasasına tahvil ve pay senetleri sunmak olduğu gibi belirli nitelikli taşınmaz malları ipotek ettirip karşılığında fon sağlamak olabilir.Emlak Bankaları genellikle ipotek bankalarının özellikle konut ve her türlü yapı işlerinde uzmanlaşan grubuna verilen bir isim olmaktadır.Bankalar çoğu kere ipotek karşılığı olarak müşterilerinin konut iş yeri ve benzeri taşınmaz mallar edindirme politikası yürütürler.

Büyük miktarda sermaye kaynağına ihtiyaç duyarlar.Bu nedenle Emlak Bankalarının devlet desteğiyle veya önemli ölçüde devlet desteği ile ve özel yasalarla kurulması gerekmektedir.(26)

1.3.8.4 Halk Bankaları

Şehir ve kasabalarda ,daha ziyade el emeği ve kişisel hüneleri ile çalışan küçük esnaf ve zanaatkarlar tıpkı çiftler gibi ,ticaret bankalarının usul ve düzenine uymak yeteneklerinden yoksundurlar.Ayrıca bunların işlerini geliştirmek üretim ve üretim verimlerini artırmak için orta vadeli araç ve makine kredilerine ihtiyaç vardır.

İşte halk bankaları ,küçük esnaf ve zanaatkarın mesleki kredi İhtiyacını karşılamak üzere kurulmuş özel yapılı bankalardır.(27)

Yukarıdaki bölümlerde anlatılan bankalar içinde Türkiye’de uzun yıllardır Halk bankası varlığını sürdürmektedir. Ülkenin her yerindeki esnaf ve zanaatkarın kısa vadeli kredi ihtiyacını karşılayan son zamanlarda Küçük ve orta ölçekli sanayi kuruluşlarına finansal aracılık hizmetleri dışında bilgi ve teknoloji alanında danışmanlık hizmetleri sunmaktadır.

İpotek bankacılığı ülkemizde yasal düzenlemeler neticesinde faaliyete geçmesi beklenmekte olup,ticaret bankalarının alt faaliyeti olarak uzun vadeli konut finansmanı hizmetleri sunacaktır.

Tarım Bankası olarak adlandırılması gereken Ziraat Bankası sermayesi kamuya ait en büyük ticaret bankası olarak görevini sürdürmektedir. Esas faaliyet konusunda hükümetin aldığı tedbirler doğrultusunda çiftçiler düşük faizli krediler vermektedir.

26- Çivi ,a.g.e. ,s.56.

27- Akgüç ,a.g.e.,s. 33.

BÖLÜM II VERİMLİK KAVRAMI , BANKACILIKTA VERİMLİLİK

2.Verimlilik Kavramı

Literatürde etkinlik, verimlilik(üretkenlik) kavramları sıkça birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Ancak verimlilik çıktılarının girdilere oranı olarak tanımlanırken etkinlik girdilerin ve çıktılarının cari değerlerinin optimal değerlerine oranını göstermektedir.

Bankacılık sektörünün temel fonksiyonu olan aracılık işlevini etkili bir şekilde yerine getirerek sürdürebilir. Bir büyüme oranını destekleyebilmesi için artan bir etkinlikte çalışması önem kazanmaktadır.

Bir işletme ürettiği mallara yönelik talebi sürekli kılabilmek ve böylece pazarlarda tutunabilmek için ürün fiyatını düşük tutmak, ürün kalitesini yükseltmek, satış sonrasında sunduğu hizmetleri geliştirmek ve imaj yaratmak için olduğu kadar verimlilik düzeyini yükseltmek için savaş vermektedir. İşçilere daha çok ücret işverenlere daha çok kar, devlete daha çok vergi sağlamanın yoludur verimlilik.

Verimliliği yükseltmek demek eldeki emek, sermaye ve toprak gibi kaynaklardan eskisine göre daha çok ürün elde etmek demektir. Genel olarak toplumu oluşturan bireylerden hiçbirinin gelirini azaltmadan yükseltebilmek yalnızca verimlilik artışlarına bağlıdır. Verimlilik artışları genç kuşaklara daha uzun süreli eğitim sunabilmesine olanak sağlayan bir kaynaktır. Dinlenebilmek ve kendilerini geliştirebilmek için boş zamana en çok ihtiyaç duyan yetişkinlere istediklerini verecek temel kaynağı da verimlilik artışlarından başka yerlerde aramamak gerekir.

Toprağa on buğday tanesi atıldığında ondan en az dokuz tane alınıyorsa bu üretimin verimsiz olduğu söylenebilir. Böyle bir süreç kaynakları azaltıcı nitelikte olduğundan bir gün elde toprağa atacak buğday bırakmayacaktır. Bu durumda yapılacak en iyi iş buğday tanelerini toprağa atmaktan vazgeçmektir.

Toprağa on buğday tanesi atıldığında oradan yalnızca atılan ölçüsünde buğday tanesi alınıyorsa bu üretimin başa baş noktasında olduğu söylenebilir. Başa baş noktasında bir üretim verimli veya verimsiz olarak nitelendirilemez. Eldeki kaynakların bir gün yerinde yeller esmesinden kaygılanıldığı kadar tepe tepe yığılacağından umutlanılması da yersizdir.(28)

Toprağa on buğday ekildiğinde ondan en az on buğday alınıyorsa işte o zaman bu üretimin verimli olduğu söylenebilir. Ekilen on buğday karşılığında on bir buğday tanesi biçmekte, on bir bin buğday tanesi biçmekte üretimin verimli olması demektir. Verimliden verimliye fark olduğu anlaşılıyor. verimlilikteki bir yükselmeyi göstermektedir. (29)

Enerji ya da ham madde tüketimini bir miktar artırıp daha yüksek miktarlarda ürün ortaya koymak, bu nitelikte bir verimlilik artışı olarak ortaya çıkar. Benzer bir biçimde belli bir işletmede çıktı düzeyi olduğu gibi kalırken, kaynak tasarrufunun sağlanması da verimlilikteki bir yükselmeyi dile getirir. Daha az enerji ya da daha az hammadde kullanma sonucunda eski çıktı düzeyine ulaşılması, kaynak tasarrufu yoluyla sağlanan bir verimlilik yükselişi olarak anlam kazanır.

'Verimlilik' adını verdiğimiz kavram üretim sırasında kullandığımız insan gücü ham madde alet ve makineler enerji su toprak gübre gibi kaynaklarla üretim sonunda elde ettiğimiz ürün arasındaki ilişkiyi, yani girdi – çıktı oranını anlatır. Birim zamanda örneğin bir günde, bir ayda ya da bir yılda ürettiğimiz mal ya da hizmetin büyüklüğünü ölçüp onu üretmek için kullandığımız kaynağın ya da kaynakların miktarını bölersek verimlilik oranını buluruz. Çeşitli hesaplamalar sonunda bulunacak verimlilik oranları ya da kat sayıları tek başlarına pek fazla anlam ifade etmez.

Bu oranları karşılaştırmalı olarak değerlendirmek gerekir. Bu karşılaştırmalar bir işletmenin çeşitli bölümleri değişik işletmeler sektörler ya da ekonomiler arasında yapılabileceği gibi, tek bir ürün, işletme, sektör ya da ekonomi düzeyinde ve ya değişik zaman dilimleri arasında da yapılabilir.

Verimlilik deyince ,belki de ilk dikkat edilmesi gereken noktalardan biri şudur; verimlilik görelî,eski deyişle nispi bir anlam taşıyor Bir çalışmanın ,atölyenin işletmenin ,sektörün ya da ekonominin verimliliğinde söz ederken hep karşılaştırmalar yapmak durumundayız.Başka bir işçiyle başka bir ,işletmeyle,başka bir ülkeyle, yada geçen ayla,geçen yılla ,geçen 5 yılla,...her neyse O yüzden "Verimlilik 3'tür 5'tir,10'dur , 500'dur demenin pek bir anlamı yok .Şu sektörde verimlilik geçen yıl şu kadardı bu yıl şu kadar oldu "

2.1.1 Verimlilik Yönetimi Ve Verimliliği Etkileyen Faktörler

Coğrafi sınırların etkisinin ortadan kalktığı günümüz iş dünyasında ,rekabet gücünün ayakta kalmanın tek yolu olduğu artık tartışmasız kabul edilmektedir. Bir işletmenin rekabet gücüne sahip olması ,ürettiği ürünlerin diğer işletmelerin ürünleriyle kalite ,fiyat ve müşteri memnuniyeti açısından yarışabilecek düzeyde olması anlamına gelir.(30)

Rekabet gücünü yakalayabilmenin öncelikli iki yolunun üretim ve pazarlama maliyetlerini düşürmek ve ürün farklılaştırması olduğu söylenebilir. Bir işletmenin diğer işletmelerle rekabet edebilmesi için maliyet ,ürün kalitesi ürün özellikleri ve satış sonrası hizmetlerden biri yada bir kaçını açısından farklılık yaratabilmesi gerekmektedir.

Bir işletme rekabet edebilmek için ürünlerini ya daha az girdi kullanarak çıktı miktarını artırmalıdır.Görüldüğü gibi her iki durumda da "daha yüksek verimlilik"söz konusudur ve işletmeyi rekabet edebilir konuma taşımak mümkündür.

İşletmelerin verimlilik düzeylerini düşük olması ,bir yandan kendi karlılıklarını ve rekabet olanaklarını olumsuz yönde etkilerken ,öte yandan üreticilerin kullandıkları kaynaklarla üretebileceklerinin altında üretim yaptıkları anlamına geldiğinden toplumun refah düzeyinin olabileceğinden daha düşük olması anlamına gelmektedir.

Bu nedenle verimlilik,sadece işletmelerin sorunu değildir.Çalışanlar işverenler ve tüketiciler dahil olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin yaşam düzeylerini etkileyen temel bir sorundur.Bu bağlamda,çalışanların girişimcilerin ve devletin kısaca üretim sürecinin çeşitli katmanlarında yer alan her kurumun bu kurumlarda görev yapan her bireyin kendi çapında verimlilik artışında katkıda bulunması gerekmektedir.

Verimliliğin artırılması için çözümler araştırılırken işletme içinde bulunduğu çevreyle birlikte bir bütün olarak ele alınmalıdır. Buradaki çevresel (dışsal) faktörler, işletmenin kontrolü dışında olan, ancak kurumsal verimliliği önemli derecede etkileyen faktörler olarak tanımlanabilir. Bu faktörler siyasal toplumsal ve makro ekonomik değişkenlerle hükümet politikalarıyla, ulusal ve uluslar arası mekanizmalarla ilişkili olan faktörlerdir.

Verimliliği etkileyen içsel faktörler ise ,organizasyon yapısı, üretim çalışma ortamı ve çalışma yöntemleri, iş gücü, makine ve ekipmanların teknolojiye ve üretime uygunluğu , kapasite kullanımı, hammaddenin niteliği ve kullanımı, yönetim... vb faktörler olarak sıralanabilir.

İşletmelerde vizyon ve misyon belirlerken, verimliliklerini etkileyen içsel ve dışsal faktörleri gerçekçi bir şekilde irdelemeli ve bu faktörlerin kendilerine getirebileceği fırsatları ve tehditleri saptamalıdır.

Bu noktada izlenebilecek iki verimlilik stratejisinden söz edilebilir. Girdileri küçültmek ve çıktıyı büyütme . işletme çıktıyı büyütme stratejisini seçerse aşağıdaki seçenekler üzerinde düşünecektir;

- Çıktı artışını azalan girdileri sağlamanın yollarını araştırmak,
- Çıktı artışını sabit girdilerle sağlamanın yollarını araştırmak,
- Çıktı artışını daha az girdi artışıyla sağlamanın yollarını araştırmak,

İşletme, girdileri azaltma stratejisini seçerse, başvuracağı seçenekler aşağıdakiler olacaktır;

- Daha az girdi ile daha çok çıktı üretmenin yollarını araştırmak,
- Daha az girdi ile aynı çıktıyı üretmenin yollarını araştırmak,
- Daha çok girdi azalması ile daha az çıktı azalmasını gerçekleştirmenin yollarını araştırmak.(31)

Yukarıdaki seçeneklerden hangisinin seçileceğini, içsel ve dışsal faktörler belirler. Örneğin yeni yatırımlar için finans olanağı olmayan bir işletmenin, pazar koşulları çok uygun olsa bile çıktı artışını girdi artışıyla sağlama seçeneğini seçemeyeceği açıktır. Finans durumu iyi olan bir kuruluş ise refah dönemlerinde rahatlıkla söz konusu stratejiyi seçebilir.

Öte yandan finans ve Pazar olanaklarının daraldığı kriz dönemlerinde içsel ve dışsal faktörler, işletmeyi, girdileri azaltarak verimliliği büyütme stratejisini seçmeye zorlayabilir.

Dolayısıyla tek bir optimum verimlilik stratejisinden ve tek bir optimum seçenekten söz edilemez. Durumsal koşullar, diğer bir anlatımla var olan içsel ve dışsal faktörler, işletmenin genel politika ve stratejisini ve bu genel politika ve stratejilere dayalı olarak verimlilik stratejisini belirler.

2.1.2 Verimlilik Nelere Bağlıdır.

Endüstri işletmelerinde işgücü verimliliğini artırabilmek, bu konularda karşılaşılan sorunları çözebilmek ve verimlilik amaçlarını gerçekleştirebilmek için, yöneticiler zamanlarının büyük bir bölümünü bu alanlarda karar vermeye ayırmak zorundadırlar. Günümüz koşullarında artan acımasız rekabet ortamında faaliyet gösteren endüstri işletmelerinin başarılı olabilmeleri, büyük ölçüde yöneticilerinin alacakları isabetli kararlara bağlı olacaktır. Bunun yanı sıra endüstri işletmelerinin ellerindeki kıt kaynakları verimli bir şekilde kullanarak, alternatif çözüm yolları içerisinde en iyi olanını seçecek şekilde alacakları kararların, hem üretim verimliliğini hem de işgücü verimliliğini artırabilmeye olanak tanıyacak bir biçimde optimal bir düzeyde olmasına özen göstermeleri gerekmektedir (32).

Gerek ülke ekonomisi ve sektörler bazında, gerekse endüstri işletmeleri düzeyinde verimlilik çalışmalarını başarıyla yürütebilmek için, verimlilik olgusunu birey temeline dayandırmak gerekmektedir. Çünkü bu alanlarda verimliliğin sağlanması, en başta bireyin verimlilik anlayışına dayanır ve sosyal verimlilik dediğimiz bütün ülke ekonomisinde sağlanan verimlilik, sonuçta tek tek bireylerin faaliyetleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Eğer bireylerde verimlilik duyarlılığı yoksa, bunlardan oluşan daha büyük ölçeklerde toplam verimlilik de doğal olarak düşük düzeyde gerçekleşecektir(33).

32- Aydeniz Nihat Aydemir Cahit Endüstri İşletmelerinde
İşgücü Verimliliği İle İlgili Bir Araştırma Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi s.3
33-Aydeniz.a.g.e.s 4

İşgücü verimliliği için en önemli etkenler; çalışma yaşamını daha kaliteli hale getirmek, iş ortamında huzurlu, güvenli ve samimi bir çalışmayı sağlamaktır. Bu açıdan verimlilik anlayışı bir yandan işgücünün refah ve mutluluğunu geliştiren, diğer yandan ise iş ve teknolojiyi amaç değil araç olarak gören bir düzeye ulaştırılmalıdır(34).

Verimlilik olgusu sadece birim girdi başına üretim miktarını artırma çabası değildir. Aynı zamanda üretilen ürün veya hizmet kalitesini artırmak, iş görenlere en iyi huzurlu ve sağlıklı bir çalışma ortamı sağlamak, özel yaşantılarında mutlu ve standart düzeyde bir hayat ve insanca yaşama olanağı vermek gibi çok önemli faktörleri de içine almaktadır.

Bireylerin iş hayatına atılmalarından ve özellikle endüstri işletmelerinde işgücü olarak görev almalarından itibaren sürekli olarak verimlilik konusunda eğitime tabi tutulmaları gereği yadsınamaz. Bu nedenle işgücü eğitime yönelik olarak işletme içi ve dışında seminer, açık oturum, konferans ve hizmet içi eğitim gibi programlar düzenlenerek verimlilik duyarlılığı geliştirilmelidir. Eğitim programları içerisinde işgücü verimliliği açısından en etkin olanı hizmet içi eğitimidir.

34-Aydeniz.a.g.e.s 5

Firma içi verimlilik seminerlerinde işletmede çalışan bireylere aşağıdaki konularda eğitim verilmesi birey verimliliği açısından son derece önemli olmaktadır(35).

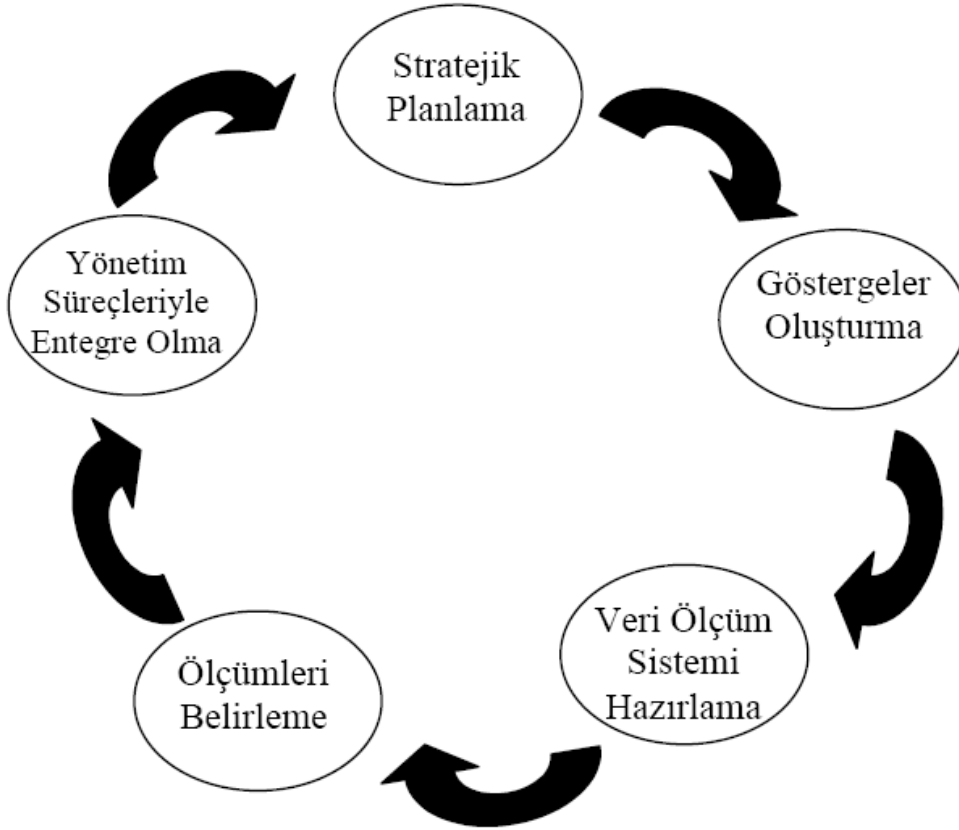
- 1) Ortak amaç olarak verimlilik artışının sağlanması,
- 2) Verimlilik alanında geniş kapsamlı bir yaklaşımın uygulanması,
- 3) Malzeme üretim kontrolü ve işyeri yerleşme düzeni,
- 4) Kalıcı bir şekilde sürekli olarak iş koşullarının iyileştirilmesi,
- 5) Yapım teknolojisi,
- 6) Ürün karması, tasarımı ve pazarlanması,
- 7) Yönetim teknik ve yöntemleri ile örgütlenme faaliyetleri,
- 8) İşgücü oryantasyonu ve eğitimi,
- 9) Ücret yönetimi,
- 10) Verimliliğin ölçülmesi,
- 11) Sözden eyleme geçiş ve başarının yakalanması.

2.1.3 Verimlilik Ölçümü

Tek bir girdi kullanan veya bununla da yalnızca tek bir mal üreten bir işletme de girdiyi,çıktıyı,dolayısıyla da girdi başına çıktı olarak tanımlanan verimliliği ölçmekte bir zorluk yoktur.Çıktı miktarını girdiye bölmek yeterlidir.

Girdi ve çıktılar türleri birden fazla olabilir.Bizim yapmamız gereken girdiler ve çıktılar arasında ölçüle bilen ortak varlıkları bulmaktır.Bir işletmede çıktı yada katma değer,girdilere bölünerek söz konusu girdilerin verimlilikleri ölçülebilir.

$$\text{Verimlilik: } \frac{\text{Çıktı}}{\text{Girdi}}$$

Şekil 2 Verimlilik çemberi. (36)

Verimlilik basit olarak bir kurumun amacına uygun olarak yarattığı ürünün, bu ürünü ortaya koyabilmek için harcadığı kaynağa oranlanmasıyla hesaplanır. Girdi ve çıktılardaki niteliksel farklılıklar bu hesaplamayı zorlaştırmaktadır. Özellikle günümüzde kullanılan birbirinden farklı kaynaklar ve bunların sonucunda elde edilen birçok farklı ürün verimliliğin değerlendirilmesini güçleştirmekte, bunların yanı sıra girdi ve çıktılarının birimlerinin farklı olması da karşılaşılan zorlukları artırmaktadır.

2.1.4 Verimlilik Ölçümünde Yaklaşımlar

Verimlilik analizi için kullanılan ölçüm sistemleri yapısal olarak oran analizi parametrelili ve parametresiz yöntemler olmak üzere üç temel gruba ayrılabilir. Oran analizi, kapsam ve amaç açısından tek boyutlu analizleri içerir. Verimlilik ölçümünde hesaplanan değişik oranların ağırlıklandırılarak tek bir ölçüt elde edilmesi gereksinimi, yöntemin önemli bir eksiği olarak belirlenmektedir. Parametrelili yöntemler, verimlilik ölçümü gerçekleştirilen işletmeler ilişkin üretim fonksiyonunun analitik bir yapıya sahip olduğunu varsayarlar. Parametresiz yöntemler ise üretim fonksiyonunun ardında herhangi bir analitik formun varlığını öngörmeyen esnek bir yapıya sahiptirler ve çözüm yöntemi olarak genellikle matematiksel yöntemi kullanmaktadırlar.

Oransal yaklaşımlarla verimlilik ölçümünün sorunlarından biri, birden fazla girdi ve çıktı içeren durumlarda değerlendirmenin güçlüğüdür.

Verimliliğin boyutlarından biri olan etkinlik, üretim ekonomisinin içerisinde önemli bir kavramdır. Etkinlik, fiili girdi kullanımının, belli tekniklerle saptanmış standartlarla karşılaştırılması yoluyla bulunan bir göstergedir ve girdilerin ne derece iyi kullanıldığının ölçüsünü verir. Etkinliği bütünsel bir şekilde ele almayı, çok çıktı içeren üretim süreçlerinde etkinliği bileşenlere ayırarak incelemeyi ve bunu yaparken genel kabul görmüş bir teknoloji kullanmayı amaçlayan bir çalışmada, Webster Sözlüğündeki tanımdan yola çıkarak "etkinlik basitçe şu şekilde tanımlanmıştır, istenen bir dizi sonucun üretilmesinin kalite yada derecesi," yani bir üreticiyi tatmin edecek durum ile davranışsal amaçlarına ulaşmış olduğu durum ile, yani davranışsal amacına ulaşmış olduğu durum ile, üreticinin veri durumu arasındaki fark, yani etkinsizlik, hem değer (maliyet, getiri, kar) hem de miktar cinsinden ölçülüp değerlendirilir (37).

2.2 Bankacılıkta Verimlilik

Bankacılık kesiminde etkinlik ve verimlilik ölçütlerinin tanımlanıp, ölçütler arasındaki ilişkilerin incelenmesi, yapılması gereken ilk iş olarak belirmektedir. Etkinlik ölçütleri hem verimlilik ölçütlerine dayanır hem de onların değerlendirilmesine yardımcı olurlar. Bir bankacılı sisteminin etkinliğinden ya da verimliliğinden söz edebilmek için tasarrufların verimli yatırımlara dönüştürülmesi olayının sorgulanması gerekmektedir.

Bankacılık sisteminde verimlilik ise, bankaların finansal aracılık işlevini en az kaynak kullanarak yerine getirmesidir.

Demek ki, bankacılık kesiminin ana işlevinin yerine getirilip getirilmemesi daha çok 'etkinlik' kavramıyla ilgili iken, işlevin 'nasıl', 'ne şekilde', 'ne ölçüde' ve özellikle 'ne pahasına' yerine getirildiği de daha çok verimlilik konusunu ilgilendirmektedir. Ancak, buradan anlaşılması gereken, verimliliğin yalnızca maliyet düşürmek olmadığıdır. Maliyeti azaltmak bir çok verimlilik amaçlarından biridir. Daha doğrusu, verimlilik artırıcı çabalar sonucunda maliyetin düşmesi bir kazanım olarak gündeme gelebilir.

Ekonominin geneli için doğru olan bir olgu burada bankacılık sistemi için de doğrudur. O da şudur. Verimlilik, ekonominin içinde bulunduğu piyasa modeline göre biçimlenmektedir. Örneğin, ekonomik model tam rekabet koşullarını içeriyor ve piyasa bu koşullarla işliyorsa, verimlilik ve etkinlik ölçütleri birbirlerinin yerlerine kullanılabilir. Tam rekabet koşullarında verimlilik ve etkinlik karlılık ile ölçülebilir. Çünkü karlar rekabet nedeniyle minimum düzeydedir. Eğer, piyasada oligopolistik bir yapı söz konusuysa, karlar bankaların piyasa gücü oranında belirlendiğinden, sistem finansal aracılık işlevini etkin bir biçimde yürütemez. Örneğin, bankalar anlaşarak mevduat faiz oranlarını belirleyebilir, bu da finansal sistemin etkinliğini azaltıcı bir unsur olabilir(38).

Bankacılık içinde bulunduğu sektör açısından verimlilik kriteri, üretim den ziyade hizmetin kalitesi, toplanan (mevduat) kaynakların verimli kullanılması, ve olası riskler karşısında alınacak önlemler ve yenilikleri yakından takip ederek müşteri memnuniyetine yönelik çalışmalarda olmakla bulunmakla ölçülür.

Bankacılıkta verimliliği etkileyen faktörlerin başında, yönetim ve personel kalitesi, kaynakların kullanımı, risk yönetimi, likidite ve yeni teknolojilerin kullanımı olarak sıralanabilir.

38- Sönmez Halit .Türkiye de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Proje Değerlendirme ve Verimlilik M.P.M. yayınları 1990

2.2. 1 Yönetim Ve Personel Kalitesi

Hizmet üreten bankacılık sektöründe yönetimin kademesinde bulunan insanların dünya görüşü,ekonomik ve politik olayları yorumlayacak bilgi ve beceriye sahip olmaları iyi eğitim almış,dünya piyasasındaki yeni finansal gelişmelere ayak uydurabilen kişilerde oluşması,bankaların hayatta kalması ve verimli bir şekilde hizmet etmesindeki en önemli etkidir(39).

Üretimde verimliliğin artırılmasında en önemli faktörlerden biri de insan gücü kaynaklarının geliştirilmesidir. Eğitimleri boyunca insan kaynaklarının yetiştirilmesi kadar, yetişkinlerin eğitimi ve onların gelişen teknolojiye uyumunun sağlanması da son derece önemlidir. Bu konuda yeni bir teknolojik çevrenin oluşturulması, araştırma için teknolojik bir alt yapının geliştirilmesi hedeflenerek, araştırma yapabilecek düzeyde insan gücü yetiştirilmesi planlanmalıdır).

- 1) Düşünme ve araştırmaya dayalı eğitim verilmesi,
- 2) Teşebbüs yeteneğinin geliştirilmesi ve beceri kazandırılması,
- 3) Eğitim ve iş tanımı yeniden belirlenerek, yeni standartların ortaya konulması,
- 4) İşgücünün iletişimi yüksek, problem çözmede becerikli ve organizasyon yapabilecek düzeyde yetiştirilmesi,
- 5) Bilgi teknolojisiyle donatılarak, özel programlar yapılması,
- 6) Özellikle uluslararası piyasalarda rekabet edebilecek şekilde otomasyona ve bilgisayarlı üretime geçilmesi,
- 7) Maliyet azaltıcı, standart ve kalite yükseltici tekniklerin uygulanması,

39- Aydeniz.a.g.e.s 12

- 8) Hızlı iletişim sağlayacak önlemlerin alınması,
- 9) Verimliliği artırmada gereksinim duyulacak elemanların seçilerek yetiştirilmesi gerekmektedir.

2.2.2 Kaynakların Verimli Kullanımı

Bankaların faaliyetlerini yerine getirebilmesi için sermaye ve yabancı kaynağa ihtiyacı vardır. Bankalar sermayelerinden daha çok topladıkları mevduatı kullanarak kendilerine kaynak yaratırlar. mevduatın verimli kullanılması için kaynak maliyeti hesabının iyi yapılması gerekmektedir. Mevduat vadesi ve verilen kredilerin vade yapısı ve alınan riskler iyi analiz edilmelidir.

Bankalar bu fon kaynaklarını birini yada birden fazlasını farklı alanlarda birlikte kullanabilirler. başvurulacak fon kaynaklarını tümü bankanın ihtiyaçlarına, fon kullanım yerlerine, fon sağlama koşullarına ve kanunu düzenlemelere göre değişir. Bu nedenle bankaların fon yönetimi, optimal fon ihtiyacını tespit ederek en uygun kaynaktan ihtiyaçlar doğrultusunda fon sağlanması konusuna önem vermek zorundadırlar.

Bankalar, bilançolarının aktif/pasif pozisyonlarını yöneterek sahipleri için kazanç yaratmaya çalışan kurumlardır. bankanın birinci geliri çeşitli aktif kalemlerden kazandığı faiz getirileridir. (Menkul kıymet gelirleri, bankacılık hizmet gelirleri) Bankaların giderleri (maliyeti) ise mevduata ve diğer fonlara ödenen faiz giderleridir. Bu kazançları sağlamak için işletme ve personel giderleri yapılmaktadır. Bu kazançlar bankanın aktifindeki varlıklardan yarattığı faiz gelirleri ile pasifinde bulunan fonlara ödenen faiz giderleri arasındaki marjdan oluşmaktadır. Aradaki fark direkt olarak aktifin ortalama getirisi ile pasifin ortalama maliyetine bağlıdır(40).

Bankaların aktif/pasif yönetimine yeterince önem vermeleri gerekmektedir. Aktif ve pasif kaynakları iyi yönetilmeyen bankalar sermaye yapısı ne kadar güçlü olsa dahi büyük zararlar ile karşı karşıya kalırlar. Toplanan her kuşunun verimli bir şekilde kullanılması ancak aktif/ pasif kalitesini iyi ayarlayarak olur.

40- Yasıdağ Beyhan. Bankacılıkta Kaynak Maliyeti ve Kar/Zararı Etkileyen Faktörler s.7 Toprakbank Şubat 1999

Kaynakların iyi yönetilmemesi, risklere karşı korunmasız kalması maliyetin getiriden fazla olması kaynakların verimliliğini etkileyen en önemli faktörlerin başında gelir. İyi kayan yönetimine sahip bankalar rakiplerine göre verimlilik ve neticesinde kar elde etmede daha başarılı olurlar.

2.2.3 Risk Yönetimi

Bankacılık sektörü içinde bulunduğu ekonomik sistemin iniş çıkışlar neticesinde birtakım risklere maruz kalmaktadır. Türkiye deki bankaların maruz kaldığı risklerden en önemlileri kredi ve kur riski dir. Bunun dışında operasyonel risk ve piyasa riski bankacılık yapısını etkileyen diğer risklerdir.

Bankalar kendi içlerinde oluşturdukları risk yönetimi birimleri ve dışardan sağladıkları profesyonel uluslar arası ve ulusal denetim şirketlerince olası risklere karşı yöntemler geliştirirler.

Türkiye deki bankalar uygulanan ekonomik politikalarında bir sonucu olarak yurt dışından yabancı para borçlanma yoluna gidip, iç piyasada oluşan kur dalgalanmalarından yararlanmak istemektedirler. Bu durum bankalara kısa vadede büyük karlar kazandırmaktadır. Ancak risk' iyi analiz edemeyen bankalar olası bir ekonomik krizde aldıkları açık pozisyonları kapatmak için gerekli mali yeterliliği olmadığında önlenemez bir kur riski ile karşı karşıya kalır. Bu durum bankaların karlılığını ve dolayısı ile verimliliğini büyük ölçüde etkilemektedir.

Bu risk, potansiyel kayıplar açısından büyük bir önem taşır. Kredi riski müşterilerin geri ödeme sıkıntısına düşmelerinden kaynaklanır. Yani kullanılan kredinin geri dönmeme halini ifade eder. Kredinin geri dönmemesi, borcun tamamen veya kısmen kaybına neden olur.

Mali riskler arasında en önemli olanı ve Türk bankalarının yönetimine en çok dikkat ettiği risk, kredi riskidir. Türk bankacılık sektörü, yıllar boyunca kredi riskine gereken önemi vermektedir. Ancak sektörde artan rekabet, risk alma açısından da bazı sonuçlar doğururken, bankaların kredi stratejilerini yeniden gözden geçirmelerinin gereği de ortaya çıkmıştır(41).

41- Yıldırım Oğuz . Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve Sektörde Yaşanan Mali Riskler s.10 www.foreigntrade.gov.tr

Piyasa risk'i bu risk, bankaların sahip oldukları bir ya da birden fazla ticari varlığın işleme tabi tutulabileceği süre dahilinde, piyasada meydana gelen beklenmeyen olumsuz dalgalanmaların sebep olduğu kayıp veya beklenenden düşük seviyedeki kar halini ifade eder. Piyasa riski herhangi bir zaman zarfında meydana gelebilir.

Operasyonel risk bankaların iç bünyesi ile ilgilidir. İş akışı bankaların uyguladıkları plan ve prensipler operasyonel risk'i ortaya çıkaran nedenlerdir. Yetersiz bilgi akışı, bölümler arası hiyerarşik yapı ve koordinasyon eksikliği bankaları olumsuz yönde etkilemekte ve maliye ve zaman kaybına yol açmaktadır.

Riskleri iyi yöneten bankalar oluşacak olumsuz koşullara karşı daha dayanıklı olurlar bu da uzun dönemde bankacılık faaliyetlerine devam etme başarısı gösterirler.

2.2.4 Likidite Ve Karlılık

Likidite riskine bakıldığında, mevduat sahiplerinin kısa vadeleri tercih ederken, yatırım sahiplerinin yüksek enflasyon beklentileri ve belirsizliğin yönlendirmesiyle daha uzun vadeleri araması, Türk bankacılık sektörünün aktif ve pasiflerinin vade yapılarında da, yansımaları neden olduğu görülmektedir. Dolayısıyla sektördeki bankalar, likidite riskine daha duyarlı hale gelmişlerdir. Özellikle, son dönemlerde dünya ekonomisinde yaşanan mali sıkıntılar ve global mali krizler sonrasında, gelişmekte olan ekonomilerin birçoğu riskli görülmeye başlanmıştır.

Bankalar, taahhütlerini zamanında yerine getirebilmek amacıyla, mevcutlarında nakit değerler ya da likiditesi yüksek finansal araçlar bulundurmaları durumdadırlar. Eğer bir banka, taahhütlerini karşılayabilecek söz konusu araçlara sahip değilse, likidite riski ile karşı karşıya demektir. Bu risk, özellikle kısa vadeli varlıklarının yine kısa vadeli taahhütlerini karşılayamama durumunda ortaya çıkar(42).

42- Yıldırım Oğuz.a.g.e.s.10

Bankalar ekonominin kötü olduğu durumlarda likit kalmaya çok fazla önem gösterirler.Bu gibi durumlarda bankalar kredi faaliyetlerine kısıtlama getirerek likit kalmayı tercih ederler.

2.2.5 Yenilikler Ve Teknoloji Kullanımı

Bankalar Pazar paylarını koruyabilmek için çeşitli arayışlar içine girmişlerdir.Bu nedenle teknolojik alanda yatırımlara girerek elektronik bankacılık alanında Faaliyet göstermeye başlamışlardır. 2001 yılında ABD de yapılan bir araştırmada ,Şube den verilen hizmetler ATM makineleri ve internet üzerinden Verilen hizmetlerden daha pahalıya geldiği anlaşılmıştır. Bu durum banklara hem maliyet avantajı hem de yeni müşteri kitlesi yaratmıştır.

Türk bankalar da bu alanda yatırım yaparak 1980 sonrasında başlayarak elektronik bankacılık alanında önemli gelişmeler kat etmiştir.

Ülkemizde yapılan elektronik bankacılık faaliyetleri şu şekildedir.

-Kredi Kart hizmetleri ; Kredi kartı ile yapılan her türlü kredili ve kredisiz işlemler

-Banka Kredi kartı işlemleri; Otomatik ödeme makineleri (ATM) ve satış noktası terminallerinden yapılan para çekme,para yatırma,havale fatura ödeme,peşin alışveriş ve diğer işlemlerde kullanılan banka nezdindeki vadesiz mevduat hesaplarına dayalı kartlarla yapılan tüm işlemler.

-Satış noktası hizmetleri; Satış noktası terminalleri veya makineleri olarak adlandırılan cihazların başta perakendeci olmak üzere mal ve hizmet satışı yapan iş yerlerine yerleştirilmesi ve dolayısı ile bunlara sunulan kredi kartı ve /veya banka kartlarına dayalı ödeme hizmetleri.

-Otomatik ödeme hizmetleri; Çeşitli yerlere ,genellikle şehirlerin merkezi noktalarına yerleştirilen otomatik ödeme makineleriyle verilen her türlü bankacılık hizmetleri.

-İnternet bankacılığı ; İnternet ortamında verilen her türlü bankacılık hizmeti dir. Bu hizmetlere mevduat işlemleri,yatırım ,işlemleri,fatura ödeme işlemleri, kredi kart işlemleri gibi sanal banka şubelerinden yapılan birçok geleneksel bankacılık işlemleri dışında ;

-Sanal satış noktası hizmetleri ;Banklar tarafından iş yerlerine sağlanan ve internet üzerinden kredi kartı aracılığı ile tahsilat yapılmasını sağlayan bankacılık hizmetidir.

-Sanal kart hizmetleri; Fiziksel olarak mevcut olan veya olmayan kart sahibi tarafından içersine para aktarılmak suretiyle kullanılabilen kartlara dayalı hizmetlerdir.

-Sanal kredi kartı ; Fiziksel olarak mevcut olan veya olmayan ve kart sahibi tarafından içersine limit aktarılmak suretiyle kullanılabilinen kredi kartlarına dayalı hizmetlerdir.

-Posta siparişi ; Kredi kartının fiziksel olarak bulunmadığı durumlarda mektup ile sipariş ,telefon veya internet aracılığı ile yapılan kredi kartları ile alışveriş işlemleridir.

Kendine ait hizmetler; Bankaların kendi çıkarttıkları kredi kart ile kendi sanal satış noktalarında yapılan işlemlerdir.

Tüm bu faaliyetler bankaların bireysel bankacılık bölümlerince sağlanmaktadır. Bankalar çeşitli alanlarda yüksek maliyetleri azaltmak üzere aralarında ATM makinelerinin ortak kullanımı konusunda anlaşma yapmışlardır. Bu sayede yüksek maliyete sahip bu makinelerin yatırımını ortaklaşa yaparak bu alanda oluşacak giderleri azaltan bir yol izlemektedirler. Elektronik bankacılık faaliyetlerinin gelişmesi neticesinde bankalar müşterilerine zaman kaybına yol açmadan istedikleri nokta da hizmet sunmaya başlamışlardır.

Birçok mükemmel bankayı gelecek için ilgilendiren konuların en başında iletişim ve veri işleme teknolojisinin etkisi yer almaktadır.Bu yatırımı haklı çıkaracak teknik başarı veya marjinal gelir güvencesi olmadan,büyük finansal yükümlülüğü gerektirir.yaygın bir temelde yeni becerileri geliştirmeyi gerektirir .Hem maliyet etkinliği hem de müşteriyle etkileşimle ilgili olarak ,havale sistemlerinde oyunun kurallarını değiştirmiştir.(43)

43- Steven I Davis ,Mükemmel Bankacılık,Çeviren Azer Önel, İş Bankası Kültür Yayınları Genel yayın No 330 ,Ekonomi Dizisi 26, Ankara 1994 ,s,165

2.3 Bankacılık Sisteminde Verimlilik Ölçümü

Banka performanslarının ölçülmesinde çeşitli finansal oranlardan faydalanılmaktadır.Ancak banka performansı uygulaması sıralanan orana göre farklı çıkmaktadır.Bir orana göre yüksek performans gösteren bir banka diğer orana göre çok düşük performanslı görünebilmektedir.Objektif bir metodolojinin olmayışı banka yöneticilerinin uygulanan yaklaşıma güvensiz olmalarına yol açmaktadır.Hatta zaman, zaman banka yöneticileri,ölçüt olarak alınan oranlarda yüksek performans elde etmek için bankanın tüm stratejisine zarar verebilecek politikalar izlemektedirler.

Rasyolar (%)
Sermaye Yeterliliği
SY1 = Özkaynaklar / Toplam Pasifler
SY2 = (Özkaynak + Kar / Zarar) / Toplam Aktifler
SY3 = (Özkaynak + Kar / Zarar) / Toplam Pasifler
SY4 = (Özkaynak + Kar) / (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)
SY5 = Faiz Getirili Aktifler / Özkaynaklar
SY6 = Ödenmiş Sermaye / Özkaynaklar
Aktif Kalitesi (Krediler)
AK1 = Toplam Krediler / Toplam Aktifler
AK2 = Duran Aktifler / Toplam Aktifler
AK3 = Menkul Değerler Cüzdanı / Toplam Aktifler
AK4 = Takipteki Krediler / Toplam Aktifler
AK5 = Duran Aktifler / Ödenmiş Sermaye
AK6 = Bağlı Değerler + İştirakler / Toplam Aktifler
Likidite Yeterliliği
LKT1 = Likit Aktifler / Toplam Aktifler
LKT2 = Likit Aktifler + (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)
LKT3 = Likit Aktifler / Ödenmiş Sermaye
LKT4 = Menkul Değerler Cüzdanı + Toplam Likit Aktifler
LKT5 = Garanti Kefaletler / Özkaynaklar
Karlılık
KAR1 = Net Dönem Karı / Ortalama Toplam Aktifler
KAR2 = Net Dönem Karı / Ortalama Özkaynaklar
KAR3 = Net Dönem Karı / Ortalama Ödenmiş Sermaye
KAR4 = Kredilerden Alınan Faizler / Faiz Gelirleri + Faiz Dışı Gelirler
KAR5 = (Faiz Gelirleri – Faiz Giderleri) / Toplam Gelirler

Kaynak :Türkiye Bankalar Birliği (tarafımızdan hazırlanmıştır.)

Tablo :2 verimlilik ölçümünde kullanılan değişkenler.

Tablo 2 de belirtilen oranlar bankacılıkta Camel analiz yöntemi kullanarak bankaların değerlendirilmesinde kullanılan oransal yaklaşımlardır. Bankacılık sektöründe sık kullanılan oransal değerlendirme yöntemidir.

Diğer bir analiz türü veri zarflama analizidir. Birden çok ve farklı ölçeklerle ölçülmüş ya da farklı ölçü birimlerine sahip girdi ve çıktıların karşılaştırma yapmayı zorlaştırdığı durumda, karar birimlerine göreli performansını ölçmeyi amaçlayan doğrusal programlama tabanlı bir tekniktir. Bu çalışmada verilen örnekler Camel analizine uygun örneklerdir.

2.3.1 Veri Zarflama Yöntemi

En basit durum olarak tek girdi ve çıktıya sahip bir birim için etkinlik çıktı/girdi olarak; gelişmiş örgütlerde ise girdi ve çıktı sayısındaki farklılık dikkate alınarak etkinlik, ağırlıklı çıktı / ağırlıklı girdi toplamı ile tanımlanabilir. Ancak bu son tanımda yer alan ağırlıkları ortak değerler olarak belirlemek, özellikle karşılaştırılan birimlerin birbirinden farklı karmaşık yapıları sebebiyle çok güçtür. Bu konuda Farrell'in 1957'deki çalışması başlangıç çalışması olarak ele alınırsa Charnes, Cooper ve Rhodes (CCR) tarafından 1978'deki ortaya konulan araştırma, teknik etkinliğin değerlendirilmesinde parametrik olmayan yaklaşımdaki daha sonraki tüm gelişmeler için kuşkusuz bir temel oluşturmuştur.

VZA'nın kullanılabilmesi için öncelikle aynı kararların uygulandığı ve benzer organizasyonlara sahip olan karar verme birimlerinin etkinliğinin ölçülebilmesi için bu birimlere ait girdi ve çıktı değişkenleri belirlenmelidir. VZA modelinin ayrıştırma yeteneğinin çok olabilmesi için girdi ve çıktı sayısının çok olması arzulanır. Bu nedenle mümkün olduğunca çok sayıda girdi ve çıktı elemanı seçilmelidir. Ancak seçilen girdi ve çıktı elemanlarının her karar birimi için kullanılıyor olması gerekmektedir. Seçilen girdi sayısı m , çıktı sayısı da p , ise en az $m+p+1$ tane karar birim araştırmanın güvenilirliği açısından gerekli bir kısıttır. Diğer bir kısıt ise değerlendirmeye alınan karar verme birim sayısı, değişken sayısının e az 2 katı olmalıdır. (44)

2.3.2 Camels Yaklaşımı

CAMELS ABD'de denetim otoriteleri tarafından oluşturulan ve ticari bankaların risk bazlı denetimi sırasında genel durumunun tespitinde ve uzaktan gözetim faaliyetlerinde kullanılan bir değerlendirme (reyting) sistemidir.

CAMELS ilk harflerini aldığı 6 bileşenden oluşmaktadır. Buna göre **C** sermaye yeterliliğini, **A** varlık kalitesini (asset quality) ; **M** yönetim yeterliliği (management adequacy); **E** kazanç durumunu (earnings) ; **L** likiditeyi (liquidity) ; **S** ise piyasa risklerine duyarlılığı (sensitivity to market risk) temsil etmektedir.

CAMELS değerlendirme sistemi oluşturulurken ilk olarak bankalar her bir camels bileşeni için değerlendirilmektedir. Bunun için çeşitli finansal rasyolar kullanılmakta ve değerlendirme 1-5 arası bir ölçek üzerinden yapılmaktadır. Buna göre '1' ile ilgili bileşende en iyi performans gösteren bankaları temsil etmekte ve artan not kötüleşen durumu göstermektedir. Her bir bileşen bu şekilde hesaplandıktan sonra bu bileşenlerin ağırlıklı bir ortalaması o bankanın genel notunu vermektedir. Bu değerlendirmeler yapılırken ağırlıklar tamamen denetçinin kontrolünde olup ; bankanın yapısı,büyüklüğü, genel ve/veya bankaya özel konular dikkate alınmaktadır. Bankaların hesaplanan camels notu da yine 1 ile 5 arasındadır. (45)

2.3.3.Camels Yaklaşımı Bileşenleri

Camels bileşenlerini,Sermaye yeterliliği, Varlık Kalitesi,Yönetim kalitesi,kazançlar Likidite ve Piyasa riskine duyarlılık adımlarından oluşmaktadır.

Sermaye yeterliliği bileşeni ile bankaların sermaye yeterliliği değerlendirilmektedir.

Sermayenin düzeyi ve kalitesi,bankanın genel finansal durumunun banka büyüklüğü de dikkate alınarak değerlendirilmesidir.

Bir bankanın her yönden güçlü olabilmesi için sermaye yeterlilik göstergesinin 1 yada 2 olması gerekmektedir.

Varlık kalitesi kredi kullandırma sürecinin etkinliği uygunluğu şartları,yönetimsel değerlendirme,kredi kullandırılırken gerekli risk değerlendirilmesinin yapıp yapılmaması ve buna uygun teminat alınması,risk'in belirlenmesi,kredi yatırım portföyünün değerlendirilmesi, varlık yoğunluğu ve sorunlu varlıkların tahsilatındaki başarı ile ölçülür.

Güçlü bankaların varlık kalitesinin 3 ten kötü olmaması gerekir.

İyi performans kaliteli ve kapasiteli yöneticilerden ve yönetim kurulunun ve üst yönetim kurulunun bankacılık faaliyetlerine ait riskleri kontrol etmek ve yeni stratejiler oluşturmakta yetenekli olmaları gerekmektedir. (46)

İyi bir yönetimin bankanın performansı ile ilgili problemler olduğunu,tatminkar bir yapıda çalışmadığını ve olası şoklara karşı yeterince dayanıklı olmadığını ve denetçilerin sorunlu alanlara eğileceğini bilmesi gerekir.

Kazançlar(kar),bankaların mevcut yapılarını sürdürebilmeleri için dikkate almaları gereken bir adımdır.Kazançların;

-Dağıtılmamış karlar yoluyla banka için yeterli sermayenin yaratılıp yaratılmadığı,

-Kazanç kaynakları ve kalitesi,

-Bütçelendirme sistemleri,

-Karşılık sisteminin ve yeniden değerlendirmenin durumu,

-Kazançların piyasa riskine duyarlılığı,yoluyla kontrol edilmesi gerekir.

Likidite,bankanın likit olup olmadığı bu bileşen yolu ile değerlendirilir.

Likidite kaynaklarının bugün ve gelecek için değerlendirilmesi ve likidite ihtiyacının bankanın durumu ve operasyonlarını olumsuz etkilemeden giderilmesi,

- Para piyasaları ve benzeri fon piyasalarının erişim imkanları,
- Bankanın fon kaynaklarının farklılaşma durumu (bilanço ve bilanço dışı),
- Kısa vadeli oynak kaynaklara bağımlılık düzeyi,
- Mevduatların gelişimi ve istikrarı,
- Varlıkların menkul kıymetlere dönüştürülebilme durumu ve ihtiyaç halinde satılabilme olanakları,
- Bankanın likidite durumunun kaynak yönetmedeki etkinlik,likidite stratejileri ve yönetim bilgi sistemlerini de içerecek şekilde değerlendirilmesi ile mümkündür.

Camels yaklaşımı bileşenlerinin sonucusu,olan piyasa risklerine duyarlılık,

Piyasa da oluşacak,faiz oranları,kur mal fiyatlarında hisse senedi fiyatlarında değişimlerden kaynaklanan piyasa riskine karşı duyarlılığı değerlendirmektir.

Bu değerlendirme,

- Bankaların kazançlarının ve sermaye değerinin piyasa koşullarındaki olumsuz değişimlere duyarlılığı,
- Banka yönetiminin bankanın maruz kaldığı piyasa riskini tespit ve kontrol etmedeki başarısı,
- Bankanın ticari olmayan işlemlerde maruz kaldığı faiz riskinin yapısı,
- Bankanın ticaret ve döviz işlemlerinden kaynaklanan piyasa risk durumunun kontrol edilmesi ile yapılır.

3.1 Kamu Ve Özel Sermayeli Bankalarda Verimlilik

Son yıllarda bankacılık sektöründe yaşanan kriz neticesinde birçok özel ticari banka bunun yanı sıra bir iki kamu sermayeli banka faaliyetlerine son vermek zorunda kaldılar .Fiziksel büyüklük ve pazar payı geleneksel olarak bankacıların öncelikleri arasında üstlerde yer almıştır.Aktiflerin arttırılmasından karı en üst noktaya çıkarmaya dönüş bankacılık sektörü için yeni sayılır.(47)

Bütün bunlar bir yana, Türkiye ekonomisinde yaşanan sağlıklı dönüşüm, bankacılık sektörünü ciddi bir değişim sürecine soktu. Kriz döneminde önemli ölçüde gerileyen sektör, son üç yılda kayda değer bir büyüme trendine girdi. Bilânço büyüklüğüne bakıldığında, 2004 yılını 306,4 milyar YTL ile kapatan sektörün, 2005'in ilk yarısında yaklaşık 18 milyar YTL'lik artışla, 324 milyar YTL'ye ulaştığı görülüyor. Bilânço büyüklüğü bileşenlerine göre ele alındığında, Türk finans sektöründe bankacılığın halen ciddi ölçüde baskın olduğu ve sektörün yüzde 75'e yakınına kapsadığı dikkat çekiyor.

Bankacılıkta verimlilik göstergesi olarak ;

ROA = Net gelir / Toplam aktifler formülü ile bankaların aktiflerinden sağladığı getiriyi ,

ROE = Net Gelir / Toplam Özkaynaklar formülü ile özkaynaklardan sağladığı getiriyi ölçmeye yarayan göstergelerdir.

Ülkemizdeki mevcut kamu ve özel sermayeli bankaları bu açıdan incelediğimizde, kamu sermayeli bankaların ROA sı ;

$$ROA=1.790.361 \text{ TL Milyar} / 106.902.774 \text{ TL Milyar} = \%1.67$$

$$ROE=1.706.361 \text{ TL Milyar} / 10.067.906 \text{ TL Milyar} = \% 16.94$$

Özel sermayeli bankalar bakıldığında bu oran,

$$ROA = 2.825.399 \text{ TL Milyar} / 175.936.582 \text{ TL Milyar} = \%1,60$$

$$ROE = 2.825.399 \text{ TL Milyar} / 27.399.353 \text{ TL Milyar} = \%10.31 \text{ elde edilir.}$$

Aktif büyüklüğe bakıldığında ilk sırayı Kamusal sermayeli ticaret bankası olan Ziraat Bankası almaktadır.

Tablo 3 Aktif Büyüklüğe Göre İlk 10 Banka

	Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Toplam Krediler* (Milyar TL)	Toplam Mevduat (Milyar TL)	Toplam Özkaynaklar (Milyar TL)	Ödenmiş Sermaye (Milyar TL)
1	Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1863	56.994.364	9.135.149	45.382.201	5.046.776	2.221.978
2	Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924	38.513.774	12.451.842	24.320.442	7.639.999	1.640.757
3	Akbank T.A.Ş.	1948	34.913.412	12.939.200	19.918.425	6.226.991	1.500.000
4	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	26.267.917	10.501.376	17.612.241	3.169.324	1.200.000
5	Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1938	25.709.322	4.340.349	19.453.294	3.008.927	1.150.000
6	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	24.624.008	10.055.975	14.293.241	4.639.658	752.345
7	Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954	24.199.088	8.062.042	17.584.493	2.012.203	420.145
8	Koçbank A.Ş.	1985	10.369.321	3.931.643	7.066.428	726.117	430.000
9	Finans Bank A.Ş.	1987	8.630.097	5.190.730	5.091.705	1.047.022	590.000
10	Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	1964	7.140.470	3.068.875	3.467.163	988.835	363.944

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

3.2 Kamu Ve Özel Sermayeli Bankalarda Sermaye Yeterliliği Ve Aktif Büyüklüklerin Karlılığa Etkisi

2001 yılında uygulamaya konulan Banka Sermayelerinin Güçlendirilmesi Programı kapsamında bankaların kendi kaynaklarıyla sermayelerini artırmalarının yanı sıra, kamu ve TMSF bankalarının mali durumlarını iyileştirmeye yönelik kaynak aktarımları, karlılık performansında görülen iyileşme ve 2002 yılında başlayan enflasyon muhasebesi uygulaması nedeniyle sermaye yeterliliği rasyosu, yasal oran olan %8'in oldukça üzerinde gerçekleşmiştir. Ancak, Aralık 2003 tarihi itibarıyla %30,9 olan söz konusu oranın Aralık 2004 tarihinde %28,8'e gerilediği görülmektedir.

Tablo 4 Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterliliği

Tüm sektör	Aralık 2004	Aralık 2003
Sermaye Yeterliliği		
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	28,8	30,9
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	15,0	14,2
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	7,6	6,1

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Sermaye yeterliliği rasyosundaki gerileme, risk ağırlıklı varlıklardaki %16'lık artışın yanı sıra, menkul kıymet değer artış fonundaki azalma ile Ziraat Bankası'nın sermaye yedeklerindeki temettü dağıtımına bağlı azalıştan kaynaklanmıştır.

Kamu bankalarının sermaye yeterliliği rasyosu Aralık 2003 döneminde %56,3 iken Aralık 2004 tarihinde %37,1'e gerilemiştir. Bu dönemde özel bankalar grubunun sermaye yeterliliği rasyosu da %23,5'ten %22,3'e düşmüştür. Rasyonun bu yönde gelişmesinde, %50 risk ağırlıklı varlıklar içerisindeki konut kredileri ile %100 risk ağırlıklı varlıklar içinde yer alan krediler kalemindeki artış etkili olmuştur

Tablo 5 Kamu Sermayeli Bankalar Sermaye Yeterliliği

Kamu sermayeli bankalar	Aralık 2004	Aralık 2003
Sermaye Yeterliliği		
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	37,1	56,3
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	9,4	11,5
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	6,1	7,8

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 6 Özel Sermayeli Bankalar Sermaye Yeterliliği

Özel sermayeli bankalar	Aralık 2004	Aralık 2003
Sermaye Yeterliliği		
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	22,3	23,5
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	15,6	14,7
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	5,3	3,6

Kaynak:TBB Bankalarımız 2004

Yabancı bankaların sermaye yeterliliği standart rasyosunun %36,2'den %26,9'a düşmesinde %50 ve %100 risk ağırlığına tabi kredilerdeki önemli tutarda artış rol oynamıştır.

Tablo 7 Yabancı Bankalar Sermaye Yeterliliği

Yabancı bankalar	Aralık 2004	Aralık 2003
Sermaye Yeterliliği		
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	26,9	36,2
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	20,1	24,0
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	15,3	17,5

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Kalkınma ve yatırım bankalarında ise özkaynaklar artış oranının risk ağırlıklı varlıklar artış oranından daha yüksek olması sebebiyle sermaye yeterlilik tandart rasyosu %78,4'ten %90,4'eyükselmiştir.

Tablo 8 Kalkınma ve Yatırım Bankaları Sermaye Yeterliliği

Kalkınma ve Yatırım bankaları	Aralık 2004	Aralık 2003
Sermaye Yeterliliği		
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	90,4	78,4
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	45,4	40,8
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	41,6	37,0

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Ticari Bankalar aktif büyüklüklerine ve bunun neticesinde elde ettikleri karlara göre değerlendirdiğimizde İlk sırayı İş Bankası almaktadır. İş Bankasının 2004 yılı sonu itibari ile toplam aktifleri 38.513.774.milyar TL dir. Bu tutar sektörün toplam aktif tutarının %12.60 ini oluştur. Buna karşılık elde ettiği karın 635.455 milyar TL olup, aktif büyüklükte ikinci sırada bulunan aktif toplamı 34.413.912 milyar TL ve karı 1.020.528Milyar TL olan Ak Bank Takip etmektedir.

Tablo 9 İş Bankası 2004 yılı Sermaye Yeterliliği

Sermaye Yeterliliği	
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	29,0
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	19,8
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	2,3

Tablo 10 Akbank 2004 yılı Sermaye Yeterliliği

Sermaye Yeterliliği	
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	36,2
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	17,8
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	14,7

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 11 İş Bankası 2004 yılı Aktif Kalitesi

Aktif Kalitesi	
Menkul Değerler Cüzdanı (net) / Toplam Aktifler	36,0
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	32,3
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler	0,0
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	100,0
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	17,5
YP Aktifler / Toplam Aktifler	40,7
YP Pasifler / Toplam Pasifler	45,6
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-8,2
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Bilanço Dışı Pozisyon) / Özkaynaklar	-8,4

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 12 İş Bankası 2004 yılı Karlılık

Karlılık	
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	1,6
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	8,3

Tablo 13 Akbank 2004 yılı Aktif Kalitesi

Aktif Kalitesi	
Menkul Değerler Cüzdanı (net) / Toplam Aktifler	43,6
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	37,1
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler	0,0
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	100,0
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	3,1
YP Aktifler / Toplam Aktifler	49,8
YP Pasifler / Toplam Pasifler	52,6
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	0,4
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Bilanço Dışı Pozisyon) / Özkaynaklar	3,2

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 14 Akbank 2004 yılı Karlılık

Karlılık	
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	2,9
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	16,4

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

İş Bankası Aktif büyüklükte Özel ticari bankalar arasında ilk sırada Olmasına rağmen sermaye yeterliliği ,aktif kalitesi açısından Ak bankın gerisindedir.Bu rakamlar verimliliğin yansıması olan karda kendini göstermektedir.

Tablo 15 Özel sermayeli İlk on Bankanın Aktif Büyüklükleri ve Karları 2004 yılı

Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Net Dönem Kar/Zararı (Milyar TL)	Bilanço Dışı Yükümlülükler (Milyar TL)
Türkiye İş Bankası A.Ş.	1924	38.513.774	635.455	53.657.186
Akbank T.A.Ş.	1948	34.913.412	1.020.528	40.085.968
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	1946	26.267.917	450.549	127.914.095
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	1944	24.624.008	-58.871	59.305.598
Koçbank A.Ş.	1985	10.369.321	104.740	12.160.209
Finans Bank A.Ş.	1987	8.630.097	191.560	14.122.716
Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	1964	7.140.470	107.171	10.667.170
Denizbank A.Ş.	1997	6.704.946	122.711	9.339.784
Oyak Bank A.Ş.	1984	6.154.234	115.170	21.785.427
HSBC Bank A.Ş.	1990	5.283.207	108.106	15.631.879
Toplam	sektör	306.451.565	6.456.079	513.231.630

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Yukarıdaki tablo incelendiğinde aktif büyüklük sırasında ikinci durumda bulunan Ak bank'ın karlılık sıralamasında ilk sırada olduğu görülmektedir. Bu da Ak bankın aktiflerini İş Bankasına göre daha verimli şekilde yönettiğini açıkça ifade etmektedir. Kamu sermayeli ticaret bankaları sektör aktif toplamının %34.88 teşkil etmektedir. Özel Ticaret Bankalarının toplam sayısına bakıldığında bu oran kamu bankaları lehine yüksek bir orandır.

Tablo 16 Kamu Bankaları Aktif Büyüklükler ve Karlar 2004 Yılı

Banka	Kuruluş Yılı	Toplam Aktifler (Milyar TL)	Net Dönem Kar/Zararı (Milyar TL)	Bilanço Dışı Yükümlülükler (Milyar TL)
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	1863	56.994.364	1.530.665	26.116.203
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	1938	25.709.322	527.723	33.400.541
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1954	24.199.088	623.928	24.950.205
Toplam	sektör	306.451.565	6.456.079	513.231.630

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Ziraat Bankası Tüm kamu ve özel sermayeli bankalar arasında en fazla kar eden kuruluştur.

Tablo 17 Ziraat Bankası 2004 yılı Sermaye Yeterliliği

Sermaye Yeterliliği	
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	50,6
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	8,9
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	6,9

Tablo 18 Halk Bankası 2004 yılı Sermaye Yeterliliği

Sermaye Yeterliliği	
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	58,9
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	11,7
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	8,6

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 19 Ziraat Bankası 2004 yılı Aktif Kalitesi

Aktif Kalitesi	
Menkul Değerler Cüzdanı (net) / Toplam Aktifler	63,2
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	16,0
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler	0,7
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	83,8
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	2,0
YP Aktifler / Toplam Aktifler	21,1
YP Pasifler / Toplam Pasifler	20,7
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	5,5
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Bilanço Dışı Pozisyon) / Özkaynaklar	5,5

Tablo 20 Halk Bankası 2004 yılı Aktif Kalitesi

Aktif Kalitesi	
Menkul Değerler Cüzdanı (net) / Toplam Aktifler	66,9
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	16,9
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler	1,0
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	96,5
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	3,1
YP Aktifler / Toplam Aktifler	17,7
YP Pasifler / Toplam Pasifler	24,6
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	0,6
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Bilanço Dışı Pozisyon) / Özkaynaklar	0,6

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Sermaye yeterliliği bakımından Halk Bankası Ziraat bankasına göre daha olumlu bir değere sahip bulunmaktadır. Ancak aktif kaliteleri açısından çoğu kalemlerde birbirine yakın değerlere sahiptirler.

Tablo 21 Ziraat Bankası 2004 yılı Karlılık

Karlılık	
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	2,7
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	30,3

Tablo 22 Halk Bankası 2004 yılı Karlılık

Karlılık	
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	2,1
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	17,5

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Ziraat Bankası net kar/toplam aktifler karlılık oranında Halk Bankası ile 0,6 'lık bir değişim gösterirken, net kar/Özkaynaklar oranında %57,5' lik değişim göstermektedir.

Her iki kamu bankası da faiz gelirlerinin büyük bir kısmını menkul kıymet faiz gelirlerinden elde etmektedir.

Ziraat bankası 2004 yılı TL (milyar)

Menkul Değerlerden Alınan Faizler	7.263.890
-----------------------------------	-----------

Halk Bankası 2004 yılı TL (milyar)

Menkul Değerlerden Alınan Faizler	2.826.030
-----------------------------------	-----------

Bankacılık sektörünü karlılık açısından incelediğimizde önceki dönemlerde elde edilen karlara nazaran azalma izlenmektedir. Bu bir nedenle enflasyonun düşük olması ve bankaların faiz dışı gelirlerinin azalmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Gelir gider tablosu incelendiğinde 2003 yılında menkul kıymetlerden kazanılan faiz geliri 13.808.740 TL iken 2004 yılında bu rakam 21.358.766 TL ye gerilemiştir.

Tablo 23 Bankacılık Sektörü Karlılık Rasyosu

Tüm sektör	Aralık 2004	Aralık 2003
Karlılık		
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	2,1	2,2
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	14,0	15,8

Kamu sermayeli bankalarda karlılık oranları rasyosu sektörün geneline bakıldığında artış göstermiştir.

Tablo 24 Kamu Sermayeli Bankaların Karlılık Rasyosu

Kamu sermayeli bankalar	Aralık 2004	Aralık 2003
Karlılık		
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	2,5	2,2
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	26,6	18,7

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Özel sermayeli bankalar karlılık rasyoları incelendiğinde 2003 yılında %2,1 olan oran 2004 yılında %1,6' ya gerilemiştir.

Tablo 25 Özel Sermayeli Bankaların Karlılık Rasyosu

Özel sermayeli bankalar	Aralık 2004	Aralık 2003
Karlılık		
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	1,6	2,1
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	10,3	13,9

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Kalkınma ve Yatırım bankalarının karı özel sermayeli bankalarda olduğu gibi düşüş yaşamıştır. Aralık 2003 de %4,3 olan oran Aralık 2004 de %2,8 'e gerilemiştir. Bu kalkınma ve yatırım bankalarının 2004 yılında faaliyetlerinde ve kredi kullanımındaki azalış etki etmiştir.

Tablo 26 Kalkınma ve Yatırım Bankalarının Karlılık Rasyosu

Kalkınma ve yatırım bankaları	Aralık 2004	Aralık 2003
Karlılık		
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	2,8	4,3
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	6,1	10,6

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Yabancı bankaların karlılıklarını incelediğimizde bu bankalarda da karlılık rasyolarında azda olsa bir düşüş yaşanmıştır. Aralık 2003 de % 2,7 olan oran Aralık 2004 de %2,4 e gerilemiştir.

Tablo27 Yabancı Bankaların Karlılık Rasyosu

Yabancı bankalar	Aralık 2004	Aralık 2003
Karlılık		
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	2,4	2,7
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	11,9	11,2

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Bankaların karlılık oranlarında yaşamış olduğu değişkenlik gelir gider tablolarını incelediğimizde daha net ortaya çıkmaktadır. Kur da ki dalgalanmaların yaşanmaması ,uzun bir süre kur artışının geçmiş dönemlerde olduğu gibi artarak devam etmemesi kur karlarını olumsuz yönde etkilemiştir. Tüm sektörde 2003 yılı aralık ayında 1.631.463 TL olan kambiyo geliri 2004 aralık ayında 487.939 TL ye gerilemiştir.

Menkul kıymetlerden sağlanan faiz gelirlerinde de diğer yıllara göre bir düşüş yaşanmaktadır,aralık 2003 yılında tüm sektörün menkul kıymetlerden elde ettiği faiz geliri 23.241.567 TL iken bu tutar aralık 2004 de 21.358.766 TL dir.

Tablo 28 Tüm Sektör Gelir Gider Kalemleri

Gelir ve Gider Kalemleri (Milyar TL)		
	Aralık 2004	Aralık 2003
Faiz Gelirleri	40.409.287	38.816.595
Kredilerden Alınan Faizler	16.283.596	11.233.547
Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler	848.383	960.426
Bankalardan Alınan Faizler	622.630	566.187
Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler	1.049.468	2.641.679
Menkul Değerlerden Alınan Faizler	21.358.766	23.241.567
Diğer Faiz Gelirleri	246.444	173.189
Faiz Giderleri	22.731.413	27.560.602
Mevduata Verilen Faizler	19.441.460	23.716.355
Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler	1.756.921	1.890.435
Kullanılan Kredilere Verilen Faizler	1.154.454	1.100.019
İhraç Edi. Menk.Kıym. Verilen Faizler	56.862	72.198
Diğer Faiz Giderleri	321.716	781.595
Net Faiz Geliri	17.677.874	11.255.993
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri	3.965.746	2.685.728
Alınan Ücret ve Komisyonlar	5.201.185	3.834.524
Verilen Ücret ve Komisyonlar	1.235.439	1.148.797
Temettü Gelirleri	21.900	13.401
Net Ticari Kar / Zarar	2.302.436	6.662.363
Sermaye Piyasası İşlemleri Kâr/Zararı (Net)	1.814.497	5.030.900
Kambiyo Kâr/Zararı (Net)	487.939	1.631.463
Diğer Faaliyet Gelirleri	2.339.916	2.789.775
Faaliyet Gelirleri Toplamı	26.307.872	23.407.261
Kredi ve Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	3.675.905	3.421.358
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	11.012.190	10.657.390
Personel Giderleri*	4.654.351	3.994.470
Faaliyet Karı	11.619.777	9.328.513
Bağlı Ortaklık ve İştiraklerden Kar/Zarar	526.167	332.235
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	-3.059.502	-1.625.101
Vergi Öncesi Kar/Zarar	9.086.442	8.035.647
Vergi Karşılığı (-)	2.647.080	2.435.292
Vergi Sonrası Olağan Faaliyet Kar/Zararı	6.439.362	5.600.355
Vergi Sonrası Olağanüstü Kar/Zarar	16.717	9.926
Net Dönem Kar / Zararı	6.456.079	5.610.281

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 29 Kamu Sermayeli Bankalar Gelir Gider Kalemleri

Gelir ve Gider Kalemleri		
(Milyar TL)		
	Aralık 2004	Aralık 2003
Faiz Gelirleri	16.189.329	17.758.737
Kredilerden Alınan Faizler	3.640.479	2.102.192
Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler	421.982	514.886
Bankalardan Alınan Faizler	151.664	102.673
Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler	542.964	1.205.750
Menkul Değerlerden Alınan Faizler	11.394.124	13.808.740
Diğer Faiz Gelirleri	38.116	24.496
Faiz Giderleri	10.030.995	12.577.990
Mevduata Verilen Faizler	9.651.167	11.980.659
Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler	219.807	407.595
Kullanılan Kredilere Verilen Faizler	107.702	148.970
İhraç Edi. Menk.Kıym. Verilen Faizler	0	10.557
Diğer Faiz Giderleri	52.319	30.209
Net Faiz Geliri	6.158.334	5.180.747
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri	769.784	536.205
Alınan Ücret ve Komisyonlar	920.738	679.848
Verilen Ücret ve Komisyonlar	150.954	143.643
Temettü Gelirleri	4.118	684
Net Ticari Kar / Zarar	481.989	1.262.546
Sermaye Piyasası İşlemleri Kâr/Zararı (Net)	190.308	1.064.605
Kambiyo Kâr/Zararı (Net)	291.681	197.941
Diğer Faaliyet Gelirleri	624.948	808.244
Faaliyet Gelirleri Toplamı	8.039.173	7.788.426
Kredi ve Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	617.578	1.486.240
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	2.615.518	2.726.452
Personel Giderleri*	1.276.930	1.186.451
Faaliyet Karı	4.806.077	3.575.734
Bağlı Ortaklık ve İştiraklerden Kar/Zarar	56.027	29.901
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	-1.158.618	-736.497
Vergi Öncesi Kar/Zarar	3.703.486	2.869.138
Vergi Karşılığı (-)	1.021.170	1.078.777
Vergi Sonrası Olağan Faaliyet Kar/Zararı	2.682.316	1.790.361
Vergi Sonrası Olağanüstü Kar/Zarar	0	0
Net Dönem Kar / Zararı	2.682.316	1.790.361

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 30 Özel Sermayeli Bankalar Gelir Gider Kalemleri

Gelir ve Gider Kalemleri (Milyar TL)		
	Aralık 2004	Aralık 2003
Faiz Gelirleri	21.340.891	17.103.581
Kredilerden Alınan Faizler	11.181.973	7.588.209
Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler	409.771	433.105
Bankalardan Alınan Faizler	262.190	312.139
Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler	244.452	876.512
Menkul Değerlerden Alınan Faizler	9.058.270	7.770.673
Diğer Faiz Gelirleri	184.235	122.943
Faiz Giderleri	11.789.367	12.709.756
Mevduata Verilen Faizler	9.430.392	10.585.962
Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler	1.414.164	1.250.675
Kullanılan Kredilere Verilen Faizler	765.327	663.562
İhraç Edi. Menk.Kıym. Verilen Faizler	0	0
Diğer Faiz Giderleri	179.484	209.557
Net Faiz Geliri	9.551.524	4.393.825
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri	2.998.075	1.914.946
Alınan Ücret ve Komisyonlar	4.036.610	2.883.283
Verilen Ücret ve Komisyonlar	1.038.535	968.338
Temettü Gelirleri	15.801	12.402
Net Ticari Kar / Zarar	1.329.759	4.804.462
Sermaye Piyasası İşlemleri Kâr/Zararı (Net)	1.201.781	3.605.471
Kambiyo Kâr/Zararı (Net)	127.978	1.198.991
Diğer Faaliyet Gelirleri	1.099.811	1.146.914
Faaliyet Gelirleri Toplamı	14.994.970	12.272.550
Kredi ve Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	2.799.185	1.545.272
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	7.204.326	6.542.932
Personel Giderleri*	2.857.412	2.237.934
Faaliyet Karı	4.991.459	4.184.346
Bağlı Ortaklık ve İştiraklerden Kar/Zarar	424.762	278.963
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	-1.123.590	-539.672
Vergi Öncesi Kar/Zarar	4.292.631	3.923.637
Vergi Karşılığı (-)	1.467.356	1.006.600
Vergi Sonrası Olağan Faaliyet Kar/Zararı	2.825.275	2.917.037
Vergi Sonrası Olağanüstü Kar/Zarar	124	0
Net Dönem Kar / Zararı	2.825.399	2.917.037

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 31 Yatırım ve Kalkınma Bankaları Gelir Gider Kalemleri

Gelir ve Gider Kalemleri (Milyar TL)		
	Aralık 2004	Aralık 2003
Faiz Gelirleri	1.193.848	1.466.665
Kredilerden Alınan Faizler	704.610	894.518
Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler	426	523
Bankalardan Alınan Faizler	37.198	21.106
Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler	171.174	380.214
Menkul Değerlerden Alınan Faizler	269.338	162.519
Diğer Faiz Gelirleri	11.102	7.785
Faiz Giderleri	200.580	276.052
Mevduata Verilen Faizler	7	3
Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler	15.527	20.510
Kullanılan Kredilere Verilen Faizler	112.494	182.900
İhraç Edi. Menk.Kıym. Verilen Faizler	56.862	61.641
Diğer Faiz Giderleri	15.690	10.998
Net Faiz Geliri	993.268	1.190.613
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri	20.192	28.563
Alınan Ücret ve Komisyonlar	36.334	42.428
Verilen Ücret ve Komisyonlar	16.142	13.865
Temettü Gelirleri	1.934	314
Net Ticari Kar / Zarar	1.195	152.706
Sermaye Piyasası İşlemleri Kâr/Zararı (Net)	28.807	130.342
Kambiyo Kâr/Zararı (Net)	-27.612	22.364
Diğer Faaliyet Gelirleri	324.237	128.379
Faaliyet Gelirleri Toplamı	1.340.826	1.500.575
Kredi ve Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	149.809	175.775
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	326.595	287.786
Personel Giderleri*	178.621	163.082
Faaliyet Karı	864.422	1.037.014
Bağlı Ortaklık ve İştiraklerden Kar/Zarar	5.939	4.586
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	-528.624	-424.085
Vergi Öncesi Kar/Zarar	341.737	617.515
Vergi Karşılığı (-)	43.180	183.886
Vergi Sonrası Olağan Faaliyet Kar/Zararı	298.557	433.629
Vergi Sonrası Olağanüstü Kar/Zarar	16.588	8.985
Net Dönem Kar / Zararı	315.145	442.614

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 32 Yabancı Bankalar Gelir Gider Kalemleri

Gelir ve Gider Kalemleri (Milyar TL)		
	Aralık 2004	Aralık 2003
Faiz Gelirleri	1.265.221	1.009.364
Kredilerden Alınan Faizler	749.701	466.967
Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler	16.204	11.912
Bankalardan Alınan Faizler	90.683	76.382
Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler	90.776	172.251
Menkul Değerlerden Alınan Faizler	307.699	278.199
Diğer Faiz Gelirleri	10.158	3.653
Faiz Giderleri	587.882	375.273
Mevduata Verilen Faizler	356.785	265.376
Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler	14.893	7.852
Kullanılan Kredilere Verilen Faizler	167.759	88.672
İhraç Edi. Menk.Kıym. Verilen Faizler	0	0
Diğer Faiz Giderleri	48.445	13.373
Net Faiz Geliri	677.339	634.091
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri	166.985	125.883
Alınan Ücret ve Komisyonlar	195.736	140.791
Verilen Ücret ve Komisyonlar	28.751	14.908
Temettü Gelirleri	47	1
Net Ticari Kar / Zarar	453.235	316.133
Sermaye Piyasası İşlemleri Kâr/Zararı (Net)	353.565	189.228
Kambiyo Kâr/Zararı (Net)	99.670	126.905
Diğer Faaliyet Gelirleri	105.138	134.535
Faaliyet Gelirleri Toplamı	1.402.744	1.210.643
Kredi ve Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	82.541	35.632
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	805.287	703.923
Personel Giderleri*	327.596	273.994
Faaliyet Karı	514.916	471.088
Bağlı Ortaklık ve İştiraklerden Kar/Zarar	39.439	18.748
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	-192.108	-138.505
Vergi Öncesi Kar/Zarar	362.247	351.331
Vergi Karşılığı (-)	115.374	166.029
Vergi Sonrası Olağan Faaliyet Kar/Zararı	246.873	185.302
Vergi Sonrası Olağanüstü Kar/Zarar	5	941
Net Dönem Kar / Zararı	246.878	186.243

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Bankaların şube sayıları ve karlılık kriterleri;

Ticari bankalar için en önemli yabancı kaynak topladıkları mevduatlardır. Topladıkları mevduatları en uygun şekilde değerlendirerek hem kendi bankasına hem de mevduat müşterinse kazanç sağlamaya çalışırlar.

Tablo 33 Bankaların Mevduat Vade Yapıları

	Vadesiz	7 Gün İhbarlı	1Aya Kadar	1-3 Ay	3-6 Ay	6 Ay - 1 Yıl	1 Yıl ve Üstü	Toplam
Toplam	40.487.163	12.472	51.970.934	72.721.096	14.879.360	5.897.211	11.425.626	197.393.862
Tasarruf Mevduatı	5.257.532	1.800	13.311.396	31.802.688	4.093.421	1.944.168	6.111.624	62.522.629
Resmi Kuruluşlar Mevduatı	3.054.932	0	568.429	2.650.526	65.858	4.933	52.366	6.397.044
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	8.099.148	566	6.766.732	6.540.447	1.022.717	260.328	215.541	22.905.479
Bankalararası Mevduat	358.718	0	4.450.109	1.217.473	141.838	89.597	70.710	6.328.445
Döviz Tevdiat Hesabı	20.196.598	9.752	25.321.139	24.328.459	7.217.188	3.279.634	4.850.598	85.203.368
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	3.450.807	354	1.469.479	6.180.984	2.338.308	315.678	124.428	13.880.038
Kıymetli Madenler Depo Hesabı	69.428	0	83.650	519	30	2.873	359	156.859

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Yukarıdaki tabloda 31.12.2004 tarihi itibari ile bankacılık sektöründe oluşan mevduat detayları görülmektedir. Mevduat yapısına bakıldığında kısa vadeli oluşu dikkat çekmektedir. Bu da bankaları uzun vadeli Kredi plasmanı konusunda zorlamaktadır. Mevduatın vade yapısı, maliyeti, ve bunun sonucunda elde edilen getiri bankaların karlılığını bire bir etkilemektedir.

Şubelerin verimli olup olmadığı toplanan mevduatın şube sayısına bölünmesi neticesinde ortaya çıkar.

Mevduat /Şube sayısı = banka şubelerinin verimli ölçülür.

Tablo 34 Bankaların Şube ve Personel Sayıları

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı		Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Sektör Toplamı	48	6.106	127.163	<i>Özel Sermayeli Ticaret Bankaları devamı...</i>			
Ticaret Bankaları	35	6.088	122.630	Şekerbank T.A.Ş.		197	3.334
Kamu Sermayeli Bankalar	3	2.149	39.467	Tekfenbank A.Ş.		31	578
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.		1.146	21.172	Tekstil Bankası A.Ş.		38	938
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		707	11.145	Turkish Bank A.Ş.		13	188
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		296	7.150	Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.		171	3.843
Özel Sermayeli Bankalar	18	3.729	76.880	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		88	2.131
Adabank A.Ş.		40	308	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		349	9.128
Akbank T.A.Ş.		641	10.413	Türkiye İş Bankası A.Ş.		852	16.055
Alternatif Bank A.Ş.		23	547	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		407	10.537
Anadolubank A.Ş.		50	1.036				
Denizbank A.Ş.		199	4.344				
Finans Bank A.Ş.		170	5.464	Tas.Mevd.Sig. Fon.Devr. Bankalar	1	1	403
Koçbank A.Ş.		159	3.611	Bayındırbank A.Ş.		1	403
MNG Bank A.Ş.		8	226				
Oyak Bank A.Ş.		293	4.199				

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Bankacılık sektöründeki şube sayılarını göre toplam mevduata böldüğümüzde ; 197.393.862 TL /6106 =32.327 bir rakam elde ederiz

31.10.2005 tarihli bankacılık sektöründe toplam mevduat 68.442.406 milyar TL şube sayısı ise 7.7837 adettir. Verimlilik açısından bakıldığında ; $68.422.406 \text{ TL} / 7837 = 8.733$ 2004 yılında bankacılı ksektöründe şubelerin 2000 yılına göre daha verimli olduğu gözlenmektedir.

Tablo 35 Kamu Sermayeli Bankaların Mevduat Yapısı

Banka	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar arası Mevduat	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
Kamu Sermayeli Bankalar	32.942.182	6.141.679	10.024.591	1.333.498	21.844.035	10.134.003	0	82.419.988
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası	22.170.949	3.925.688	4.687.368	415.746	10.616.009	3.566.441	0	45.382.201
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	8.914.227	454.987	2.044.011	22.986	5.309.154	2.707.929	0	19.453.294
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	1.857.006	1.761.004	3.293.212	894.766	5.918.872	3.859.633	0	17.584.493

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Kamu sermayeli bankaların 31.12.2004 tarihi itibari ile toplam mevduat tutarı 82.419.988 milyar TL' dir. Bu rakama toplamda bulunan 2149 adet şubesinde toplanan mevduat sayesinde ulaşmıştır. Şube verimliliği açısından baktığımızda ; $82.419.988 \text{ TL} / 2149 = 38.352$ rakamına ulaşırız.

Aynı durumda özel sermayeli ticaret bankaları 3.729 adet şubesi ile topladıkları mevduat tutarı 108.617.427 milyar TL olup,verimlilik açısından bakıldığında, $108.617.427 \text{ TL} / 3.729 = 29.127$ rakamına ulaşmış oluruz.

Toplamda 3 tane bankadan oluşan kamu sermayeli bankalar 18 adet özel sermayeli bankalara göre kıyaslandığında topladığı mevduat ve şubelere oranından elde edilen rakamlara bakıldığında daha verimli bir çalışma içinde olduğu izlenimi vermekte olup,bunun yanında kamu bankalarının mevduat toplama konusunda özellikle resmi kuruluş mevduatları açısından daha şanslı olduklarını bununda özel sermayeli bankalar açısından eksik rekabet unsuru yarmakta olduğunu göz ardı edemeyiz.

Tablo 36 Özel Sermayeli Bankaların Mevduat Yapısı

Banka	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalararası Mevduat	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
Özel Sermayeli Ticaret Bankaları	28.902.999	254.645	12.240.776	3.422.320	59.975.675	3.665.593	155.419	108.617.427
Adabank A.Ş.	3.773	0	5.573	0	8.973	44	0	18.363
Akbank T.A.Ş.	5.336.319	8.802	1.185.017	993.567	12.230.408	164.312	0	19.918.425
Alternatif Bank A.Ş.	94.059	74	126.998	3.123	386.623	14.028	0	624.905
Anadolubank A.Ş.	350.543	17.349	77.654	42.424	731.444	19.554	0	1.238.968
Denizbank A.Ş.	910.908	2.234	503.724	174.891	2.495.133	73.083	139	4.160.112
Finans Bank A.Ş.	1.391.865	81.213	427.302	262.774	2.751.372	177.179	0	5.091.705
Koçbank A.Ş.	1.475.554	66.460	1.036.113	33.887	4.258.533	49.013	146.868	7.066.428
MNG Bank A.Ş.	40.964	0	30.084	482	118.733	2.744	0	193.007
Oyak Bank A.Ş.	2.101.628	7.236	505.965	79.141	1.887.331	58.943	0	4.640.244
Şekerbank T.A.Ş.	750.763	1.589	318.897	21.779	1.103.203	97.402	0	2.293.633
Tekfenbank A.Ş.	106.517	301	27.524	28.912	221.023	7.534	0	391.811
Tekstil Bankası A.Ş.	130.022	230	94.208	21.839	498.901	29.173	0	774.373
Turkish Bank A.Ş.	87.727	0	9.794	70.209	84.766	0	0	252.496
Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.	1.183.476	5.299	537.996	37.031	1.649.185	54.157	19	3.467.163
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	409.329	166	201.659	95.498	1.505.308	46.221	1.689	2.259.870
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	3.781.136	10.857	3.235.771	641.921	9.617.844	318.008	6.704	17.612.241
Türkiye İş Bankası A.Ş.	7.089.941	45.669	2.422.950	647.575	12.554.094	1.560.213	0	24.320.442
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	3.658.475	7.166	1.493.547	267.267	7.872.801	993.985	0	14.293.241

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Yabancı bankalar kamu ve özel sermayeli bankalara nazaran mevduat toplamakta konumları gereği pek istekli olmamaktadırlar. Ağırlıklı mevduat girişi döviz tevdiat kaynaklıdır.

Tablo 37 Yabancı Sermayeli Bankaların Mevduat Yapısı

Banka	Tasarruf Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Bankalararası Mevduat	Döviz Tevdiat Hesabı	Diğer Kuruluşlar Mevduatı	Kıymetli Madenler Depo Hesapları	Toplam
Yabancı Bankalar	664.196	720	631.348	1.487.489	3.336.562	80.435	1.178	6.201.928
Abn Amro Bank N.V.	242	0	23.822	107.407	52.531	8	0	184.010
Ak Uluslararası Bankası A.Ş.	1.287	0	265	85.301	9.487	22	0	96.362
Arap Türk Bankası A.Ş.	652	0	336	10.691	32.877	218	0	44.774
Banca di Roma S.P.A.	11.461	0	757	5.697	3.328	510	0	21.753
Bank Mellat	57	0	132	7.701	22.144	4	0	30.038
BankEuropa Bankası A.Ş.	67.209	0	14.847	6.066	91.701	0	0	179.823
Citibank A.Ş.	132.072	0	341.775	131.703	678.687	41.748	0	1.325.985
Deutsche Bank A.Ş.	0	0	24	200	14.042	0	0	14.266
Habib Bank Limited	5	0	37	0	1.520	0	0	1.562
HSBC Bank A.Ş.	451.211	720	245.089	382.770	2.395.395	37.919	1.178	3.514.282
JPMorgan Chase Bank N.A.	0	0	0	371.500	1.241	0	0	372.741
Société Générale (SA)	0	0	786	230.885	23.894	0	0	255.565
WestLB AG	0	0	3.478	147.568	9.715	6	0	160.767

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Yabancı bankalar toplamda 6.201.928 milyar TL' lik mevduata sahiptir. Sektörde 13 adet yabancı banka bulunmakta olup, 209 adet şubesi bulunmaktadır.

Özel sermayeli ticaret bankalarını mevduat toplam tutarları açısından incelediğimizde İlk sıra İş bankası yer almaktadır. Bu bankayı Ak Bank ve Garanti bankası izlemektedir.

İş Bankası toplam mevduat tutarı 24.320.442 milyar TL ,Ak bank 19.918.425. milyar TL Garanti bankası ise 17.612.241 milyar TL dir. Bu rakamlar bankaların verimliliğinde ziyade güven unsurunun ön plana çıkması sıralamayı etkilemektedir.

Verimlilik açısından bakıldığında ,İş Bankası ,24.320.442 TL/16.055=1.514, Akbank ,19.918.425 TL/ 10.413 =1.912, Garanti bankası,17.612.241 TL/9.128=1.929 rakamlarını elde ederiz .Rakamlara bakıldığında mevduat /şube sayısı açısından Garanti Bankasının verimli olduğu anlaşılmaktadır.Kamu ve Özel Sermayeli Bankalara genel olarak bakıldığında Ziraat Bankası mevduat toplamı açısından en büyük paya sahiptir.Bunun başlıca sebebi bu bankaya duyulan güven ve hemen, hemen yerde bulunan şubeleri sayesinde bu toplama ulaşmıştır. Toplamış olduğu mevduat Özel sermayeli ilk iki banka İş Bankası ve Ak bank dan fazladır.

Kamu sermayeli bankaların sektördeki ağırlığı özel sermayeli ticaret bankalarına nazaran daha fazladır. Bu durum sektörde haksız rekabete yol açmaktadır. Genelde karlı gibi görülen kamu bankaları bu karlılığı verimliliğin temel kriterleri olan olgulardan değil, sistemin kendine sağlamış olduğu avantajlar sayesinde elde etmiştir.

Gerçek anlamda kar amacı güden özel sermayeli bankalar bu alanda verimliliklerini artırmak için gerekli yatırımlar (özellikle teknolojik ve kaliteli insan kaynakları) yaparak verimlilik açısından üst seviyelere çıkma çabası içersindedirler.Özel sermayeli bankalar nitelikli personel ve şube yapısı ile sağlamış olduğu kaynakları yüksek getiri ve az risk taşıyan alanlara plase etmek suretiyle karlılıklarını artırma yoluna gitmişlerdir.

Bankalar birer, birer bir zamanlar kıt olan bir kaynağın-kredinin- dağıtımından giderek daha farklılaşan ürünlerin pazarlanmasına doğru değişmektedirler.(48)

Satıcının mesleki deneyiminin olmadığı bir ürününü pazarlamasının zorluğu,ister finansal süpermarket diye adlandırılan kurum olsun ister bir ticaret bankası olsun ,finansal hizmetler sanayinde yaygındır.Bu yoğun ürün eğitimi ,güçlü liderlik bir tür finansal veya finansal olmayan motivasyon ile zekice yapılmış pazar bölümlenme analizi gerektirir.(49)

48-Steven ,a.g.e.,s.165.

49-Steven,a.g.e.,s.163

3.3 Banka Personel Profilinin Verimliliğe Etkisi

Bankalar, insanların önemini kilit bir başarı etmeni olarak vurgulamakta hızlı davranırlar.'Biz ancak insanlarımız kadar iyiyiz've 'biz insan işletmesiyiz'gibi cümleler dudaklarından ve herkese acık belgelerden dökülür.Banka dışından bir insan,bankacılık performansındaki belirgin büyük farklılıklarla karşı karşıya kalınca,böyle bir cümlenin ciddi bir bağlılığımi yoksa yalnızca Yıllık Rapor'da başkanın beyanına iş işten geçtikten sonra akla gelen bir düşünce gibi eklenen yanıt beklemeyen bir satırı mı gösterdiğini belirtmekte zor durumda kalır.

Kamu Bankalarında toplam aktiflere göre personel giderleri/toplam aktif oranı ;276.930 TL/106.902.774 TL =0,012,Personel giderleri /Net faiz geliri1.276.930 TL/ 2.682.316 TL =0,48,Personel giderleri /Mevduat ,1.276.930 TL/82.419.988 TL=0,015

Ticaret Bankalarında, Personel giderleri /Toplam aktif, 4.475.730 TL/295.124.640 TL=0,015,Personel giderleri/ Net faiz geliri,4.475.730 TL/ 6.140.934 TL = 0,020 Personel giderleri/Mevduat,4.475.730 TL/ 197.393.862 TL =0,023

Kamu Bankalarında ,Mevduat / Personel sayısı,82.419.988 TL/ 39.467 kişi =2.087 TL,Toplam aktifler /Personel sayısı,06.902.774 TL/ 39.467 kişi =2.707 TL Net kar /Personel sayısı,682.316 TL/ 39.467 Kişi =6.792 TL

Ticaret Bankaları,Mevduat / Personel sayısı ,197.393 862 TL/ 76.880 kişi =2.567 Toplam aktifler /Personel sayısı, 295.124.640 TL / 76.880 kişi = 3.838,Net kar /Personel sayısı,6.140.934 TL/ 76.880 kişi = 7.987

Özel sermayeli Ticaret bankalarının verimlilik açısından Kamu sermayeli bankalara oranla daha verimli olduğunu yukarıdaki oranlardan anlayabiliriz.

ABD ve diğer para merkezlerinde karlılığı artırmanın diğer bir yolu da ülkemizde uygulanan performans sistemi personelin verimliliğinin artmasına yönelik önemli bir değerlendirmedir. Piyasa güçleri ve insanları kara duyarlı görevlerde tutma gereksinimi,bunu mükemmel bulan ABD para merkezi bankaları arsında sıradan hale gelmiştir.Tokyo da ve başka önemli mali merkezlerde faaliyette bulunan bankalar bekli de benzer baskıları yaşayacaklardır.(50)

Tablo 38 Kamu Sermayeli Bankalar Şube ve Personel Sayısı

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Kamu Sermayeli Bankalar	3	2.149	39.467
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.		1.146	21.172
Türkiye Halk Bankası A.Ş.		707	11.145
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.		296	7.150

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

Tablo 39 Özel Sermayeli Bankalar Şube ve Personel Sayısı

	Banka Sayısı	Şube Sayısı	Personel Sayısı
Özel Sermayeli Bankalar	18	3.729	76.880
Adabank A.Ş.		40	308
Akbank T.A.Ş.		641	10.413
Alternatif Bank A.Ş.		23	547
Anadolubank A.Ş.		50	1.036
Denizbank A.Ş.		199	4.344
Finans Bank A.Ş.		170	5.464
Koçbank A.Ş.		159	3.611
MNG Bank A.Ş.		8	226
Oyak Bank A.Ş.		293	4.199
Şekerbank T.A.Ş.		197	3.334
Tekfenbank A.Ş.		31	578
Tekstil Bankası A.Ş.		38	938
Turkish Bank A.Ş.		13	188
Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.		171	3.843
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.		88	2.131
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.		349	9.128
Türkiye İş Bankası A.Ş.		852	16.055
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.		407	10.537

Kaynak : TBB Bankalarımız 2004

3.4 Banka Organizasyonu Ve Yönetiminin Verimliliğe Etkileri

Banka organizasyonu diğer işletmeler nazaran farklılık arz eder. Temel ürünü hizmet olan bankacılık sektörü bu ürünü verimli kılmak için merkezden yönetilen bir organizasyon yapısını benimsemiştir.

Banka yönetimi ; yönetim kurulu, yönetim kurulu başkanı ,üyeler ve genel müdürden oluşan tepe yönetimine sahiptir. Yönetim kurulunda alınan kararlar bankanın plan ve prensiplerini oluşturur.Bu plan ve prensipler çerçevesinde bankanın alt yönetim grupları olan Genel Müdürlük ,Genel Müdürlük Yardımcıları,Bölüm yöneticileri Grup müdürleri,Bölgeler,ve şube banka organizasyon yapısını tamamlayan unsurlardır.

Uzmanlık alanı para ticareti olan bankalar için yönetim kalitesi finansal Yeniliklere açık ve bu alanda yapılan ,yapılacak gelişmeleri takip edecek yeterli donanıma sahip uzman kişilerden oluşması bankalar için önemli bir etkidir. Banka sahiplerinin ve ortaklarının temel beklentileri karlılıktır.Bu beklentileri karşılamak zorunda olan genel müdür ve yardımcılarının getiriye arttırma pahasına,yoğun rekabet baskısı altında gerekli inceleme yapılmadan riskli krediler verilmesi ,aktif pasif yönetiminde açık pozisyon izleme gibi bankayı zora sokacak işlemlerden uzak tutacak ön görüşü ve finansal beceriye sahip olmalıdırlar.

Yönetimin kalitesi bankanın elde ettiği karlılıkla ölçülür.Karlılık kaynağı en uygun ve verimli kullanma becerisi neticesinde gerçekleşir.Yönetim kademesine seçilen kişilerin ilgili alanlarda en az on yıl tecrübe sahibi olmaları gerekmektedir.

Banka yönetiminin ve yönetici kadrosunun yapısı verimliliği etkileyen en önemli unsurdur. Toplanan kaynağı ,mevcut personel ve şube yapısı ile iyi yöneten karlı sektörlerle kredi sağlayan ileride oluşacak piyasa yapılarındaki değişimleri yakından takip edecek denetim mekanizmasını oluşturan yönetim ,piyasada oluşacak dalgalanmalara karşı yapısında fazla olumsuzluklar yaşamayacaktır.

Gelir gider yapısını dengeleyen yönetim yapısının ,CAMEL yaklaşımı çerçevesinde,Sermaye yeterliliği (Capital adequacy),Aktif kalitesi(Asset quality),Yönetim kalitesi (management quality),Kazanç oranı (Earnings ratios)ve Likidite(Liquidity) kavramlarını verimliliği arttırmak için kullanacak bilgi ve beceriye sahip olması gerekir.

3.5 Bireysel Bankacılık Alanındaki Gelişmeler

Bireysel bankacılık; kalıcı bir müşteri bazı, daha az risk ve daha yüksek kar marjları nedeniyle son yıllarda bankacılık sektöründe gittikçe artan bir şekilde yoğunlaştığı bir alandır. Geçmişte yaygın şube ağları nedeniyle, özellikle büyük ölçekli bankaların ağırlıklı olarak hizmet verdiği bu pazara 1994 yılında Türkiye de yaşanan ekonomik krizden sonra, orta ve küçük ölçekli bankalar da girmeye başlamışlardır. Bunun yanı sıra tüketici finansman kuruluşları, mağaza zincirleri ve perakendeci kuruluşlar gibi banka dışı kuruluşlarda bu pazara yönelik ürünleri sunmakta ve dolayısıyla bu pazarda rekabet giderek artmaktadır.

Müşterilere kaliteli hizmet sunmak 2000 li yıllarda rekabet avantajı sağlamada en önemli kriter olarak değerlendirilir.

Teknolojinin etkin kullanımının, ticari büyük ölçekli bankalar dışında tüm banka grupları tarafından 2000 li yıllarda daha fazla öneme sahip olacağı düşünülmektedir. Ticari büyük ölçekli bankalar ise teknolojinin etkin kullanımının öneminin göreceli olarak 2000 li yıllarda azalacağını düşünmektedirler. Bu ölçekli bankaların büyük ölçüde teknoloji stratejilerini bugünden belirlemiş olmaları ve hatta yatırımlarını tamamlamış olmaları bu görüşün ana nedenidir. Ticari orta küçük ölçekli bankalar ise bu süreci yeni yaşamaktadırlar.

2000 li yıllarda bireysel bankacılık alanında ve ürünlerinde önemli ölçüde gelişmeler yaşanmıştır. Bireyler bankaların sunduğu ,kredi kartları hizmetleri, banka kartları ATM ve Pos cihazları vasıtası ile sağlanan bankacılık faaliyetlerin den verimli bir şekilde yararlanmaktadır.

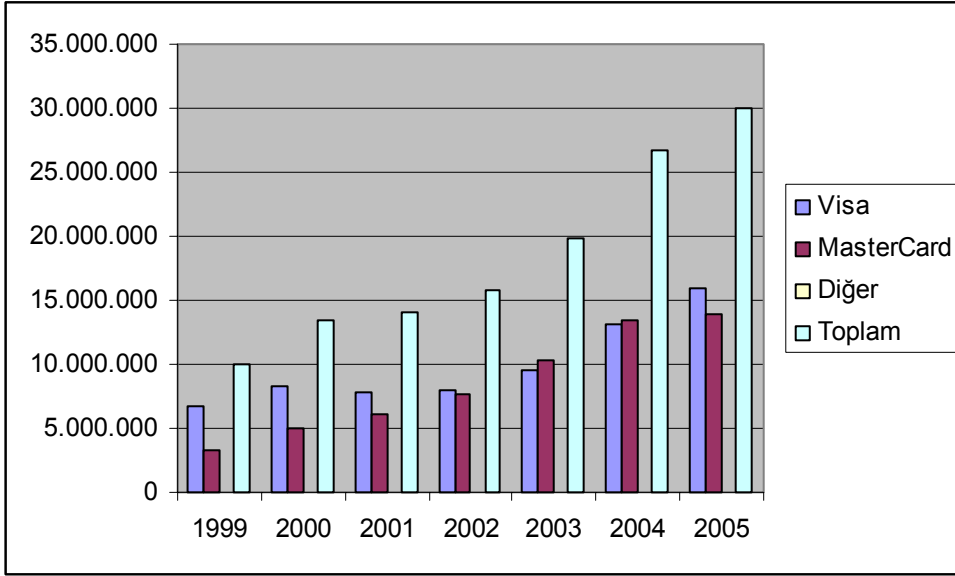
Son dönemlerde hem banka kaynaklarını verimli kullanmaya yönelik hem de müşterinin memnuniyeti ve zaman kaybı göz önünde bulundurularak şubelerden sağlanan bankacılık hizmetleri internet kanalı ile yapılarak banka ve müşterilerin işlem maliyetlerini düşürmüş şube mekanlarında harcanan ölü zamanlar ortadan kalkmıştır.

Tablo 40 Bireysel Bankacılık Ürünleri

Kredi Kartı Sayıları							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Visa	6.687.284	8.280.783	7.829.906	7.947.302	9.572.460	13.202.147	15.989.986
MasterCard	3.306.237	5.068.747	6.102.024	7.718.049	10.255.667	13.450.664	13.963.095
Diğer	52.122	58.947	64.876	40.019	35.040	28.317	25.162
Toplam	10.045.643	13.408.477	13.996.806	15.705.370	19.863.167	26.681.128	29.978.243
Banka Kartı Sayıları							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Electron (Visa)	4.853.270	6.393.759	6.721.452	7.801.830	9.424.197	11.942.762	17.895.007
Plus (Visa)	88.846	71.687	57.672	50.766	45.069	39.915	0
Electron ve Plus (Visa)	2.743.856	2.720.517	2.711.896	3.080.776	3.613.896	3.058.946	3.525.905
Cirrus ve Maestro (MasterCard)	10.401.854	13.873.135	14.628.251	16.966.124	20.601.196	24.506.797	25.624.465
Özel Logolu Banka Kartı	6.019.497	6.501.205	7.537.673	7.157.812	5.879.099	3.536.574	1.197.992
Toplam	24.107.323	29.560.303	31.656.944	35.057.308	39.563.457	43.084.994	48.243.369
ATM POS Sayıları							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Otomatik Vezne Makinası (ATM)	9.939	11.991	12.127	12.069	12.857	13.544	14.823
Satış Noktası Terminali (POS)	188.957	299.636	364.636	495.718	662.429	912.118	1.140.957
POS Banka Kartı İşlem Adet ve Tutarları							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
İşlem Adedi	2.490.643	3.590.032	5.449.228	8.550.522	12.428.032	19.928.312	33.773.664
İşlem Tutarı (Milyon YTL)	14,43	31,16	55,86	123,24	229,9	448,56	898,95
Kredi Kartı İşlem Adet ve Tutarları							
Visa/MasterCard ve Diğer kredi kartlarının yurtiçi kullanım adetleri (Turistlerin kullanımı dahil.) (Milyon)							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Alışveriş	308	405	464	596	788	1080	1241
Nakit Avans	52	60	48	42	45	56,3	60,8
Toplam	360	465	512	638	833	1136,3	1301,8
Visa/MasterCard ve Diğer kredi kartlarının yurtiçi kullanım cirosu (Turistlerin kullanımı dahil.) (Milyon YTL)							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Alışveriş	3.797	7.749	12.679	22.567	36.064	59.035	78.042
Nakit Avans	1.518	2.749	2.449	3.046	4.270	6.653	8.452
Toplam	.315	10.498	15.128	25.613	40.334	65.688	86.494
BKM üyesi bankaların ihraç ettikleri Visa/MasterCard ve Diğer kredi kartlarının yurtiçi ve yurtdışı kullanım adetleri (Milyon)							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Alışveriş	306	405	463	594	787	1080	1241
Nakit Avans	51	58	45	39	42,7	54	59
Toplam	357	463	508	633	829,7	1134	1300
BKM üyesi bankaların ihraç ettikleri Visa/MasterCard ve Diğer kredi kartlarının yurtiçi ve yurtdışı kullanım cirosu (Milyon YTL)							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Alışveriş	3.758	7.620	12.161	21.942	35.672	58.509	77.417
Nakit Avans	1.455	2.617	2.137	2.537	3.743	6.118	7.864
Toplam	5.123	10.237	14.298	24.479	39.415	64.627	85.281
Kartlı Ödeme Sistemi Döviz Girdi Çıktısı							
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Döviz Girdisi (Milyon USD)	856	1.165	1.081	1.261	1.373	1.663,52	3329,31
Döviz Çıktısı (Milyon USD)	519	647	457	543	726	948,41	1239,64

Kaynak :Banka Kartları Merkez

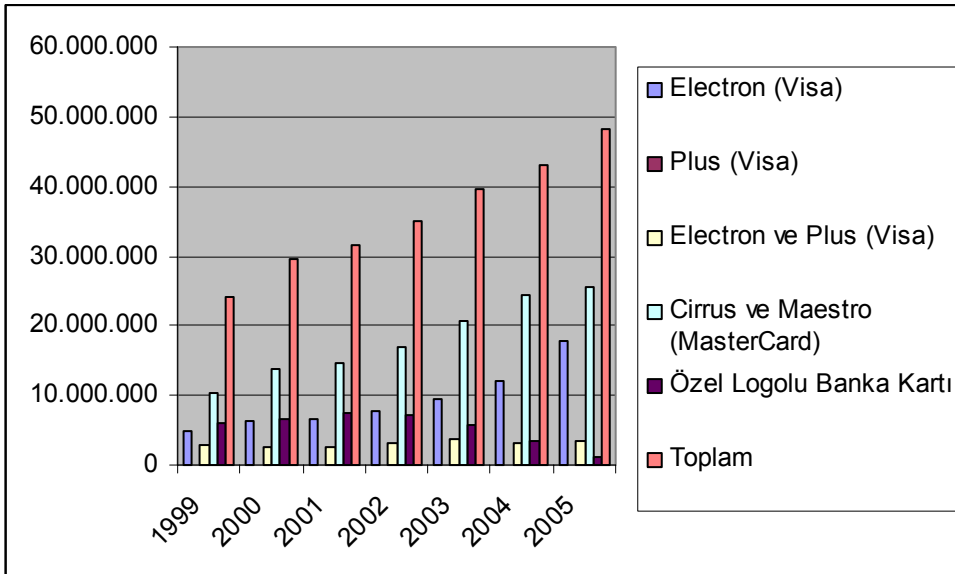
Grafik: 1 Bankaların kredi kartları sayısının gelişimi.

Kaynak :TBB (tarafımızdan hazırlanmıştır)

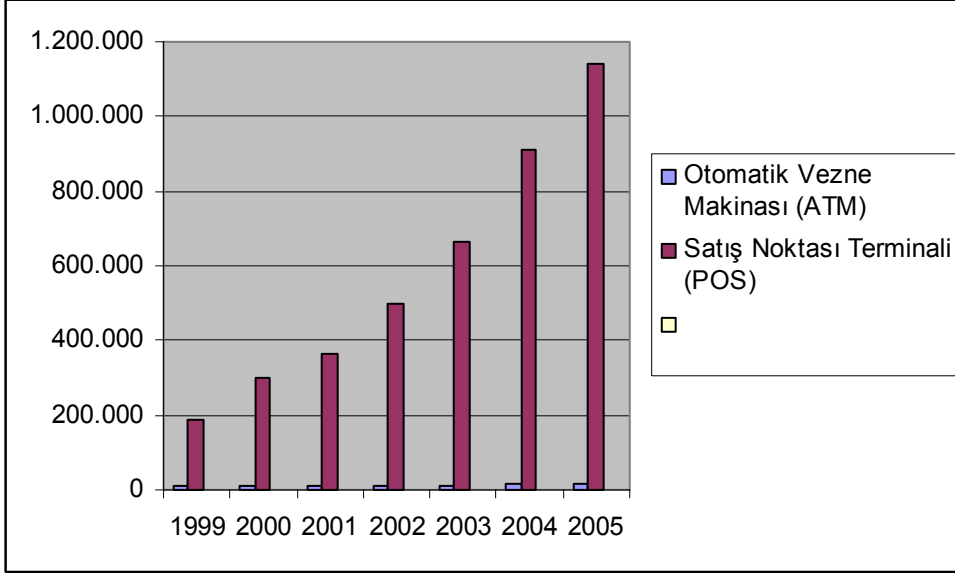
Kredi kartları sayısında 1999 dan günümüze artarak gelen bir talep yaşamaktadır. Bankaların kredi kart pazarlamasına vermiş olduğu pazarlama alanındaki ağırlık bu artışın en büyük nedenidir.

Grafik:2 Bankaların Banka kartı sayısının gelişimi

Kaynak :TBB (tarafımızdan hazırlanmıştır)

Grafik 3:Bankaların ATM ve POS sayısının gelişimi

Kaynak :TBB (tarafımızdan hazırlanmıştır)

Bankacılık sektöründeki bireysel ürünlerde yaşanan gelişmeler piyasayı olumlu yönde etkilemiştir.Önemli merkezlere ATM cihazları yatırımı yaparak banka çalışma saatleri dışında da müşteriye hizmet götürmüştür.Diğer taraftan ATM ve Pos cihazlar sayesinde müşterinin banka şubelerine yada şube olmayan yerlerde bankacılık hizmetlerinin sunulmasını sağlamıştır.

Birçok banka ortak ATM kullanımı projesini gerçekleştirerek insan ve makine tasarrufuna gitmişlerdir.Bu da bankaların maliyetlerine olumlu yönde etki etmiştir.

3.6 Bankacılık Sektörünün Mevduat,Kredi Ve Takipteki Alacaklarının Beş Yıllık Gelişimi

Tablo 41: Beş yıllık mevduat gelişimi

	BANKACILIK SEKTÖRÜ			Değişim %	
	Vadeli	Vadesiz	Toplam		
2000	tl	17.039.897	907.905	17.947.802	-0.21
	yp	23.983.492	3.924.572	27.908.064	0.31
	toplam	41.023.389	4.832.477	45.855.866	0.04
2001	tl	36.698.049	7.105.908	43.803.957	1.44
	yp	11.005.696	54.232.863	65.238.559	1.33
	toplam	47.703.745	61.338.771	109.042.516	1.37
2002	tl	46.323.206	9.365.980	55.689.186	0.27
	yp	62.590.730	16.373.675	78.964.405	0.21
	toplam	108.913.936	25.739.655	134.653.591	0.23
2003	tl	56.618.818	13.463.195	70.082.013	0.25
	yp	59.111.386	16.301.999	75.413.385	-0.04
	toplam	115.730.204	29.765.194	145.495.398	0.08
2004	tl	81.383.267	16.770.330	98.153.597	0.40
	yp	65.006.770	20.196.598	85.203.368	0.12
	toplam	146.390.037	36.966.928	183.356.965	0.26
2005	tl	120.435.550	26.639.287	147.074.837	0.48
	yp	68.590.854	19.862.984	88.453.838	0.03
	toplam	189.026.404	46.502.271	235.528.675	0.60

Kaynak :TBB (tarafımızdan hazırlanmıştır)

2000 yılında Mevduatın vade yapısında önemli bir değişiklik olmamış, vadeli mevduat çok kısa sürelerde yoğunlaşmıştır. Toplam mevduatın yüzde 40,3'ü kamusal sermayeli ticaret bankalarına aittir. Özel sermayeli ticaret bankalarının payı yüzde 43,5'tir. Repo hacmi büyümüştür. Mevduat dışı kaynakların bilanço içindeki payı, yurtdışı bankalardan sağlanan kaynakların artmasına bağlı olarak yükselmiştir.

2001 yılında yabancı para mevduatında gözlenen artış yaşanan krizden kaynaklanmaktadır.Bu dönemde az da olsa tl den döviz mevduatına doğru bir kaçış olduğu ortaya çıkmaktadır.

Son iki yıla göre 2002 yılında toplam mevduatta artış olmuştur.faiizlerin normal seyri kur dalgalanmalarını yerini istikrara bırakması bankacılık sektöründe yapılan yeni düzenlemeler mevduat artışına sebep olmuştur.

2003 yılında bir önceki yıla oranla mevduatlarda pek fazla artış pek fazla olmamıştır.Yeni ekonomik kararlar ve yeni hükümetin göreve gelmesi ile önceki dönemlerde alınan kararların aynen uygulamaya konulması,enflasyonu düşürücü politikalar uygulanması neticesinde tasarruflar sermaye piyasası ve diğer yatırım alanlarına kaymıştır.

2004 ve 2005 yıllarında vadeli mevduata verilen faizlerin artması neticesinde tl vadeli mevduat hesaplarında artış yaşanmıştır.

Ekonomik performansın iyileşmesi diğer sektörleri olduğu gibi finansal sektörü de olumlu yönde etkilemiştir. Bankacılık sisteminin performansı 2004 yılında iyileşerek sürmüştür. Finansal sektöre ve bankalara duyulan güven artmıştır.

Bankacılık sektörünün uluslararası standartlara kavuşturulması için yeni düzenlemeler getirilmesi,ekonominin istikrarlı bir yol alması diğer yatırım araçlarına nazaran YTL deki değerlenme ve faizlerdeki artış döviz mevduatına oranla YTL mevduat'ında artış olmuştur.

2000 ,2001 yılında yaşanan krizlerin bankacılık sektörüne olumsuz yöndeki etkisi bankacılık alanında bazı bankaların mevduatlarındaki düşüşe neden olmuştur.Aşırı enflasyon ve artan faiz oranlarına olumlu tepki veremeyen bazı bankalar karlılık ve verimlik alanında zor durumda kalmış ve faaliyetlerine devam edememişlerdir.

Tablo 42 ; Beş yıllık kredilerin gelişimi

		Toplam Krediler	Değişim
2000	TL	19.362.163	%
	YP	14.851.317	
	Toplam	34.213.480	
2001	TL	13.602.773	
	YP	25.417.518	
	Toplam	39.020.291	
2002	TL	19.291.868	
	YP	32.131.389	
	Toplam	51.423.257	
2003	TL	36.653.103	
	YP	32.350.427	
	Toplam	69.003.530	
2004	TL	62.705.841	
	YP	37.637.999	
	Toplam	100.343.840	
2005	TL	104.426.209	
	YP	45.192.438	
	Toplam	149.618.647	

Kaynak :TBB (tarafımızdan hazırlanmıştır)

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan krizler bankacılık piyasasına özellikle kredi kullanımına büyük darbe vurmuştur.Belirsizlik bankaları kredi verme aşamasında temkinli davranmalarına yol açmıştır.

Sonraki yıllarda ekonomide yaşana olumlu gelişmeler ve piyasa koşullarının iyileşmesi kredilerin artmasına olanak sağlamıştır.2002 yılından sonra düşük enflasyon ve makul seviyede oluşan kredi faizleri YP para ve TL kredilerinin kullanımında artış olmasına yol açmıştır.

Tablo 43 : Takipteki alacaklar

	Takipteki Alacaklar Toplamı (NET)	Değişim %
2000	1.431.230	0.61
2001	9.805.810	5.85
2002	3.738.871	-0.61
2003	988.024	-0.73
2004	759.356	-0.23
2005	764.492	-0.06

Kaynak :TBB (tarafımızdan hazırlanmıştır)

Bankalar 2001 yılında yaşanan ekonomik krizin etkisinde kalarak verilen kredilerin tahsili konusunda oldukça zorluk yaşamışlardır.Risk değerlendirmesi yapılmadan sağlıksız bir şekilde kullanılan banka kaynakları,sermayesi yetersiz ve kaynak maliyeti yüksek olan bankaları zor durumda bırakmış,birçoğu sektörden yok olmuştur.

Krizden sonra bankacılık alanında yapısal anlamda alınan birtakım önlemler ve sektörün uluslar arası seviyeye getirilmesi için getirilen kurullar(Basel II),bankaların takipteki alacaklarının 2002 yılından sonra düşüşe geçmesine olanak sağlamıştır.

2002 yılındaki kredi hacmindeki artışın yanı sıra,İstanbul yaklaşımı başta olmak üzere firmaların içinde buldukları darboğazı aşmalarına yardımcı olmak amacıyla bankalarca yaratılan imkanlar neticesinde bankaların takipteki alacakları son yıllarda %0.06 seviyesine gerilemiştir.

3.7 Türk Bankacılık Sistemi 2004-2005 Verilerinin Değerlendirilmesi

Tablo 44Türk Bankacılık Rasyoları

Rasyolar (%)	Eylül 2005	Eylül 2004
Sermaye Yeterliliği		
Özkaynaklar / (Risk Ağırlıklı Varlıklar + Piyasa Riskine Esas Tutar)	23,3	26,5
Özkaynaklar / Toplam Aktifler	13,0	13,8
(Özkaynaklar - Duran Aktifler) / Toplam Aktifler	7,0	6,1
Aktif Kalitesi		
Menkul Değerler Cüzdanı (net) / Toplam Aktifler	39,0	40,9
Toplam Krediler / Toplam Aktifler	37,5	33,0
Takipteki Krediler (net) / Toplam Krediler	0,6	0,7
Özel Karşılıklar / Takipteki Krediler	89,6	88,8
Duran Aktifler / Toplam Aktifler	6,0	7,5
YP Aktifler / Toplam Aktifler	33,7	39,1
YP Pasifler / Toplam Pasifler	37,2	42,0
Net Bilanço Pozisyonu / Özkaynaklar	-5,3	-5,4
(Net Bilanço Pozisyonu + Net Bilanço Dışı Pozisyon) / Özkaynaklar	-1,4	-3,7
Likidite		
Likit Aktifler / Toplam Aktifler	39,1	36,4
Likit Aktifler / Kısa Vadeli Yükümlülükler	82,7	78,4
Karlılık		
Dönem Net Karı (Zararı) / Toplam Aktifler	1,1	1,6
Dönem Net Karı (Zararı) / Özkaynaklar	8,6	11,6
Gelir-Gider Yapısı		
Net Faiz Geliri / Toplam Aktifler	3,8	4,3
Net Faiz Geliri / Toplam Faaliyet Gelirleri	65,5	71,2
Faiz Dışı Gelirler / Toplam Aktifler	2,0	1,7
Faiz Dışı Giderler / Toplam Faaliyet Gelirleri	50,2	43,9
Kredi ve Diğer Alacaklar Karşılığı / Toplam Aktifler	1,2	0,8
Grup Payı		
Toplam Aktifler	-	-
Toplam Krediler	-	-
Toplam Mevduat	-	-
Sektör Payı		
Toplam Aktifler	100,0	100,0
Toplam Krediler	100,0	100,0
Toplam Mevduat	100,0	100,0

Kar rakamlarını içeren rasyolar dönemsel olarak yorumlanmalıdır.

Kaynak : Bankalar Birliği Dergisi Aralık 2005

Tablo 45Aktifler

Aktifler
(Bin YTL)

	Eylül 2005			%	Eylül 2004			%
	TP	YP	Toplam		TP	YP	Toplam	
Nakit Değerler ve Merkez Bankası	5.495.414	4.627.898	10.123.312	2,8	3.238.855	3.940.312	7.179.167	2,4
Kasa	1.688.808	0	1.688.808	0,5	1.152.075	27	1.152.102	0,4
Efektif Deposu	0	1.000.766	1.000.766	0,3	0	989.138	989.138	0,3
T.C. Merkez Bankası	3.795.188	3.604.816	7.399.984	2,0	2.081.462	2.921.671	5.003.133	1,7
Diğer	11.438	22.316	33.754	0,0	5.318	29.476	34.794	0,0
Alım Satım Amaçlı Menkul Değerler (Net)	8.651.474	9.952.639	18.604.113	5,1	11.530.604	10.959.569	22.490.173	7,6
Devlet Borçlanma Senetleri	8.467.570	9.909.536	18.367.106	5,0	11.174.890	10.765.112	21.940.002	7,5
Devlet Tahvili	7.188.891	9.668.093	16.856.984	4,6	10.416.900	10.216.119	20.633.019	7,0
Hazine Bonosu	1.268.678	0	1.268.678	0,3	755.370	0	755.370	0,3
Diğer Kamu Borçlanma Senetleri	1	241.443	241.444	0,1	2.620	548.993	551.613	0,2
Hisse Senetleri	145.703	0	145.703	0,0	308.007	0	308.007	0,1
Diğer Menkul Değerler	48.201	43.103	91.304	0,0	47.707	194.457	242.164	0,1
Bankalar ve Diğer Mali Kuruluşlar	6.577.864	15.993.389	22.571.253	6,2	2.860.868	13.439.371	16.300.239	5,5
Bankalar	6.577.864	15.993.384	22.571.248	6,2	2.860.868	13.439.366	16.300.234	5,5
Yurtiçi Bankalar	4.095.107	1.599.116	5.694.223	1,6	2.272.880	1.122.199	3.395.079	1,2
Yurtdışı Bankalar	2.260.761	14.181.677	16.442.438	4,5	249.038	12.039.748	12.288.784	4,2
Yurtdışı Merkez ve Şubeler	221.996	212.591	434.587	0,1	338.952	277.419	616.371	0,2
Diğer Mali Kuruluşlar	0	5	5	0,0	0	5	5	0,0
Para Piyasaları	2.593.240	795.061	3.388.301	0,9	4.156.879	962.787	5.119.666	1,7
Bankalararası Para Piyasasından Alacaklar	1.439.350	795.061	2.234.411	0,6	4.064.100	962.787	5.026.887	1,7
İMKB Takasbank Piyasasından Alacaklar	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0
Ters Repo İşlemlerinden Alacaklar	1.153.890	0	1.153.890	0,3	92.779	0	92.779	0,0
Satılmaya Hazır Menkul Değerler (Net)	48.369.676	25.082.945	73.452.621	20,2	27.847.558	21.586.282	49.433.840	16,8
Hisse Senetleri	2.427.359	74.345	2.501.704	0,7	879.227	77.866	957.093	0,3
Diğer Menkul Değerler	45.942.317	25.008.600	70.950.917	19,5	26.968.331	21.508.416	48.476.747	16,5
Krediler	94.216.881	42.203.106	136.419.987	37,5	57.580.282	39.553.611	97.133.893	33,0
Kısa Vadeli	53.252.420	17.511.154	70.763.574	19,4	38.496.432	17.718.220	56.213.722	19,1
Orta ve Uzun Vadeli	40.229.636	24.663.039	64.892.675	17,8	18.431.362	21.798.022	40.229.384	13,7
Takipteki Krediler	7.139.881	215.782	7.355.663	2,0	5.858.005	198.008	6.056.013	2,1
Özel Karşılıklar (-)	6.405.056	186.869	6.591.925	1,8	5.204.517	180.709	5.365.226	1,8
Faktoring Alacakları	12.640	44	12.684	0,0	840	104	944	0,0
Vadeye Kadar Elde Tutulacak MD (Net)	39.167.493	10.791.881	49.959.374	13,7	36.578.549	11.947.081	48.525.630	16,5
Devlet Borçlanma Senetleri	35.012.225	9.116.888	44.129.113	12,1	34.423.976	9.636.792	44.060.768	15,0
Devlet Tahvili	33.687.219	8.937.185	42.624.404	11,7	32.991.163	9.242.557	42.233.720	14,4
Hazine Bonosu	25.006	0	25.006	0,0	18.913	0	18.913	0,0
Diğer Kamu Borçlanma Senetleri	1.300.000	179.703	1.479.703	0,4	1.413.900	394.235	1.808.135	0,6
Diğer Menkul Değerler	4.155.268	1.874.993	5.830.261	1,6	2.154.573	2.310.289	4.464.862	1,5
İştirakler (Net)	1.579.012	52.367	1.631.379	0,4	3.380.939	178.465	3.559.404	1,2
Mali İştirakler	250.964	45.893	296.857	0,1	239.122	171.084	410.206	0,1
Mali Olmayan İştirakler	1.328.048	6.474	1.334.522	0,4	3.141.817	7.381	3.149.198	1,1
Bağlı Ortaklıklar (Net)	8.352.985	1.536.155	9.889.140	2,7	5.772.163	1.479.527	7.251.690	2,5
Mali Ortaklıklar	5.306.396	1.529.452	6.835.848	1,9	2.620.466	1.472.039	4.092.505	1,4
Mali Olmayan Ortaklıklar	3.046.589	6.703	3.053.292	0,8	3.151.697	7.488	3.159.185	1,1
Diğer Yatırımlar (Net)	0	65.688	65.688	0,0	497.078	63.200	560.278	0,2
Finansal Kiralama Alacakları (Net)	3.524	280.249	283.773	0,1	234	221.609	221.843	0,1
Finansal Kiralama Alacakları	4.176	324.800	328.976	0,1	255	253.946	254.201	0,1
Kazanılmamış Gelirler (-)	652	44.551	45.203	0,0	21	32.337	32.358	0,0
Zorunlu Karşılıklar	5.111.321	9.106.102	14.217.423	3,9	4.024.277	8.340.831	12.365.108	4,2
Muhtelif Alacaklar	659.791	356.758	1.016.549	0,3	850.134	148.520	998.654	0,3
Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları	7.901.783	1.750.000	9.651.783	2,6	7.692.646	1.956.120	9.648.766	3,3
Kredilerin	2.349.072	504.993	2.854.065	0,8	2.369.011	546.138	2.915.149	1,0
Menkul Değerlerin	5.148.941	1.021.360	6.170.301	1,7	4.970.142	1.252.371	6.222.513	2,1
Diğer	403.770	223.647	627.417	0,2	353.493	157.611	511.104	0,2
Maddi Duran Varlıklar (Net)	9.214.807	16.381	9.231.188	2,5	10.202.084	21.054	10.223.138	3,5
Defter Değeri	19.667.426	34.026	19.701.452	5,4	20.514.741	38.933	20.553.674	7,0
Birikmiş Amortismanlar (-)	10.452.619	17.645	10.470.264	2,9	10.312.657	17.879	10.330.536	3,5
Maddi Olmayan Duran Varlıklar (Net)	291.154	921	292.075	0,1	381.160	980	382.140	0,1
Şerefiye	146.594	0	146.594	0,0	162.882	129	163.011	0,1
Diğer	717.324	1.970	719.294	0,2	753.859	1.779	755.638	0,3
Birikmiş Amortismanlar (-)	572.764	1.049	573.813	0,2	535.581	928	536.509	0,2
Ertelenmiş Vergi Aktifi	940.781	0	940.781	0,3	0	0	0	0,0
Diğer Aktifler	2.324.721	176.195	2.500.916	0,7	2.686.125	141.017	2.827.142	1,0
Toplam Aktifler	241.464.561	122.787.779	364.252.340	100,0	179.281.275	114.940.440	294.221.715	100,0

Kaynak : Bankalar Birliği Dergisi Aralık 2005

Tablo 46 Pasifler
Pasifler
(Bin YTL)

	Eylül 2005			%	Eylül 2004			%
	TP	YP	Toplam	Dağ.	TP	YP	Toplam	Dağ.
Mevduat	140.272.411	90.731.000	231.003.411	63,4	101.612.637	87.880.260	189.492.897	64,4
Bankalararası Mevduat	5.360.889	4.358.825	9.719.514	2,7	2.677.003	4.266.905	6.943.908	2,4
Tasarruf Mevduatı	78.396.337	0	78.396.337	21,5	59.607.762	0	59.607.762	20,3
Resmî Kuruluşlar Mevduatı	8.509.381	0	8.509.381	2,3	5.758.469	0	5.758.469	2,0
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	29.419.975	4	29.419.979	8,1	20.961.498	0	20.961.498	7,1
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	18.585.829	0	18.585.829	5,1	12.607.905	0	12.607.905	4,3
Döviz Tevdiat Hesabı	0	86.195.245	86.195.245	23,7	0	83.534.673	83.534.673	28,4
Krymetli Madenler Depo Hesapları	0	177.126	177.126	0,0	0	78.682	78.682	0,0
Para Piyasaları	12.894.560	4.200.498	17.095.058	4,7	10.491.826	5.073.911	15.565.737	5,3
Bankalararası Para Piyas. Alınan Borçlar	206.000	1.145.231	1.351.231	0,4	171.943	1.784.166	1.956.109	0,7
İMKB Takasbank Piyas. Alınan Borçlar	728.450	0	728.450	0,2	212.572	0	212.572	0,1
Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	11.960.110	3.055.267	15.015.377	4,1	10.107.311	3.289.745	13.397.056	4,6
Alınan Krediler	3.466.899	35.151.462	38.618.361	10,6	2.100.375	25.242.332	27.342.707	9,3
T.C. Merkez Bankası Kredileri	0	5.506	5.506	0,0	0	86.394	86.394	0,0
Alınan Diğer Krediler	3.466.899	35.145.956	38.612.855	10,6	2.100.375	25.155.938	27.256.313	9,3
Yurtiçi Banka ve Kuruluşlardan	959.978	1.600.351	2.560.329	0,7	1.002.884	2.176.394	3.179.278	1,1
Yurtdışı Banka, Kuruluş ve Fonlardan	2.506.921	33.545.605	36.052.526	9,9	1.097.491	22.979.544	24.077.035	8,2
İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)	1	0	1	0,0	1	525.787	525.788	0,2
Bonolar	1	0	1	0,0	1	0	1	0,0
Variğe Dayalı Menkul Kıymetler	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0
Tahviller	0	0	0	0,0	0	525.787	525.787	0,2
Fonlar	5.306.339	6.182	5.312.521	1,5	4.450.775	7.753	4.458.528	1,5
Muhtelif Borçlar	7.391.044	626.409	8.017.453	2,2	3.213.428	597.461	3.810.889	1,3
Diğer Yabancı Kaynaklar	2.489.233	1.964.752	4.453.985	1,2	2.246.897	2.349.521	4.596.418	1,6
Ödenecek Vergi, Resim, Harç ve Primler	553.611	604	554.215	0,2	474.597	456	475.053	0,2
Faktoring Borçları	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0
Finansal Kiralama Borçları (Net)	13.276	150.425	163.701	0,0	25.254	120.761	146.015	0,0
Finansal Kiralama Borçları	18.357	167.019	185.376	0,1	27.802	136.509	164.111	0,1
Ertelenmiş Finansal Kiralama Giderleri (-)	5.081	16.594	21.675	0,0	2.348	15.748	18.096	0,0
Faiz ve Gider Reeskontları	2.595.767	869.108	3.464.875	1,0	1.882.457	561.469	2.443.926	0,8
Mevduatın	1.770.378	264.794	2.035.172	0,6	1.513.486	279.421	1.792.907	0,6
Alınan Kredilerin	165.946	274.378	440.324	0,1	55.378	134.900	190.278	0,1
Repo İşlemlerinin	7.751	33.773	41.524	0,0	54.136	25.926	80.062	0,0
Diğer	651.692	296.163	947.855	0,3	259.457	121.222	380.679	0,1
Karşılıklar	6.739.843	415.701	7.155.544	2,0	4.253.853	351.766	4.605.619	1,6
Genel Karşılıklar	1.112.069	161.089	1.273.158	0,3	768.308	21.214	789.522	0,3
Kıdem Tazminatı Karşılığı	751.437	0	751.437	0,2	607.888	0	607.888	0,2
Vergi Karşılığı	2.486.629	0	2.486.629	0,7	1.650.872	0	1.650.872	0,6
Sigorta Teknik Karşılıkları (Net)	76.600	0	76.600	0,0	3.300	0	3.300	0,0
Diğer Karşılıklar	2.313.108	254.612	2.567.720	0,7	1.223.485	330.552	1.554.037	0,5
Sermaye Benzeri Krediler	234.669	734.914	969.583	0,3	449.308	378.856	828.164	0,3
Ertelenmiş Vergi Pasifi	22.778	0	22.778	0,0	0	0	0	0,0
Özkaynaklar	46.929.823	491.031	47.420.854	13,0	39.521.496	408.478	39.929.974	13,6
Ödenmiş Sermaye	17.249.934	0	17.249.934	4,7	15.028.941	102.727	15.131.668	5,1
Sermaye Yedekleri	19.798.210	480.860	20.279.070	5,6	21.928.685	303.265	22.232.950	7,6
Hisse Senedi İhraç Primleri	211.343	0	211.343	0,1	202.840	0	202.840	0,1
Hisse Senedi İptal Kârları	0	0	0	0,0	0	0	0	0,0
Menkul Değerler Değer Artış Fonu	3.880.968	480.860	4.361.828	1,2	2.505.219	303.186	2.808.405	1,0
Yeniden Değerleme Fonu	27.248	0	27.248	0,0	21.516	79	21.595	0,0
Yeniden Değerleme Değer Artışı	41.418	0	41.418	0,0	33.577	0	33.577	0,0
Diğer Sermaye Yedekleri	13.482.557	0	13.482.557	3,7	717.485	0	717.485	0,2
Ödenmiş Sermaye Enflas. Düzeltme Farkı	2.154.676	0	2.154.676	0,6	18.449.048	0	18.449.048	6,3
Kâr Yedekleri	24.699.596	10.171	24.709.767	6,8	26.659.027	2.486	26.661.513	9,1
Yasal Yedekler	2.555.461	1.411	2.556.872	0,7	1.941.128	1.309	1.942.437	0,7
Statü Yedekleri	5.762	0	5.762	0,0	3.269	0	3.269	0,0
Olağanüstü Yedekler	21.859.287	0	21.859.287	6,0	24.631.003	0	24.631.003	8,4
Diğer Kâr Yedekleri	279.086	8.760	287.846	0,1	83.627	1.177	84.804	0,0
Kâr veya Zarar	-14.817.917	0	-14.817.917	-4,1	-24.096.157	0	-24.096.157	-8,2
Geçmiş Yıllar Kâr ve Zararları	-18.887.685	0	-18.887.685	-5,2	-28.726.855	0	-28.726.855	-9,8
Dönem Net Kâr ve Zararı	4.069.768	0	4.069.768	1,1	4.630.698	0	4.630.698	1,6
Toplam Pasifler	228.910.254	135.342.086	364.252.340	100,0	170.722.904	123.498.811	294.221.715	100,0

Kaynak : Bankalar Birliği Dergisi Aralık 2005

Türk bankacılık sistemi toplam aktifleri Eylül 2005 tarihinde bir önceki yılın aynı dönemine göre YTL bazında yüzde 24 artarak 364 milyar YTL dolar bazında ise bir önceki yıla göre yüzde 38 artarak 271 milyar dolar olmuştur.Haziran 2005 itibariyle yüzde 74 olan toplam aktiflerin gayri safi milli hasılaya oranının Eylül 2005 itibariyle yüzde 78 düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir.

Toplam aktifler içinde duran aktiflerin ve menkul değerler cüzdanının payları sırasıyla 1 ve 2 puan azalarak yüzde 6 ve yüzde 39'a gerilemiştir.Menkul değerler cüzdanının payındaki gerilemede,alım-satım amaçlı ve vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler kalemlerinin paylarındaki azalama etkili olmuştur. Likit aktiflerin toplam aktifler içindeki payı yüzde 14 düzeyinde kalırken,diğer aktiflerin payı 1 puan azalışla yüzde 4'e gerilemiştir.

Eylül 2005 itibariyle toplam mevduat yüzde 22 oranında,YTL mevduat ise yüzde 38 oranında artmıştır.YP mevduat YTL karşılığı değerinde ise yüzde 3 düzeyinde kalmıştır. Bu gelişmeye bağlı olarak toplam pasifler içinde YTL mevduatın payı 4 puan artarak yüzde 39'a yükselmiş,YP mevduatın payı ise 5 puan azalarak yüzde'25'e gerilemiştir.Dolar cinsinden YP mevduattaki artış yüzde 15 düzeyinde kalmıştır.Toplam mevduatın payı 1 puan azalarak yüzde 63'e gerilemiştir.

Sektör özkaynakları yüzde 19 oranında artarak 47,4 milyar YTL(35,3 milyar dolar)olmuştur.Ticaret bankaları grubuna dahil tüm banka gruplarının özkaynaklarında artış kaydedilmiştir.Özel bankalardaki artışın sınırlı kalmasının nedeni Yapı Kredi Bankası A.Ş bilançosunda yapılan düzenleme ve Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş'nin özel bankalar grubundan yabancı bankalar grubuna geçmesi olmuştur.Özkaynakların toplam aktiflere oranı söz konusu dönem itibariyle 1 puan azalarak yüzde 13'e gerilemiştir.

Eylül 2005 itibariyle bankacılık sektörünün faiz gelirleri 31.227milyon YTL,faiz giderleri17.422.milyon YTL olmuş,net faiz gelirleri ise 13.805 milyar YTL ye ulaşmıştır.Kredilerden alınan faizler kredi miktarındaki gelişmeye bağlı olarak artmıştır.Net ücret ve komisyon gelirleri yüzde 29 oranında artarak 3.599 milyon YTL ye ulaşmıştır.

Faaliyet kari yüzde 16 oranında gerilemiştir.Net faiz gelirleri ve net ücret ve komisyon gelirlerindeki artış yanında kambiyo zararlarının kara dönmesi kar hacmindeki artışı olumlu etkilemiştir.

Tablo 47- Bilanço Dışı Yükümlülükler ve Gelir Gider Kalemleri ve Gelir Gider Kalemleri.

Bilanço Dışı Yükümlülükler

(Bin YTL)

	Eylül 2005			Eylül 2004		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
Garanti ve Kefaletler	22.021.532	40.275.426	62.296.958	17.624.357	38.451.762	56.076.119
Teminat Mektupları	20.710.989	23.235.780	43.946.749	17.060.445	21.338.620	38.399.065
Banka Kredileri	75	2.797.219	2.797.294	15	3.237.139	3.237.154
Akreditifler	171	12.741.781	12.741.932	113	12.004.525	12.004.638
Garanti Verilen Prefinansmanlar	143	5.598	5.741	162	115.803	115.965
Cirolar	0	5.508	5.506	0	15.318	15.316
Diğer Garanti ve Kefaletler	1.310.154	1.489.582	2.799.736	583.622	1.740.359	2.303.981
Taahhütler	60.112.485	4.487.218	64.599.703	80.652.364	6.422.432	87.074.796
Cayılmaz Taahhütler	48.858.298	2.666.359	51.522.657	50.580.534	4.301.613	54.882.147
Cayılabilir Taahhütler	11.258.187	1.820.859	13.077.046	30.071.830	2.120.819	32.192.649
Türev Finansal Araçlar	12.907.573	50.791.339	63.698.912	5.757.855	32.245.182	38.003.037
Vadeli Döviz Alım-Satım İşlemleri	3.876.856	11.656.029	15.532.685	2.858.708	9.664.283	12.522.969
Para ve Faiz Swap İşlemleri	6.750.955	29.088.970	35.839.925	1.804.301	18.655.993	20.460.294
Para, Faiz ve Menkul Değer Opsiyonları	2.155.256	5.498.414	7.653.670	1.087.892	2.224.431	3.292.323
Futures Para İşlemleri	80.978	319.229	400.207	0	309.064	309.064
Futures Faiz Alım-Satım İşlemleri	6.290	2.863.971	2.670.261	0	823.184	823.184
Diğer	37.438	1.564.726	1.602.164	26.956	568.247	595.203
Emanet ve Rehinli Kıymetler	3.621.600.084	124.976.900	3.746.576.984	199.405.611	109.795.407	309.201.018
Emanet Kıymetler	3.475.103.893	22.691.752	3.497.795.645	122.433.203	22.336.305	144.769.508
Rehinli Kıymetler	146.496.136	102.282.645	248.758.781	76.972.408	87.451.016	164.423.424
Kabul Edilen Avaller ve Kefaletler	55	22.503	22.558	0	8.088	8.086
Toplam Bilanço Dışı Hesaplar	3.716.641.674	220.530.883	3.937.172.557	303.440.187	186.914.783	490.354.970

Gelir ve Gider Kalemleri

(Bin YTL)

	Eylül 2005	Eylül 2004
Faiz Gelirleri	31.227.003	29.652.495
Kredilerden Alınan Faizler	15.132.387	11.363.423
Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler	647.094	617.651
Bankalardan Alınan Faizler	667.575	422.252
Para Piyasası İşlemlerinden Alınan Faizler	413.931	848.008
Menkul Değerlerden Alınan Faizler	14.152.251	16.223.833
Diğer Faiz Gelirleri	223.765	177.528
Faiz Giderleri	17.422.092	17.076.834
Mevduata Verilen Faizler	14.736.856	14.517.367
Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler	1.167.090	1.258.357
Kullanılan Kredilere Verilen Faizler	1.154.398	811.194
İhraç Edi. Menk.Kıym. Verilen Faizler	7.028	43.808
Diğer Faiz Giderleri	356.720	446.108
Net Faiz Geliri	13.804.911	12.575.661
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri	3.598.960	2.787.438
Alınan Ücret ve Komisyonlar	4.586.805	3.650.349
Verilen Ücret ve Komisyonlar	987.845	862.911
Temettü Gelirleri	40.416	19.926
Net Ticari Kar / Zarar	1.671.091	691.058
Sermaye Piyasası İşlemleri Kâr/Zararı (Net)	1.047.885	1.431.919
Kambiyo Kâr/Zararı (Net)	623.208	-740.861
Diğer Faaliyet Gelirleri	1.963.956	1.590.462
Faaliyet Gelirleri Toplamı	21.079.334	17.664.545
Kredi ve Diğer Alacaklar Karşılığı (-)	4.195.477	2.432.073
Diğer Faaliyet Giderleri (-)	10.578.394	7.755.877
Faaliyet Karı	6.305.463	7.476.595
Bağlı Ortaklık ve İştiraklerden Kar/Zarar	292.835	372.745
Net Parasal Pozisyon Kar/Zararı	0	-1.633.247
Vergi Öncesi Kar/Zarar	6.598.298	6.216.093
Vergi Karşılığı (-)	-2.528.489	-1.601.432
Vergi Sonrası Olağan Faaliyet Kar/Zararı	4.069.809	4.614.661
Vergi Sonrası Olağanüstü Kar/Zarar	-41	16.037
Net Dönem Kar / Zararı	4.069.768	4.630.698

Kaynak : Bankalar Birliği Dergisi Aralık 2005

SONUÇ

Türkiye de bankacılık sektörü izlenen ekonomik politikalar ışığında yol almıştır.Osmanlı döneminde bankacılık genelde yabancıların önderlik etmesi ile başlamış ve çoğu zaman hazine görevini yerine getirmiştir.

Bankacılık Cumhuriyet' in kurulması ile birlikte ulusallaşmış,ekonomik faaliyetlerin gelişmekte olduğu bölgelerde mahalli bankacılık hızla yayılmıştır.1940'lı yıllarda Türkiye genelinde bankacılık yapan çok şubeli bankalar kurulmuştur.Bununla birlikte yabancı bankalar temsilcilik,ve tek şubeli bankacılık yapmışlardır.

O yıllarda finansal enstrümanların fazla olmaması,bankalara sadece para saklama azda olsa kredi kullandırma ve senet tahsilatı gibi görevleri yapmak zorunda bırakmıştır.

Ülkenin içinde bulunduğu durum ve döviz dar boğazı nedeniyle Türk bankaları uluslar arası bir kimliğe kavuşmamıştır.1980 yılından sonra bankacılık alının da yapılan bir sürü değişiklikler neticesinde bankalarımız yurt dışı işlemlerinin finansmanını yapar duruma gelmiş İthalat ve ihracat işlemlerine aracılık etmiş, Yurt dışında şube açarak faaliyette bulunmuşlardır.

Dünyada bankacılık sektöründe oluşan gelişmeleri yakından izleyen sektör 1985 yılından itibaren yeni teknolojilerle donatılarak ileri seviyede bankacılık işlemleri yapar duruma gelmiştir.Yeni gelişen finansal enstrümanlar bunlar yapacak iyi eğitimli çalışan kadrosuna ihtiyaç duyulmasına yol açmıştır.

Bir anda bankacılık sektörü üniversiteli gençler arasında gözde mesleklerden biri olmuştur. 1990'lı yıllarda bankacılık sektörüne yeni bankalar katılmıştır.Bu bankaların çoğu ihtisasa bankacılığı yapmak için kurulmuş olmalarına rağmen daha sonra şube sayılarını attırarak çok şubeli ticari bankacılık alanında faaliyet göstermişlerdir.

Yaşanan krizi alttan bankalar ekonominin de iyi ye gitmesi ile birlikte büyümeye başlamışlardır.Ancak devletin izlediği ekonomik politika,yüksek enflasyon ve iç borçlanma yolu ile finansman bu bankaları aslı görevi olan reel sektöre kredi kullandırarak yatırımlar yapılmasını sağlama görevini unutturmuştur.

2001 yılından sonra alınan önlemler bankacılık sektörüne nefes aldirmiş,yurt dışı bankacılık kuruluşları ile ortaklık kurarak mali yönden de güçlü hale gelmişlerdir.

Ekonomide yaşanan olumlu gelişmeler,enflasyonun düşmesi,yabancı bankaların birleşme ve devir yolu ile bankacılık sektörüne girmesi piyasayı olumlu yönde etkilemiştir.

Bankalar bireysel krediler alanında uzun vadeli krediler vermek suretiyle bankacılık faaliyet gelirlerini artırma yoluna gitmişlerdir. Enflasyonun düşmesi bankaların faaliyet konusu dışında getiri sağladıkları kaynaklardan çıkmalarına yol açmıştır.

Verimliliği artırmak ve kaynakları etkin kullanmak için maliyet azaltma yoluna giderek bireysel bankacılık alanında daha etkin faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardır.

Bu alanda bankalar önemli yatırımlarda bulunmuşlardır.Kendi aralarında ortaklık kurarak maliyeti yüksek olan ATM makineleri kullanımı konusunda anlaşma yapmışlardır. Bu sistem maliyetleri oldukça düşürmüştür.

Diğer yandan o ülkelerde sık, sık ekonomik krizlerin ortaya çıkmaması sermaye piyasalarının gelişmiş olması ve reel sektörün yeterince güçlü bir yapıya sahip olması diğer önemli nedenlerdendir. Bankaların sektörde verimli bir şekilde varlık göstermelerine engel teşkil etmişlerdir.

Türkiye dışındaki gelişmiş ülkelerde bu tip ekonomik krizler ve enflasyonist ortamlar oluşmadığından bankaların karlılıklarında ani iniş çıkışlar yaşanmaz.

Genellikle üretim sektöründe kullanılan verimlilik ölçümünü,tamamıyla hizmet sektöründe faaliyet gösteren alanda kullanarak veri elde etmek oldukça güçtür.

Bankacılık faaliyetlerinin ölçümüne olanak sağlayacak veriler insan kaynakları, sermaye, ve yabancı kaynakların verimli kullanımı gibi alanlarda elde edilen bulgularla sağlanır. Bu tür verileri değerlendirmek, yapılacak ölçümden elde edilecek sonuçlara karar vermek ve yapılan ölçümler neticesinde karar vermek yöntemi seçene ve ne istediğine bağlıdır. Bu yüzden bu alanda yapılan ölçümler bazen sağlıklı olmayabilir.

Bankacılıkta verimlik ölçümü genellikle veri zarflama analizi, camels yaklaşımı yolu ile ölçülmektedir. Belirli bir alanda yapılan işlerin sayısal değerlerine ulaşmak istendiğinde veri zarflama analizi yöntemi kullanılmaktadır. Ancak bu yöntemin safhaları detaylı ayrıntı gerektirir.

Diğer bir ölçüm yöntemi olan camels analizi özellikle ABD bankacılık sektöründe kullanılan ve son zamanlarda da ülkemiz bankacılık sektöründe performansı ölçümü için baş vurulan bir yöntemdir.

Verimlilik ölçümünde istenilen sağlıklı veri elde edilebilmesi için uygun verilerin ve gerekli ortamın sağlıklı bir şekilde oluşması gerekmektedir.

Bir çiftçi tarlaya ektiği on tohumdan onbir tohum almak istediğinde, bu isteğinin gerçekleşmesi için kullandığı tohumun kalitesi ektiği arazinin toprak kalitesi ve hava şartları önemliyse, bankacılık sektörün de ise insan ve yönetim kalitesi kaynak yapısı, teknoloji kullanımı ve müşteri memnuniyeti önemlidir.

Bunun yanı sıra ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum, uygulanan para ve sermaye politikaları, halkın tasarruf alışkanlığı bankaların verimliliğini etkileyen dış etkenlerdir.

Tüm ölçümlerde verimli gibi gözükken bir banka veya bankalar uygulanan politikalar neticesinde zor duruma düşebilir hatta faaliyetlerine son verebilir. Örnek 2001 krizinde son derece aktif ve verimli bir gelişme gösteren Demirbank ın zor duruma düşerek TMSF ye devredilmesi.

Diğer taraftan iyi seçilmiş insan kaynakları, güçlü sermaye ve özkaynak yapısı, riskleri ve piyasada oluşacak dengesizlikleri önceden sezebilen bir yapıya sahip üst yönetime sahip olan bankalar daha verimli olacak ve krizlerden daha az etkilenecektir.

İstikrarlı ekonomik politikalar bağımsız ,Merkez Bankacılığı, ve para politikası, etkili denetim yolu ile bankalarımız yeterli özkaynak ve sermaye yapısı ve yetişmiş nitelikli çalışan , yönetici kadrolar ile verimlilikte sürekliliği yakalayacaktır.

KAYNAKLAR :

Akgüç, Öztin . 100 Soruda Türkiye de Bankacılık ,Genişletilmiş İkinci Baskı
Gerçek Yayınevi ,Aralık 1989.

Atan Murat Üretim ve Verim Araştırma Teknikleri
Eğitim Notları Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Ekonometri Bölümü Nisan 2005

Apak, Sudi. Uluslar arası Bankacılık Finansal Sistemler,İkinci Baskı
Bilim Teknik Yayınevi ,Eylül 1993.

Aydınlı,İbrahim.Türk Bankacılık Sistemi Piyasa Yapısı 1991-1994,Sermaye
Piyasası Kurulu Yayım No 40 Mayıs 1996

Aydın Ünsan,Sibel Duman, Türkiye deki Bankaların Performanslarının Temel
Bileşenler Yaklaşımı İle Karşılaştırmalı Mali Analizi
www.bddk.org.tr

Basık, Orhan Feryal. Ticari Bankalarda Bütçeleme ve Maliyetleme ,
Yapı Kredi Bankası AŞ Bankacılık Araştırma Dizisi
No 7 Haziran 1987

Babuşcu,Şenol.Türk Bankacılık Sisteminde Yaşanan Gelişmeler ve
Beklentiler, Türkiye Bankalar Birliği,2001

Berk,Niyazi. Banklarda Pazar Yönelik Kredi Yönetimi Esbank Yayınları,
İstanbul 1987

Beyhan Yaslıdağ. Bankacılıkta Kaynak Maliyeti ve Kar/Zararı Etkileyen
Faktörler Toprakbank Şubat 1999

Canals ,Jordi. Universal Banking International Comparisons and
Theoretical Perspectivev, Clarendon PressOxford 1997.

Canals ,Jordi. Competitive Strategies in EuropeanBanking ,Clarendon Pres
Oxford 1994.

Ceylan, Ali. Finansal Teknikler , İkinci Baskı ,Ekin Kitabevi yayınları 1995.

- Erken ,Nazım . Uluslar arası Bankacılık ve Türkiye Örneği,Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 1986.
- Karacan, Ali İhsan . İktisat Yazıları,Finans Dünyası Yayınları No 4, Eylül 1996
- Karacan,Ali İhsan . Yükselen Ekonomilerde Bankacılık Krizleri Kökenler Politika Seçenekleri,Dünya Yayınları Başvuru Dizisi,9 ,Ocak 1999
- Kandıralı, Meltem Yaşar. Bankacılıkta Kaynak Maliyeti Hesaplama Yöntemleri, Ekonomik Araştırmalar Merkezi yayınları No.9 Ocak 1998
- Kaya Türker Yasemin. Bankacılık Sektöründe Camels Analizi MSPD Çalışma Grubu Raporları 201/6 BDDK Eylül 2001
- Kaya Türker Yasemin Türk Bankacılık Sektöründe Karlılığın Belirleyicileri 1997-2000 MSDP Çalışma Raporu 2002/1 BDDK Haziran 2002
- Kaya Türker Yasemin Doğan Ela Dezenflasyon Sürecinde Türk Bankacılık Sektöründe Etkinliğin Gelişimi ARD Çalışma Raporları 2005/10 BDDK Kasım 2005

Öçal ,Tezer. Para Teorisi Doktrinler,Gelişim,Teori,Analiz,Gözden Geçirilmiş
Üçüncü Baskı ,Turan Kitabevi,Mayıs 1981

Öçal,Tezer,Çolak ,Faruk,O. Para Banka ,İmge Kitabevi Ankara 1988

Pala , Fikri. Banka Muhasebesi ve Maliyet Sistemi ,Üçüncü Baskı,
Uludağ Üniversitesi Basımevi ,Bursa 1995

Parasız,İlker M. Para Banka ve Finansal Piyasalar, Beşinci Baskı Ezgi
Kitabevi Yayınları Ekim 1994

Steven I.Davis,Mükemmel Bankacılık (Çeviren Azer Önel) İş Bankası
Yayınları Genel Yayın No 330 ,Ekonomi Dizisi, Ankara
1994

Uludağ,İlhan . İzlenen Politikalar Işığında Türkiye Ekonomisi (Teori ,
Politika, Değerlendirme,) M.Ü.Bankacılık Sigortacılık
Enstitüsü Yayın No 2 ,İstanbul 1990.

Uludağ,İlhan ,Erişah, Arıcan.Finansal Hizmetler Ekonomisi,(Piyasalar,
Kuruluşlar,Kurumlar),Beta Basın Yayın Dağıtım,İstanbul
1999.

Ünsan Aydın,Duman Sibel, Türkiye deki Bankaların Performanslarının Temel
Bileşenler Yaklaşımı İle Karşılaştırmalı Mali Analizi
www.bddk.org.tr

Yıldırım Oğuz . Türk Bankacılık Sektörünün Temel Sorunları ve
Sektörde Yaşanan Mali Riskler Elektronik Sosyal
Bilimler dergisi 2003

Yüksel,Aslı,Ülkü,Ali Sait. Banka Yönetimi El Kitabı ,Alfa Basım Yayın
Dağıtım, 2002.

Türkiye Bankalar Birliği Bankalarımız, 1994,1996,2000,2004 .2005

Türkiye Bankalar Birliği Dergisi Aralık 2005 Sayısı.

Türkiye Bankalar Birliği 5417 sayılı Bankacılık Kanunu Kasım 2005

www.tbb.org.tr

www.bddk.org.tr